

कलाविद्व्य

आरव तरगति

టెలీ మానస్ హెల్ప్ లైన్

Tele-MANAS (Tele Mental Health Assistance and Networking Across States)
(14416/1800-89-14416)

జాతీయ మానసిక ఆరోగ్య కార్యక్రమం క్రింద టెలీ-మానస్ అను కేంద్ర ప్రభుత్వ ప్రాయోజిత పథకం అక్టోబర్ 2022 నుంచి మహారాష్ట్ర రాష్ట్రంలో అమలు చేయబడుతుంది. టెలీ-మానస్ కార్యక్రమం కింద హెల్ప్ లైన్ నంబర్ 14416 ద్వారా ఉచిత 24x7 ఏకీకృత మరియు సమగ్ర మానసిక ఆరోగ్య సేవలు అందించబడతాయి. ఇందులో వివిధ మానసిక సమస్యలకు నిపుణుల ద్వారా చికిత్స మరియు కౌన్సెలింగ్ అందించబడతాయి. టెలీ-మానస్ హెల్ప్ లైన్ కు కాల్ చేసిన తరువాత మీరు అందించే సమాచారం పూర్తిగా గోప్యంగా ఉంటుంది. కాబట్టి విద్యార్థులు, తల్లిదండ్రులు మరియు ఉపాధ్యాయులు తమ సమస్యలను ఎలాంటి సందేహాలు, సంకోచాలు లేకుండా ఈ హెల్ప్ లైన్ నంబరుకు ఫోన్ చేసి (కాల్ చేసి) చెప్పండి. మార్గదర్శనం పొందండి. ఈ సౌకర్యాన్ని ఉపయోగించుకుని ఇతరులను కూడా సహాయం కోరమని చెప్పండి.

మనోదర్పణ్

మనోదర్పణ్ (8448440632) ఈ సేవ ఉచిత చరవాణి సేవ జూలై 2020 నుంచి శిక్షా మంత్రాలయం ద్వారా జాతీయ శైక్షణిక పరిశోధన మరియు ప్రశిక్షణ పరిషత్ లోని మనోదర్పణ్ కక్ష్య ద్వారా విద్యార్థులకు, తల్లిదండ్రులకు, ఉపాధ్యాయులకు మానసికశాస్త్ర మార్గదర్శనం మరియు సహాయం అందించడానికి ఉదయం 8 గంటలనుంచి సాయంత్రం 8 గంటల సమయంలో వారంలోని అన్ని రోజుల్లో అందుబాటులో ఉంచడం జరిగింది. విద్యార్థులు, తల్లిదండ్రులు, ఉపాధ్యాయులు అవసరమైన మార్గదర్శనం, కౌన్సెలింగ్ పొందడానికి ఈ హెల్ప్ లైన్ నంబరుకు ఫోన్ చేయవచ్చును.

ప్రభుత్వ నిర్ణయ సంఖ్య : అభ్యాస్-2116/(ప్ర.సం. 43/16) ఎస్డి-4 తేది 25.04.2016 కు లోబడి
స్థాపించబడిన సమన్వయ సమితి తేది 01.06.2026 రోజున జరిగిన సభలో ఈ పాఠ్యపుస్తకాన్ని 2026-2027
విద్యా సంవత్సరం నుండి అమలులోనికి తీసుకురావడానికి ఆమోదం తెలుపబడినది.

కళావిద్య

ఆరవ తరగతి

మహారాష్ట్ర రాష్ట్ర పాఠ్యపుస్తక నిర్మితి మరియు పాఠ్యప్రణాళిక పరిశోధన సంస్థ, పుణె-411 004.

ప్రక్కనున్న చదరంలోని క్వార్ కోడ్ (QR CODE) ను స్కాన్ ఫోన్ తో స్కాన్ చేసినచో మీకు డిజిటల్ పాఠ్యపుస్తకం మరియు పాఠ్యపుస్తకంలోని అంశాలకు సంబంధించిన దృశ్య, శ్రవణ, దృశ్య-శ్రవణ స్వరూపంలోని అధ్యయన-అధ్యాపన సాహిత్యం లభిస్తుంది.

ప్రథమ ముద్రణ: 2026 © మహారాష్ట్ర రాష్ట్ర పాఠ్యపుస్తక నిర్మితి మరియు పాఠ్య ప్రణాళిక పరిశోధన సంస్థ, పుణె-411004.

ఈ పుస్తకమునకు సంబంధించిన సర్వహక్కులు మహారాష్ట్ర రాష్ట్ర పాఠ్యపుస్తక నిర్మితి మరియు పాఠ్యప్రణాళిక పరిశోధన సంస్థవి. ఈ పుస్తకము నందలి ఏ భాగమును సంచాలకులు, మహారాష్ట్ర రాష్ట్ర పాఠ్యప్రణాళిక పరిశోధన సంస్థ వారి లిఖిత అనుమతి లేకుండా ఉటంకించటం చేయరాదు.

‘కళా విద్య’ విషయ సమితి

శ్రీ. శ్రీరామ్ మహాజన్	(అధ్యక్షులు)
శ్రీ. అజయ్ పాటిల్	(సభ్యులు)
శ్రీ. దీపక్ జోగ్ దండే	(సభ్యులు)
శ్రీ. పురేంద్ర కుమార్ దేవగిర్కర్	(సభ్యులు)
శ్రీ. మిలింద్ జాదవ్	(సభ్యులు)
శ్రీ. గంగాధర్ గోతారణే	(సభ్యులు)
శ్రీ. సునీల్ దేశాయ్	(సభ్యులు)
శ్రీ. ధనాజీ కరాడే	(సభ్యులు)
శ్రీ. ఉమేశ్ డోంగే	(సభ్యులు)
శ్రీ. మోహన్ భోజపురే	(ఆహ్వానితులు)
శ్రీ. అమోల్ జాదవ్	(ఆహ్వానితులు)
డా. సుమేధ రాకూర్	(ఆహ్వానితులు)
శ్రీమతి మృగయా మోరె	(ఆహ్వానితులు)
శ్రీ. శివాజీ హండే	(ఆహ్వానితులు)
డా. సాగర్ కులకర్ణి	(ఆహ్వానితులు)
శ్రీమతి రష్మి జోషి	(ఆహ్వానితులు)
శ్రీమతి జూయి దేశింకార్	(ఆహ్వానితులు)
శ్రీమతి నితాలి హర్గడే	(ఆహ్వానితులు)
శ్రీ. నందకిషోర్ నాగర్కర్	(ఆహ్వానితులు)
శ్రీ. శశికాంత్ దేశ్ముఖ్	(ఆహ్వానితులు)
శ్రీ. ఓంకార్ వైరాగ్కర్	(ఆహ్వానితులు)
శ్రీ. అమోల్ బోధే	(ఆహ్వానితులు)
డా. గీతాంజలి బోరుడే (పాఠ్య ప్రణాళిక సమన్వయకర్త)	
డా. అజయ్ కుమార్ లోళగే	(సభ్య కార్యదర్శి)

సమీక్షకులు

శ్రీ ప్రమోద్ కాంబ్లే (గుణాత్మక పరీక్షకుడు)
అడ్వ. సందేశ్ సాథ్లే (న్యాయ నిపుణులు)
ప్రొ. నిలాస్ పండిట్ (CWSN నిపుణులు)

సంయోజకులు

డా. అజయ్ కుమార్ లోళగే,
విశేషాధికారి, కార్యానుభవం (వి. కా.)
ఇంచార్జి విశేషాధికారి-కళ,
పాఠ్యపుస్తక సంస్థ, పుణె.

అనువాదం & సమీక్ష :

శ్రీ మల్లేశం కృష్ణవారి బేతి, శ్రీమతి విద్యా బెనర్జీ

సంయోజకులు :

డా. శ్రీమతి తులసీ భారత్ భూషణ్
విశేషాధికారిణి తెలుగు (వి.క.), పాఠ్యపుస్తక సంస్థ, పుణె.
శ్రీ భూమనవల్లి విజయభాస్కర్ రెడ్డి
సహాయ విశేషాధికారి తెలుగు (వి.క.), పాఠ్యపుస్తక సంస్థ, పుణె.

ముఖచిత్రం - చిత్రకారులు : శ్రీ లక్ష్మీకాంత్ కాలే,
శ్రీమతి ప్రజ్ఞా కేర్కర్

అక్షర కూర్పు : విజయ్ ఆర్థ్ ప్రింటర్స్, పుణె
కాగితం : 70 జి.ఎస్.ఎమ్. క్రీమ్ వోవ్
ముద్రణాదేశం :
ముద్రకులు :

నిర్మితి

శ్రీమతి మిథాలి శిరవ్
I/C ముఖ్య నిర్మితి అధికారి
శ్రీ సందీప్ అజ్గావకర్
నిర్మితి అధికారి

ప్రకాశకులు

శ్రీ హేమంత్ వ. బాబర్
I/C నియంత్రకులు
పాఠ్యపుస్తక నిర్మితి సంస్థ, ప్రభాదేవి, ముంబయి - 25

భారత సంవిధానము

ప్రస్తావన

భారతదేశ ప్రజలమగు మేము, భారతదేశమును సార్వభౌమ్య
సామ్యవాద లౌకిక ప్రజాస్వామ్య గణరాజ్యముగ
నెలకొల్పుటకు మరియు అందలి పౌరులెల్లరకు
సామాజిక, ఆర్థిక, రాజకీయ న్యాయమును,
భావము, భావప్రకటన, విశ్వాసము,
ధర్మము, ఆరాధన -- నీటి స్వాతంత్ర్యమును,
అంతస్తులోను, అవకాశములోను సమానత్వమును
చేకూర్చుటకు; మరియు వారందరిలో
వ్యక్తి గౌరవమును, జాత్యైక్యతను,
అఖండతను తప్పక ఒనగూర్చు సామ్రాజ్యమును,
పెంపొందించుటకు; సత్యనిష్ఠా పూర్వకముగ తీర్మానించుకొని,
ఈ 1949వ సంవత్సరము నవంబరు ఇరువది యారవ
దినమున మా సంవిధాన సభయందు ఇందుమూలముగ,
ఈ సంవిధానమును అంగీకరించి, అధికారము చేసి
మాకు మేము ఇచ్చుకొన్నవారమైతిమి.

భారత సంవిధానము

పార్ట్ - IV A

ప్రాథమిక బాధ్యతలు

51 ఎ) ప్రాథమిక బాధ్యతలు

ప్రతి పౌరుడు ఈ క్రింది బాధ్యతలను మనసారా స్వీకరించి బాధ్యతాయుతంగా ప్రవర్తించవలెను.

- ఎ) రాజ్యాంగ శాసనబద్ధుడై యుండుట. శాసనమందలి అశయములనూ, శాసనం స్థాపించే సంస్థలనూ, జాతీయ గీతాన్ని అంకితభావంతో గౌరవించుట.
- బి) స్వాతంత్ర్యోద్యమ స్ఫూర్తితో అన్ని రంగాలలో వ్యవహరించుట.
- సి) దేశ సార్వభౌమత్వాన్ని, సమన్వయతనూ, సమగ్రతను రక్షించుట.
- డి) దేశరక్షణలో అనుక్షణం సంసిద్ధుడై ఉండుట.
- ఇ) ప్రజాజీవనంలో అన్యాయతనూ, భ్రాతృభావాన్ని పోషించుట, మత, భాష ప్రాంతీయతత్వాలకు వర్గవైరుధ్యములకు అతీతముగా ఉండుట. స్త్రీలను అగౌరవనరచే ఆచారములను విడనాడుట.
- ఎఫ్) అమూల్యమైన భారతీయ చారిత్రక సంపదనూ, సుసంపన్న సంస్కృతిని పరిరక్షించుట.
- జి) పర్యావరణాన్ని అడవులను, కొలనులనూ, నదులనూ రక్షించుట, అభివృద్ధి పరచుట, మృగరక్షణ జలజంతు జీవరాసులపై కరుణాద్రుత.
- హెచ్) శాస్త్రీయ మరియు మానవతా దృక్పథాలను అలవరచుకొనుట, జిజ్ఞాసను పెంపొందించు కొనుట, సంస్కరణ తత్వమును పెంపొందించుట.
- ఐ) హింసను విడనాడుట, ప్రజల అస్తుల విధ్వంసం చర్యలను నిరోధించుట.
- జె) వ్యక్తిత్వ శక్తి సామర్థ్యాల ఔన్నత్యాన్ని పెంపొందించుకొనుట ద్వారా మరియు సమిష్టికృషి ద్వారా అన్ని రంగాలలో గణనీయమైన స్థాయిని చేరుటకొరకు, శిఖరాగ్ర సాధనకొరకు నిరంతరంకృషి సల్పుట.
- కె) రక్షకులు లేదా సంరక్షకులుగా ఉన్నవారందరూ 6 నుంచి 14 సంవత్సరముల లోపల పసినారికి విద్యాభ్యాసము చేయు అవకాశమును కల్పించవలెను.

జాతీయ గీతము

జనగణమన - అధినాయక జయ హే
భారత - భాగ్యవిధాతా
పంజాబ, సింధు, గుజరాత, మరాఠా,
ద్రావిడ, ఉత్తర, బంగ,
వింధ్య, హిమాలయ, యమునా, గంగా,
ఉప్పల జలధితరంగ,
తప శుభ నామే జాగే, తప శుభ ఆశిస మాగే,
గాహే తవ జయగాథా,
జనగణ మంగలదాయక జయ హే,
భారత - భాగ్యవిధాతా
జయ హే, జయ హే, జయ హే,
జయ జయ జయ, జయ హే

ప్రతిజ్ఞ

భారతదేశం నా మాతృభూమి. భారతీయులందరూ
నా సహోదరులు.
నేను నా దేశాన్ని ప్రేమిస్తున్నాను. సుసంపన్నమైన,
బహువిధమైన నా దేశ వారసత్వ సంపద నాకు
గర్వకారణం. దీనికి అర్హత పొందడానికి సర్వదా నేను
కృషిచేస్తాను.
నా తల్లిదండ్రుల్ని, ఉపాధ్యాయుల్ని, పెద్దలందరినీ
గౌరవిస్తాను. ప్రతివారితోను మర్యాదగా నడచుకొంటాను.
నా దేశంపట్ల, నా ప్రజలపట్ల సేవానిరతితో
ఉంటానని ప్రతిజ్ఞ చేస్తున్నాను. వారి శ్రేయోభివృద్ధిలే నా
ఆనందానికి మూలం.

राज्यगीत

जय जय महाराष्ट्र माझा, गर्जा महाराष्ट्र माझा
जय जय महाराष्ट्र माझा, गर्जा महाराष्ट्र माझा ॥१॥

भिती न आम्हा तुझी मुळी ही गडगडणाऱ्या नभा
अस्मानाच्या सुलतानीला जबाब देती जिभा
सह्याद्रीचा सिंह गर्जतो शिव शंभू राजा
दरी दरीतून नाद गुंजला महाराष्ट्र माझा
जय जय महाराष्ट्र माझा, गर्जा महाराष्ट्र माझा ॥१॥

काळ्या छातीवरी कोरली, अभिमानाची लेणी
पोलादी मनगटे खेळती, खेळ जीवघेणी
दारिद्र्याच्या उन्हात शिजला
निढळाच्या घामाने भिजला
देश गौरवासाठी झिजला

दिल्लीचे ही तख्त राखितो, महाराष्ट्र माझा
जय जय महाराष्ट्र माझा, गर्जा महाराष्ट्र माझा
जय जय महाराष्ट्र माझा ॥२॥

ప్రస్తావన

ప్రియమైన విద్యార్థులారా,

ఆరవ తరగతికి మీకందరికీ స్వాగతం. ఆరవ తరగతి కొరకు 'కళల విద్య పాఠ్యపుస్తకాన్ని మీకు అందించడానికి మేము సంతోషిస్తున్నాము.

ఇది కళలను నేర్చుకోవడాన్ని సరదాగా మార్చి, మీ ఊహాశక్తిని పెంపొందించే పాఠ్యపుస్తకం. గీయడం, రంగులు వేయడం, పాడటం, నటించడం, నృత్యం చేయడం లేదా వివిధ కదలికల ద్వారా భావోద్వేగాలను వ్యక్తపరచడం, ఇవన్నీ కళల విద్యలో భాగమే. కళ అనేది మీ ఆలోచనలను, భావాలను కళ ద్వారా అందంగా వ్యక్తపరిచే ఒక మార్గం.

ఈ పాఠ్యపుస్తకం దృశ్య కళలు, నాటకం, సంగీతం, నృత్యం మరియు చలన కళలు అనే నాలుగు విభిన్న కళారూపాలను వివరిస్తుంది. దృశ్య కళలలో, మీరు డ్రాయింగ్, స్కెచింగ్, ఆబ్జెక్ట్ డ్రాయింగ్, కాన్సెప్చువల్ డ్రాయింగ్, శిల్పకళ, కాల్గ్రఫీ మరియు కళా సంస్కృతి వంటి విషయాలను నేర్చుకుంటారు. నాటకం ద్వారా మీరు నటనను అనుభవిస్తారు. సంగీతంలో, మీరు గానం మరియు వాయిద్యాలు వాయిచడం నేర్చుకుంటారు, అదే సమయంలో నృత్యం మరియు చలన కళల ద్వారా, మీరు శరీరం యొక్క లయ మరియు సమతుల్యతను అనుభవిస్తారు.

ఈ పాఠ్యపుస్తకంలోని కార్యకలాపాలు మిమ్మల్ని సొంతంగా ఆలోచించడానికి, ఊహించుకోవడానికి మరియు కొత్త విషయాలను కనుగొనడానికి సహాయపడతాయి. కొన్ని కార్యకలాపాలు మీరు ఒంటరిగా చేయడానికి అయితే, మరికొన్ని మీరు స్నేహితులతో కలిసి సమూహాలుగా చేయడానికి ఉన్నాయి. ఇది అభ్యాసాన్ని మరింత సరదాగా మరియు ఆనందదాయకంగా చేస్తుంది.

చిత్రాలు గీసేటప్పుడు మరియు కళాకృతులను సృష్టించేటప్పుడు వివిధ పరికరాలు, సామగ్రి మరియు పద్ధతులను ఉపయోగించుకునే అవకాశాన్ని ఈ పాఠ్యపుస్తకం అందిస్తుంది. సాధ్యమైనంత వరకు పర్యావరణ అనుకూలమైన సామగ్రిని ఉపయోగించడానికి ప్రయత్నించండి. మీ పరిసరాలలో లభించే వస్తువులతో కూడా అందమైన కళను సృష్టించవచ్చని మీరు అనుభవపూర్వకంగా తెలుసుకుంటారు.

స్థానిక మరియు ప్రాంతీయ కళ, కళాకారులు మరియు సంస్కృతిని మీకు పరిచయం చేయడానికి ఇక్కడ కొన్ని సూచించబడిన కార్యకలాపాలు మరియు క్షేత్ర పర్యటనలు ఉన్నాయి. తద్వారా మీరు మన సంప్రదాయంలోని అందమైన కళా వైభవాన్ని దగ్గరగా చూడవచ్చు.

ప్రతి విద్యార్థి భిన్నంగా ఉంటారు మరియు వారికి వారి స్వంత ప్రత్యేక గుణాలు ఉంటాయి. కాబట్టి ఈ పుస్తకంలోని కార్యకలాపాలు చేస్తున్నప్పుడు మీ స్వంత ఆలోచనలను స్వేచ్ఛగా వ్యక్తపరచండి. తప్పులు చేయడానికి భయపడకండి. ప్రయత్నిస్తూ ఉండండి మరియు ఈ కళారూపాన్ని నేర్చుకోవడాన్ని ఆస్వాదించండి.

ఈ పాఠ్యపుస్తకం మీలోని కళాకారుడిని మేల్కొల్పి, అభ్యాస ప్రయాణాన్ని మరింత సుందరంగా మారుస్తుందని మా ప్రగాఢ నమ్మకం.

పదండి, ఆనందంగా నేర్చుకుందాం మరియు మన ఊహలకు రంగులు అద్దదాం!

(అనురాధ ఓక్)

సంచాలకులు

పుణె

తేది : 1 మే 2026

భారతీయ సౌరమాస తేది : చైశాఖం 11 శకం 1948,

మహారాష్ట్ర దినోత్సవం

మహారాష్ట్ర రాష్ట్ర పాఠ్య పుస్తక నిర్మితి మరియు
పాఠ్యప్రణాళిక పరిశోధన సంస్థ, పుణె.

ఉపాధ్యాయుల కొరకు

ప్రియమైన ఉపాధ్యాయులారా,

పూర్వ-మాధ్యమిక స్థాయిలో కళల విద్య అనేది విద్యార్థులకు భావ వ్యక్తీకరణకు ఒక మాధ్యమం. విద్యార్థులలో సృజనాత్మకత, ఊహాశక్తి మరియు ప్రశంస భావాన్ని పెంపొందించడానికి, కొన్ని విషయాలను దృష్టిలో ఉంచుకోవడం ముఖ్యం.

1. ఆహ్లాదకరమైన వాతావరణాన్ని కల్పించడం:

- కళల తరగతిలో క్రమశిక్షణతో పాటు స్వేచ్ఛాయుత వాతావరణాన్ని కొనసాగించాలి. కొత్త విషయాలను ప్రయత్నించడానికి ప్రేరణ కలిగించాలి. కళల తరగతిసమయంలో ఒత్తిడికి లోనుకాకుండా స్వేచ్ఛగా తమను తాము వ్యక్తపరచుకోవడానికి ప్రోత్సహించాలి.

2. ప్రక్రియ యొక్క ప్రాముఖ్యత:

- ఒక కళాఖండం ఎంత పరిపూర్ణంగా ఉందనే దానికంటే, దానిని తయారుచేసే ప్రక్రియకు ఎక్కువ ప్రాధాన్యత ఇవ్వాలి, ఎందుకంటే అది దానిని రూపొందించడంలో వడిన శ్రమను, నేర్పుకున్న విషయాలను నొక్కి చెబుతుంది.
- ప్రతి విద్యార్థికి వేర్వేరు అభ్యాస వేగం మరియు శైలి ఉంటుందని గమనించాలి.

3. ప్రయోగాలు మరియు ప్రదర్శన :

- కేవలం సిద్ధాంతపరమైన సమాచారం ఇవ్వకుండా, మీరు స్వయంగా కొన్ని చర్యలను చేసి చూపించాలి (ఉదాహరణకు, ఒక దారాన్ని చూపించడం, రంగులను కలపడం లేదా నటనలో ఒక భంగిమను ప్రదర్శించడం).
- విద్యార్థులలో ప్రదర్శన విశ్వాసాన్ని పెంపొందించడానికి తరగతి గదిలో చిన్న ప్రయోగాలను లేదా ప్రదర్శనలను నిర్వహించాలి.

4. వస్తువుల వినియోగం:

- విద్యార్థులను ఖరీదైన వస్తువులకు బదులుగా, చుట్టూపక్కల సులభంగా లభించే వస్తువులను (ఉదాహరణకు మట్టి, రాళ్లు, ఆకులు, వర్ష పదార్థాలు) ఉపయోగించేలా ప్రోత్సహించాలి.
- వాయిద్యాలు, రంగులు మరియు ఇతర పరికరాలను ఎలా సంరక్షించాలో శాస్త్రీయ శిక్షణను అందించండి.

5. బహుముఖ దృష్టికోణం:

- చిత్రలేఖనం, సంగీతం, నృత్యం మరియు నాటకం వంటి కళలు ఎక్స్ మెరితో ఎలా సంబంధం కలిగి ఉన్నాయో వివరించండి (ఉదాహరణకు, సంగీతపు తాళానికి అనుగుణంగా చిత్రలేఖనం చేయడం లేదా కవిత్వం ఆధారంగా నాటకీకరించడం).
- కళల విషయాన్ని ఇతర విషయాలకు (భాష, చరిత్ర, విజ్ఞానశాస్త్రం మొదలైనవి) అనుసంధానించడం ద్వారా విద్యను మరింత ఆసక్తికరంగా మార్చాలి.

6. రసాస్వాదన మరియు మూల్యాంకనం:

- మూల్యాంకనం చేసేటప్పుడు, కేవలం తప్పులను ఎత్తి చూపకుండా, సానుకూల విషయాలను కూడా ప్రస్తావించాలి.
- ప్రసిద్ధ కళాకారుల కళాఖండాలను ప్రదర్శించడం వల్ల 'ప్రశంస భావం' పెరుగుతుంది.
- ప్రభుత్వం ఎప్పటికప్పుడు నిర్దేశించిన మూల్యాంకన పద్ధతిని ఉపయోగించాలి. ప్రదర్శనలకు మరింత ప్రాధాన్యత ఇవ్వాలి.

7. సమ్మిళితత్వం:

- తరగతి గదిలో ప్రత్యేక అవసరాలు గల విద్యార్థులకు (CWSN) బోధన మరియు అభ్యసనం చేసేటప్పుడు, తగిన భాష మరియు ఇతర అనుబంధ బోధనా పద్ధతులను పరిగణనలోకి తీసుకోవాలి. అలాగే, వారు కూడా సంతోషంగా పాల్గొనగలిగేలా కార్యకలాపాలు మరియు మూల్యాంకనాలలో తగిన మార్పులు చేయాలి.
- పాఠ్యపుస్తకంలో అందించిన సైద్ధాంతిక సమాచారం కంటే ఆచరణాత్మక వ్యాయామాలపై ఎక్కువ దృష్టి పెట్టాలి.

కళా విద్య విషయ సమితి

పాఠ్యపుస్తక సంస్థ, పుణె

విద్యార్థుల కోసం

ప్రియమైన విద్యార్థులారా,

ఆరవ తరగతిలోని ఈ సంవత్సరం మీ కళాత్మక ప్రయాణంలో ఒక ముఖ్యమైన మైలురాయి. దృశ్య కళలు, నాటకం, సంగీతం, నృత్యం మరియు కదలిక అనే ఈ నాలుగు కళలు మీ జీవితానికి ఆనందాన్ని, క్రమశిక్షణను అందిస్తాయి. ఈ విషయాలను అధ్యయనం చేసేటప్పుడు ఈ క్రింది అంశాలను గుర్తుంచుకోవాలి.

1. పరిశీలన మరియు అవగాహన

- పరిసరాల్లోని ప్రకృతిని, రంగులను, శబ్దాలను మరియు వ్యక్తి యొక్క కదలికలను నిశితంగా గమనించండి.
- ప్రకృతిలో జరిగే మార్పులను నిశితంగా పరిశీలించడం ద్వారా వాటి నుండి నేర్చుకోవడానికి ప్రయత్నించాలి (ఉదాహరణకు: వర్షాకాలంలో చెట్ల రంగులు మారడం, వక్షుల విభిన్న శబ్దాలు).

2. సుస్థిరమైన అభ్యాసం

- ఏ కళ కూడా ఒక్క రోజులో సాధ్యం కాదు. అది చిత్రలేఖనం, గానం, లేదా నటన/నృత్యం ఏదైనా సరే; అందువల్ల, వాటిని ప్రతిరోజూ సాధన చేయాలి.
- ‘కళ అనేది మెచ్చుకోవలసినది కాదు, అది అనుభవించవలసినది.

3. పదార్థాల సంరక్షణ మరియు శుభ్రపరచడం

- కళా సామగ్రి, పనిముట్లు, వాయిద్యాలు లేదా దుస్తుల విషయంలో జాగ్రత్త వహించాలి.
- కళాకృతి పూర్తయిన తర్వాత, కళా సామగ్రిని వాటి సరైన స్థానంలో చక్కగా భద్రపరచాలి.

4. సృజనాత్మకత మరియు ప్రయోగాలు

- ఇతరులను అనుకరించే బదులు, మీ స్వంత ఊహతో కొత్తగా ఏదైనా చేయడానికి ప్రయత్నించాలి.
- తప్పులు చేస్తారని భయపడకండి; కళలో, ప్రతి పొరపాటు ఏదో ఒక కొత్త విషయం నేర్చుకోవడానికి ఒక అవకాశం.

5. అభిరుచి మరియు గౌరవం

- మీ కళతో పాటు మీ స్నేహితుల కళను కూడా గౌరవించండి. ఒకరి పనిలో మరొకరు మంచిని చూడటం నేర్చుకోండి.
- ప్రసిద్ధ కళాకారులు, గాయకులు మరియు నృత్యకారుల గురించి చదవండి మరియు వారి ప్రదర్శనలను చూడటానికి ప్రయత్నించండి.

6. ఏకాగ్రత మరియు క్రమశిక్షణ

- పాడేటప్పుడు లేదా వాయిం చేటప్పుడు సరైన భంగిమను పాటించండి.
- గీస్తున్నప్పుడు లేదా నటిస్తున్నప్పుడు, మీ పూర్తి శ్రద్ధ ఆ చర్యపైనే కేంద్రీకరించాలి.
- ఈ కళలు కేవలం మార్కుల కోసమే కాదు, అవి మీ వ్యక్తిత్వాన్ని అభివృద్ధి చేయడానికి కూడా. కాబట్టి ఈ ప్రక్రియలో ఆనందంగా, ఉత్సాహంగా పాల్గొనండి!

తరగతి: 6వ

విషయం: దృశ్యకళ

పాఠ్యప్రణాళిక లక్ష్యాలు: CG-1: వివిధ కూరూపాల ద్వారా స్వేచ్ఛగా అన్వేషించే మరియు వ్యక్తపరిచే సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించడం.

సామర్థ్యం: C - 1.1: వివిధ దృశ్య కూరూపాల ద్వారా తమ వ్యక్తిగత మరియు దైనందిన జీవిత అనుభవాలను ఆత్మవిశ్వాసంతో వ్యక్తపరుస్తారు.

క్రమ సంఖ్య	అధ్యయన ఫలితాలు
06AE01	యౌత్తిక పరికరాలు లేకుండా వివిధ గీతలను గీస్తారు.
06AE02	పరిసరాలలోని వివిధ సుపరిచితమైన ఆకారాలను ఆత్మవిశ్వాసంతో గీస్తారు.
06AE03	వివిధ చిన్న దృశ్యాలు, సంఘటనలు మరియు అటలను గుర్తుచేసుకుని, వాటి ఆధారంగా ఒక జ్ఞాపకాన్ని తయారు చేస్తారు.
సామర్థ్యం: C - 1.2: సహకారం ద్వారా దృశ్య కళల అభ్యాసాన్ని అభివృద్ధి చేసే ప్రక్రియలో సౌలభ్యాన్ని ప్రదర్శిస్తారు.	
06AE04	వ్యక్తిగత/బృంద కృషి నుండి కొలాజీలను తయారు చేస్తారు.
06AE05	పర్యావరణ అనుకూలమైన సామగ్రిని ఉపయోగించి, కొల్లాజ్ పద్ధతుల ద్వారా త్రిమితీయ కూకృతులను వ్యక్తిగతంగా లేదా సమూహంగా సృజనాత్మకంగా అలంకరిస్తారు.

పాఠ్యప్రణాళిక లక్ష్యం: CG-2: కళల ద్వారా ప్రత్యామ్నాయ ఆలోచనలను అన్వేషించడానికి సృజనాత్మకత మరియు ఊహాశక్తిని ఉపయోగించడం.

సామర్థ్యం: C- 2.1: తమ చుట్టూ ఉన్న మూస వద్దతులను (లింగ బేధ భూమిక వంటివి) సవాలు చేసే సంఘటనలు లేదా కథల ఆధారంగా దృశ్య కూకృతిని తయారు చేస్తారు

06AE06	జ్ఞాపకంతో ప్రకృతిలోని వివిధ అంశాలను చిత్రిస్తారు.
06AE07	సామాజిక స్పృహ కలిగించే అంశం ఆధారంగా మీ స్వంత ఊహతో గీస్తారు.
06AE08	చిత్రంలో తన సృజనాత్మక ఆలోచనలను స్వేచ్ఛగా వ్యక్తపరుస్తారు.
సామర్థ్యం: C - 2.2 : దృశ్య రూపాల్లోని దృశ్య చిత్రాలు, చిహ్నాలు మరియు రూపకాలను వ్యక్తిగత అనుభవాలు, భావాలు మరియు ఆలోచనలతో అనుసంధానిస్తారు.	
06AE09	సరి/జేసి కూర్పు పద్ధతులను ఉపయోగించి సృజనాత్మక డిజైన్ ను రూపొందిస్తారు.
06AE10	అబ్జెక్ట్ డ్రాయింగ్ మరియు స్టిల్ డ్రాయింగ్ మధ్య వ్యత్యాసాన్ని అర్థం చేసుకుని, త్వరితగతిన స్కెచ్ లు వేస్తారు.
06AE11	తమ ముందు ఉంచిన వస్తువులను వాటి పరిమాణాన్ని బట్టి వర్గీకరించి, తేడాలను అర్థం చేసుకోవడానికి రేఖాచిత్రాన్ని గీస్తారు.

పాఠ్యప్రణాళిక లక్ష్యం: CG - 3 : కళ యొక్క అంశాలు, ప్రక్రియలు మరియు పద్ధతులను అర్థం చేసుకోవడం మరియు వర్తింపజేయడం.

సామర్థ్యం: C-3.1 : దృశ్య కళలలో వివిధ రకాల సామగ్రి, పరికరాలు మరియు పద్ధతులను ఉపయోగించేటప్పుడు జాగ్రత్తగా మరియు సమాచారంతో కూడిన ఎంపికలు చేస్తారు.

06AE12	రంగుల శ్రేణిని పరిచయం చేసి, వాటిని డిజైన్ లో ఉపయోగిస్తారు.
06AE13	అతను చిత్రంలో అందాన్ని సృష్టించడానికి వివిధ పద్ధతులను సృజనాత్మకంగా ఉపయోగిస్తారు.
06AE14	అంతెలు/అక్షరాలను విలక్షణంగా రాయడానికి వివిధ మార్గములు, సాధనాలు మరియు పద్ధతులను ఉపయోగిస్తారు.
06AE15	కంప్యూటర్ లోని వివిధ రకాల ఫాంటల్ లక్షణాలను అధ్యయనం చేసి, వాటిని సృజనాత్మకంగా ఉపయోగిస్తారు.

సామర్థ్యం: C - 3.2 : ప్రణాళిక దశ నుండి తుది ప్రదర్శన వరకు ఆలోచనలు మరియు దృశ్య వ్యక్తీకరణ యొక్క మొత్తం ప్రక్రియను మెరుగుపరిచి, సమీక్షిస్తారు.

06AE16	భావన యొక్క ప్రాథమిక సూత్రాలను ఉపయోగించి ఒక భావన చిత్రాన్ని తయారు చేస్తారు.
06AE17	బంకమట్టిలో వివిధ జ్యామితీయ ఆకారాలను తయారుచేస్తారు.
06AE18	కాగితపు ఉండలు/కాగితపు గుళ్లు నుండి సృజనాత్మక త్రిమితీయ కూకృతులను తయారుచేస్తారు.

పాఠ్యప్రణాళిక లక్ష్యం: CG - 4 : ప్రాంతీయ కళలు మరియు సాంస్కృతిక సంప్రదాయాలలో ఉన్న సౌందర్య భావనల విస్తృతిని తెలుసుకోవడం.

సామర్థ్యం: C - 4.1 : వివిధ స్థానిక మరియు ప్రాంతీయ కళలతో పరిచయం ఏర్పరచుకుంటారు.

06AE19	ఆ ప్రాంతంలోని దృశ్య కళలు/కళా వృత్తుల గురించిన సమాచారాన్ని సేకరిస్తారు.
06AE20	స్థానిక/ప్రాంతీయ దృశ్య కళలను అనుకరిస్తూ అనుభవాలను వివరిస్తారు.
సామర్థ్యం: C - 4.2 : తమ ప్రాంతానికి మరియు భారతదేశానికి చెందిన కొంతమంది దృశ్య కళాకారుల జీవితం మరియు కృషిని వివరిస్తారు.	
06AE21	స్థానిక/ప్రాంతీయంగా ప్రసిద్ధి చెందిన శిల్పుల వినూత్న కూకృతులపై సమాచారాన్ని సేకరిస్తారు.

విషయం: రంగస్థలం

పాఠ్యప్రణాళిక లక్ష్యం: CG - 1 : వివిధ కూరూపాల ద్వారా స్వేచ్ఛగా అన్వేషించే మరియు వ్యక్తపరిచే సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించుకోవడం.

సామర్థ్యం: C - 1.1 : వివిధ నాటకీయ రచనల ద్వారా వ్యక్తిగత మరియు దైనందిన జీవిత అనుభవాలను ఆత్మవిశ్వాసంతో వ్యక్తపరుస్తారు.

06AE22	రోజువారీ జీవితంలోని వివిధ పరిస్థితులను గమనించి చిన్న సంఘటనలను ఆత్మవిశ్వాసంతో వివరిస్తారు.
06AE23	దైనందిన జీవితంలోని అనుభవాలను ఆశువుగా తెలియజేస్తారు.
06AE24	ఎంచుకున్న ఈవెంట్ ను సమూహానికి సమర్పిస్తారు.

సామర్థ్యం: C - 1.2 : పరస్పర సహకారం ద్వారా నాటకాన్ని అభివృద్ధి చేసే ప్రక్రియలో సౌలభ్యాన్ని ప్రదర్శిస్తారు.

06AE25	నాటక పరిచయం చదువుతారు.
06AE26	వారు ఒకరితో ఒకరు కలిసి నాటకంలోని పాత్రలను ఎంచుకుని, బృందాలుగా ఏర్పడి నాటకాన్ని ప్రదర్శిస్తారు.

పాఠ్యప్రణాళిక లక్ష్యం : CG - 2 : కళ ద్వారా ప్రత్యామ్నాయ ఆలోచనలను అన్వేషించడానికి సృజనాత్మకత మరియు ఊహశక్తిని ఉపయోగించడం.	
సామర్థ్యం: C - 2.1 : తమ మట్టా ఉన్న మూస పద్ధతులను (ఉదా. లింగ బేధ పాత్రలు) నవాలు చేసే సంఘటనలు లేదా కథల ఆధారంగా దృశ్య కళాకృతులను తయారు చేస్తారు.	
06AE27	అతను తన మట్టా ఉన్న మూస ధోరణులను అర్థం చేసుకుని చిన్న చిన్న సంఘటనల గురించి రాస్తారు.
06AE28	ఒక కథ లేదా సంఘటన ఆధారంగా నాటకాన్ని తయారు చేస్తారు.
సామర్థ్యం: C - 2.2 : దృశ్య రూపాల్లోని దృశ్య చిత్రాలు, చిహ్నాలు మరియు రూపకాలను వ్యక్తిగత అనుభవాలు, భావాలు మరియు ఆలోచనలతో అనుసంధానిస్తారు.	
06AE29	మూఖ్య అభినయం చేసేటప్పుడు, ఆయన నవరసాల నుండి తగిన రసాలను ఉపయోగిస్తారు.
పాఠ్యప్రణాళిక లక్ష్యం : CG - 3 : కళ యొక్క అంశాలు, ప్రక్రియలు మరియు పద్ధతులను అర్థం చేసుకోవడం మరియు వర్తించేయడం.	
సామర్థ్యం: C - 3.1 : ప్రాథమిక వేదిక మర్యాదలను జాగ్రత్తగా పాటిస్తూ, వివిధ సామగ్రి, పరికరాలు మరియు నాటకీయ పద్ధతులను ఉపయోగించేటప్పుడు సమాచారంతో కూడిన నిర్ణయాలు తీసుకుంటారు.	
06AE30	ప్రదర్శన సమయంలో ప్రాథమిక వేదిక మర్యాదలను పాటిస్తారు.
06AE31	ప్రదర్శన కోసం అందుబాటులో ఉన్న పరికరాలను వేదికపై అమర్చుతారు.
సామర్థ్యం: C - 3.2 : ఆలోచనలు మరియు పద్ధతులను మెరుగుపరుస్తుంది మరియు ఒక నాటకం యొక్క ప్రణాళిక దశ నుండి ప్రేక్షకుల కోసం తుది ప్రదర్శన వరకు మొత్తం ప్రక్రియను సమీక్షిస్తారు.	
06AE32	రంగస్థలం మరియు ఆడిటోరియం గురించి తెలుసుకుని, తరగతి గదిలో ఒక నాటకాన్ని ప్రదర్శిస్తారు.
06AE33	ప్రదర్శన దశలను పరిగణనలోకి తీసుకుని, నిర్దిష్ట సందర్భంలో అలంకరణ మరియు దుస్తుల ప్రదర్శనలను నిర్వహిస్తారు.
పాఠ్యప్రణాళిక లక్ష్యం : CG - 4 : ప్రాంతీయ కళలు మరియు సాంస్కృతిక సంప్రదాయాలలో సౌందర్య భావనల విస్తృతిని తెలుసుకోవడం.	
సామర్థ్యం: C - 4.1 : వివిధ స్థానిక మరియు ప్రాంతీయ నాటక రూపాలను పరిచయం చేస్తారు.	
06AE34	నేను స్థానిక జానపద కళల గురించి తెలుసుకుని, వాటిలో ఒక దాని గురించి రాస్తారు.
06AE35	ఒక బృందం జానపద కళను ప్రదర్శిస్తారు.
సామర్థ్యం: C - 4.2 : తమ ప్రాంతానికి మరియు భారతదేశం నలుమూలలకు చెందిన కొంతమంది నాటక కళాకారుల జీవితం మరియు కృషి గురించి వివరణ రాయడం.	
06AE36	అతను స్థానిక ప్రాంతంలోని జానపద కళాకారుల గురించి సమాచారం సేకరించి, వారిని వర్ణించి, వారి గురించి రాస్తారు.
విషయం: సంగీతం	
పాఠ్యప్రణాళిక లక్ష్యం : CG - 1 : వివిధ కళారూపాల ద్వారా స్వేచ్ఛగా అన్వేషించే మరియు వ్యక్తపరిచే సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించుకోవడం.	
సామర్థ్యం: C - 1.1 : వివిధ సంగీత రచనల ద్వారా తమ వ్యక్తిగత మరియు దైనందిన జీవిత అనుభవాలను అత్యుత్సాహంతో వ్యక్తపరుస్తారు.	
06AE37	వివిధ పాటల శైలులలోని లయను గుర్తిస్తారు.
సామర్థ్యం: C - 1.2 : సమిష్టిగా సంగీత పద్ధతులను అభివృద్ధి చేసే ప్రక్రియలో సౌలభ్యాన్ని ప్రదర్శిస్తారు.	
06AE38	సమూహ గానంలో పాల్గొంటారు.
పాఠ్యప్రణాళిక లక్ష్యం : CG - 2 : కళ ద్వారా ప్రత్యామ్నాయ ఆలోచనలను అన్వేషించడానికి సృజనాత్మకత మరియు ఊహశక్తిని ఉపయోగించడం.	
సామర్థ్యం: C - 2.1 : తమ మట్టా ఉన్న మూస పద్ధతులను (ఉదా. లింగ బేధ పాత్రలు) నవాలు చేసే పాటలు మరియు సంగీత కూర్పులను తయారు చేసి, ప్రదర్శిస్తారు.	
06AE39	యుగళగీతాలను ఎంచుకుని ప్రదర్శిస్తారు
సామర్థ్యం: C - 2.2 : సాహిత్యం, రాగం, లయ, ధ్వని, తాళం మరియు రూపం వంటి అంశాలను వ్యక్తిగత అనుభవం, భావోద్వేగం మరియు ఊహలతో అనుసంధానిస్తారు.	
06AE40	హార్మోనియంపై వాయిచే స్వరాలు మరియు ధ్వనుల మధ్య వ్యత్యాసాన్ని గుర్తిస్తారు.
06AE41	తబలాపై వచ్చే స్వరాలను వినడం ద్వారా లయను గుర్తిస్తారు.
06AE42	వివిధ పాటల శైలులలోని శ్రావ్యత, లయ, తాళం మరియు నిర్మాణం వంటి సంగీత అంశాలను విశ్లేషిస్తారు.
పాఠ్యప్రణాళిక లక్ష్యం : CG - 3 : కళ యొక్క అంశాలు, ప్రక్రియలు మరియు పద్ధతులను అర్థం చేసుకోవడం మరియు వర్తించేయడం.	
సామర్థ్యం: C - 3.1 : సంగీత వనరులు మరియు మెళకువలను ఉపయోగించేటప్పుడు సరైన నిర్ణయాలు తీసుకోవడం, రంగస్థల మర్యాదలు మరియు వస్తువుల వట్ల శ్రద్ధ వహించడం.	
06AE43	రంగస్థల మర్యాదల గురించి సమాచారాన్ని తెలియజేస్తారు.
06AE44	వివిధ సంగీత వాయిద్యాలను ఎలా సంరక్షించాలో సమాచారాన్ని అందిస్తారు.
సామర్థ్యం: C - 3.2 : సంగీత వ్యక్తిగత యొక్క ఆలోచనలు మరియు పద్ధతులను అర్థతగా నిర్ధారిస్తుంది మరియు ప్రణాళిక దశ నుండి ప్రదర్శన యొక్క తుది దశ వరకు మొత్తం ప్రక్రియను సమీక్షిస్తారు.	
06AE45	ప్రదర్శనకు అవసరమైన సమాచారాన్ని వివరిస్తారు.
06AE46	భూపాల రాగం వివరాలు వివరించిన తర్వాత ఒక చిన్న పాట పాడతారు.

పాఠ్యప్రణాళిక అక్షం : CG - 4 : ప్రాంతీయ కళలు మరియు సాంస్కృతిక సంప్రదాయాలలో సౌందర్యాత్మక సున్నితత్వం యొక్క విస్తృతిని తెలుసుకోవడం.	
సామర్థ్యం: C - 4.1 : వివిధ స్థానిక మరియు ప్రాంతీయ సంగీత రూపాలను పరిచయం చేస్తారు.	
06AE47	స్థానిక జానపద సంగీతంపై సమాచారాన్ని సేకరిస్తారు.
06AE48	స్థానిక జానపద సంగీతంలోని భాగాల గురించి సమాచారాన్ని సేకరిస్తారు.
సామర్థ్యం: C - 4.2 : తమ ప్రాంతం మరియు భారతదేశానికి చెందిన కొంతమంది సంగీత కళాకారుల జీవితం మరియు కృషిని వివరిస్తారు.	
06AE49	స్థానిక కళాకారుల జీవితం మరియు కృషిని పరిచయం చేస్తారు.
06AE50	స్థానిక కళాకారుల గాన, వాద్య శైలీల గురించిన సమాచారాన్ని సేకరిస్తారు.
విషయం: నృత్యం మరియు ఉద్యమం	
పాఠ్యప్రణాళిక అక్షం : CG - 1 : వివిధ కళారూపాల ద్వారా స్వేచ్ఛగా అన్వేషించే మరియు వ్యక్తపరిచే సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించుకోవడం.	
సామర్థ్యం: C - 1.1 : వివిధ రకాల నృత్యం మరియు కదలికల ద్వారా తమ వ్యక్తిగత మరియు దైనందిన జీవిత అనుభవాలను అత్యుత్సాహంతో వ్యక్తపరుస్తారు.	
06AE51	వివిధ శాస్త్రీయ నృత్యాల గురించి సమాచారాన్ని అందించి, వాటి వైవిధ్యాన్ని వివరించడం ద్వారా తేడాలను తెలియజేస్తారు.
06AE52	వివిధ నృత్య రూపాలను అర్థం చేసుకుని, ఒక నిర్దిష్ట శాస్త్రీయ నృత్యంలోని కదలికలను సులభంగా ప్రదర్శిస్తారు.
సామర్థ్యం: C - 1.2 : నృత్యం మరియు కదలికల సాధనను సహకరించే మరియు అభివృద్ధి చేసే ప్రక్రియలో సౌలభ్యాన్ని ప్రదర్శిస్తారు.	
06AE53	ఎంచుకున్న ఒక నిర్దిష్ట శాస్త్రీయ నృత్య శైలిలో ప్రాథమిక స్థాయి ప్రదర్శనలు ఇస్తారు.
పాఠ్యప్రణాళిక అక్షం : CG - 2 : కళ ద్వారా ప్రత్యామ్నాయ ఆలోచనలను అన్వేషించడానికి సృజనాత్మకత మరియు ఊహాశక్తిని ఉపయోగిస్తారు.	
సామర్థ్యం: C - 2.1 : నృత్యం మరియు కదలికల క్రమాలను ప్రదర్శించేటప్పుడు వారి పరిసరంలోని మూస పద్ధతులను (లింగ బేధ పాత్రల వంటివి) సవాలు చేస్తారు.	
06AE54	ఇది శాస్త్రీయ నృత్యం ద్వారా వివిధ పాత్రల అభినయాన్ని మరియు లయబద్ధమైన కదలికలను ప్రదర్శిస్తారు.
సామర్థ్యం: C - 2.2 : నృత్యం మరియు కదలికల అంశాలను (భంగిమ, హాసభావాలు, నటన మొదలైనవి) వ్యక్తిగత అనుభవాలు, భావోద్వేగాలు మరియు ఊహలతో అనుసంధానిస్తారు.	
06AE55	శాస్త్రీయ నృత్యంలో ఉపయోగించే జతకాని చేతి సంజ్ఞలను (ఒక చేతి సంజ్ఞలను) పేర్కొని, ప్రదర్శిస్తారు.
06AE56	శాస్త్రీయ నృత్యం నుండి తీసుకున్న, కలపని చేతి కదలికలతో భావవ్యక్తీకరణ ప్రయోగాన్ని ప్రదర్శిస్తారు.
06AE57	ఇది లేఖనాలలో చెప్పబడిన నాలుగు రకాల ప్రసరణల గురించి సవినయనైన సమాచారాన్ని అందిస్తారు.
పాఠ్యప్రణాళిక అక్షం : CG - 3 : కళ యొక్క అంశాలు, ప్రక్రియలు మరియు పద్ధతులను అర్థం చేసుకోవడం మరియు వర్తించుకోవడం.	
సామర్థ్యం: C - 3.1 : నాటక మర్యాదలను మరియు వేదిక పరికరాల పట్ల శ్రద్ధను ప్రదర్శిస్తారు. నృత్య మరియు కదలిక పద్ధతులను ఉపయోగించేటప్పుడు వేదిక ఆధారాలు మరియు దుస్తుల గురించి ఆలోచించి ఎంపిక చేసుకుంటారు.	
06AE58	నృత్యానికి ఉపయోగించే రంగస్థల మర్యాదల గురించి తెలుసుకుని, దానిని తన ప్రయోగాలలో ఉపయోగిస్తారు.
06AE59	రంగస్థలంపై నృత్య ప్రదర్శనలకు అవసరమైన పరికరాలను వివరిస్తారు.
సామర్థ్యం: C - 3.2 : నృత్యం మరియు కదలికలలో ఉపయోగించే భావాలను మరియు భావప్రకటన పద్ధతులను పునర్వ్యవస్థీకరించి, ప్రణాళిక దశ నుండి తుది ప్రదర్శన వరకు మొత్తం ప్రక్రియను సమీక్షిస్తారు.	
06AE60	ప్రజెంటేషన్ ప్రక్రియలోని వివిధ దశలను ప్రణాళిక చేస్తారు.
06AE61	వివిధ అంశాల ఆధారంగా ప్రణాళికను సమర్పిస్తారు.
పాఠ్యప్రణాళిక అక్షం : CG - 4 : ప్రాంతీయ కళలు మరియు సాంస్కృతిక సంప్రదాయాలలో సౌందర్య సున్నితత్వం అనే అంశంతో పరిచయం పొందడం.	
సామర్థ్యం: C - 4.1 : వివిధ స్థానిక మరియు ప్రాంతీయ నృత్య మరియు కదలిక రూపాలను పరిచయం చేస్తారు.	
06AE62	స్థానిక ప్రాంతంలోని నృత్యం మరియు కదలికలకు సంబంధించిన సమాచారాన్ని సేకరించి, దానిపై ఒక నివేదికను సమర్పిస్తారు.
సామర్థ్యం: C - 4.2 : వారి ప్రాంతానికి మరియు భారతదేశంలోని కొంతమంది నృత్యకారుల జీవితం మరియు పనిని వివరిస్తారు.	
06AE63	స్థానిక ప్రాంతానికి చెందిన కొంతమంది నృత్యకారుల గురించి మరియు వారి పని గురించి వివరిస్తారు.

గమనిక: ప్రత్యేక అవసరాలు గల విద్యార్థులకు అధ్యయన-అధ్యాపన ప్రక్రియలో సంకేత భాష మరియు ఇతర అనుబంధ బోధనా పద్ధతులను ఉపయోగించాలి. ప్రత్యేక అవసరాలు గల విద్యార్థులకు సాధ్యమైన అన్ని విధాలుగా తమను తాము వ్యక్తపరచుకోవడానికి అవకాశం కల్పించాలి.

విషయ సూచిక

వ.సం.	పాఠం	పుట సంఖ్య
	దృశ్యకళ	
1.	రేఖలు, ఆకారాలు మరియు సౌందర్యం	01
2.	స్మరణ చిత్రాలు మరియు ఊహా చిత్రాలు	07
3.	సంకల్ప అంతరంగం	12
4.	నా అక్షరాలు	23
5.	త్రిమితీయ సృష్టి	28
6.	పరిసరాలలోని దృశ్యకళ	34
	రంగస్థలం	
7.	పదండి చూద్దాం, వ్యక్తపరుద్దాం	41
8.	అభినయ ఛాయలు	45
9.	పదండి రంగస్థలంపైకి	50
10.	నాటక సంప్రదాయం	57
	సంగీతం	
11.	రాగం మరియు తాళం యొక్క గుర్తింపు	62
12.	యుగళగీతం మరియు సామూహిక పాట	68
13.	పదండి శాస్త్రీయ సంగీతం నేర్చుకుందాం	71
14.	స్థానిక జానపద సంగీత పరిచయం	82
	నృత్యం మరియు కదలిక	
15.	మన శాస్త్రీయ నృత్యాలు	87
16.	నృత్యం మరియు వ్యక్తీకరణ	92
17.	నృత్య ప్రదర్శన యొక్క వివిధ అంశాలు	99
18.	స్థానిక నృత్య శైలులు మరియు నృత్యకారులు	103

దృశ్యకళ

1. రేఖ, ఆకారం మరియు సౌందర్యం

చిత్రలేఖనంలో రేఖ అనేది అత్యంత ప్రాథమికమైన మరియు ప్రభావవంతమైన మాధ్యమం. ఏ చిత్రమైనా ఒక రేఖతోనే మొదలవుతుంది. మన చుట్టూ ఉన్న చెట్లు, పర్వతాలు, నదులు, ఇళ్ళు లేదా వివిధ వస్తువులను మనం నిశితంగా పరిశీలిస్తే, వాటిలో దాగి ఉన్న రకరకాల రేఖలు మరియు ఆకారాలను మనం స్పష్టంగా చూడగలం.

యాంత్రిక పరికరాలను ఉపయోగించకుండా స్వేచ్ఛగా గీయడం మీ పరిశీలనా నైపుణ్యాలను మరియు చిత్రలేఖన నైపుణ్యాలను అభివృద్ధి చేయడంలో సహాయపడుతుంది. నిలువు, అడ్డు, సమాంతర, వక్ర, లయబద్ధమైన, వలయాకార, పుటాకార, చిక్కుబడిన, వికిరణాలు మొదలైన వివిధ రకాల గీతలు విభిన్న ఆకారాలను సృష్టించి, విభిన్న భావోద్వేగాలను వ్యక్తపరుస్తాయి. కాబట్టి, కొన్ని రకాల గీతలను చూద్దాం.

రేఖల రకాలు మరియు వాటి సంకేతార్థాలు

• లయబద్ధమైన రేఖలు (Rhythmic Line):

నీటిలోని అలల వలె తిరిగే రేఖలు. అనగా, ఒక లయబద్ధమైన రేఖలు.

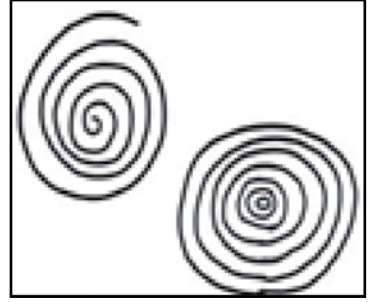
ఉదా. నీటిపై అలలు, లోయలోని రహదారి, గాలికి ఊగే పంటలు, లతల ఆకారం మొదలైనవి.

• వలయాకార (సర్పిలాకార రేఖలు) (Spiral Line):

ఒక బిందువు నుండి ప్రారంభమై వృత్తాకార మార్గంలో విస్తరించే రేఖలను సర్పిలాకార రేఖలు అంటారు.

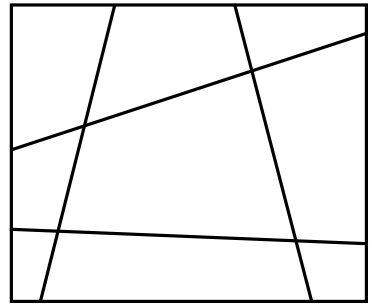
ఉదా. శంఖం, నత్త గుల్ల, చక్కి మొదలైనవి.

• ఖండన రేఖలు (Intersecting Lines) :

ఖండన రేఖలు అంటే ఒకదానికొకటి ఖండించుకునే రేఖలు.

ఉదా. మనం నేల మీద, గ్రాఫ్ పేపర్ మీద, చదరంగం బల్ల మీద, కిటికీ గ్రిడ్ మీద మరియు ఒకదానికొకటి ఖండించుకునే రోడ్ల మీద ఖండన రేఖలను చూడవచ్చు.

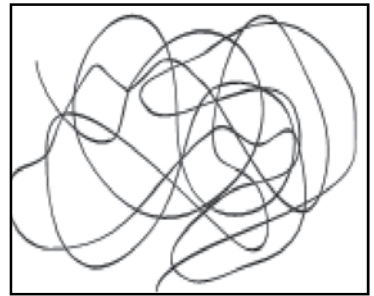

• చిక్కుబడిన రేఖలు :

(Tangled/Confused Lines):

చిక్కుబడిన రేఖలు అనగా మెలితిరిగి, ఒకదానితో ఒకటి పెనవేసుకుని, లేదా వలలా కనిపించే రేఖలు.

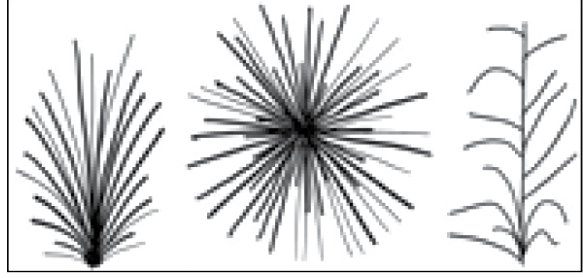
ఉదా. చిక్కుబడిన తాడు, పక్షి గూడు మొదలైనవి.

• **వికిరణ రేఖలు (Radiating Line):**

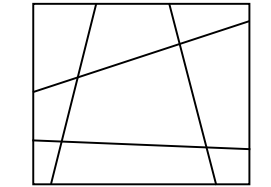
ఒక కేంద్ర బిందువు నుండి వివిధ దిశలలో వ్యాపించే రేఖలను వికిరణ రేఖలు అంటారు. ఉదా. పూల రేకుల వ్యాప్తి, సూర్యకిరణాలు మొదలైనవి.

ఈ రేఖలు శక్తి, బలం మరియు పెరుగుదల వంటి భావనలను సూచిస్తాయి.

• **పదండి గీతలతో ఆకారాలను తయారు చేద్దాం!**

క్రింద ఇవ్వబడిన రేఖలను ఉపయోగించి, అందించిన ఖాళీ గడులలో మీకు తెలిసిన వస్తువు యొక్క చిత్రాన్ని గీయండి.

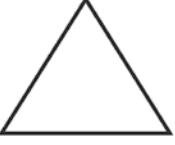
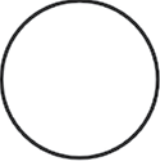
రేఖల రకం	ఏర్పడే ఆకారాల సమూహాలు	నా కృత్యం
లయబద్ధమైన రేఖలు	 	
సర్పిలాకార రేఖలు	 	
ఖండన రేఖలు	 	
చిక్కుబడిన రేఖలు	 	
వికిరణ రేఖలు	 	

- పట్టి లేదా ఇతర యాంత్రిక పరికరాలను ఉపయోగించకుండా ఫ్రీహ్యాండ్ డ్రాయింగ్ ప్రాక్టీస్ చేయమని వారికి చెప్పండి.
- లయబద్ధమైన, ఖండన, సర్పిలాకార, వికిరణ రేఖలను గీయడం సాధన చేయండి. సాధన కోసం వివిధ మాధ్యమాలను ఉపయోగించండి. ఉదా. రంగురంగుల పెన్సిళ్లు, స్కెచ్ పెన్నులు, రంగు సుద్దముక్కలు మొదలైనవి.

CG - 1
C-1.1
LO-06AE01

• ఆకారం నుండి వస్తువు (Shape to Object):

కింది జ్యామితీయ ఆకారాలను ఉపయోగించి మీకు తెలిసిన వస్తువులను గీసి, రంగులు వేయండి.

• అన్వేషిద్దాం:

ఆకారాలను సరళంగా చేసి చూపే కళ్ళద్దాలు

మన చుట్టూ ఉన్న అనేక వస్తువులలో చతురస్రాలు, వృత్తాలు మరియు త్రిభుజాలు వంటి దాగి ఉన్న జ్యామితీయ ఆకారాలలో ఉంటాయి. ఈ దాగి ఉన్న ఆకారాలను కనుగొనడం వల్ల వస్తువులను గీయడం సులభతరం అవుతుంది.

మీరు ఒక జత మాయా కళ్ళద్దాలు ధరించారని, వాటి ద్వారా మీరు వస్తువుల జ్యామితీయ ఆకారాలను మాత్రమే చూడగలరని ఊహించుకోండి.

- విద్యార్థులను మొదటగా సులభమైన, సుపరిచితమైన వస్తువులను పరిశీలించడం ద్వారా చిత్రాలు గీయడానికి ప్రోత్సహించాలి.
- విద్యార్థులను వారి ప్రయత్నాలకు ప్రశంసించాలి మరియు వారి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని పెంపొందించాలి.

CG - 1

C-1.1

LO-06AE02

• **పదండి, ఈ ప్రయోగాన్ని చేసి చూద్దాం!**

- 1) మీరు కూర్చున్న చోటు నుండే మీ చుట్టూ ఉన్న వివిధ వస్తువులను జాగ్రత్తగా గమనించండి. ఉదా. కిటికీలు, సీసాలు, అల్మారాలు, పెట్టెలు మొదలైనవి.
- 2) ఆ వస్తువులలో ఏ జ్యామితీయ ఆకారం దాగి ఉందో ఖచ్చితంగా గుర్తించండి.
- 3) మీరు గుర్తించిన ప్రాథమిక ఆకారాన్ని మీ నోట్‌బుక్‌లో గీసి, వివరాలను నింపుతూ దానిని గీయడం సాధన చేయండి. ఉదా. అల్మారాకు - నిలువు దీర్ఘచతురస్రం / బంతికి - వృత్తం / దిక్కుచి పెట్టెకు - అడ్డ దీర్ఘచతురస్రం / విదూషకుడి బోపీకి - త్రిభుజం మొదలైనవి.

• **ఆకారాల నుండి సౌందర్యం:**

ఇప్పటివరకు మనం వివిధ రకాల రేఖలను చూసి, వాటిని సాధన చేయడం ద్వారా కొత్త ఆకృతులను తయారు చేశాము. ఇప్పుడు, మన చుట్టూ ఉన్న రెండు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ వస్తువుల అమరిక మధ్య ఉన్న సంబంధాన్ని గమనించడం ద్వారా మనం డ్రాయింగ్‌ను నేర్చుకుంటాము.

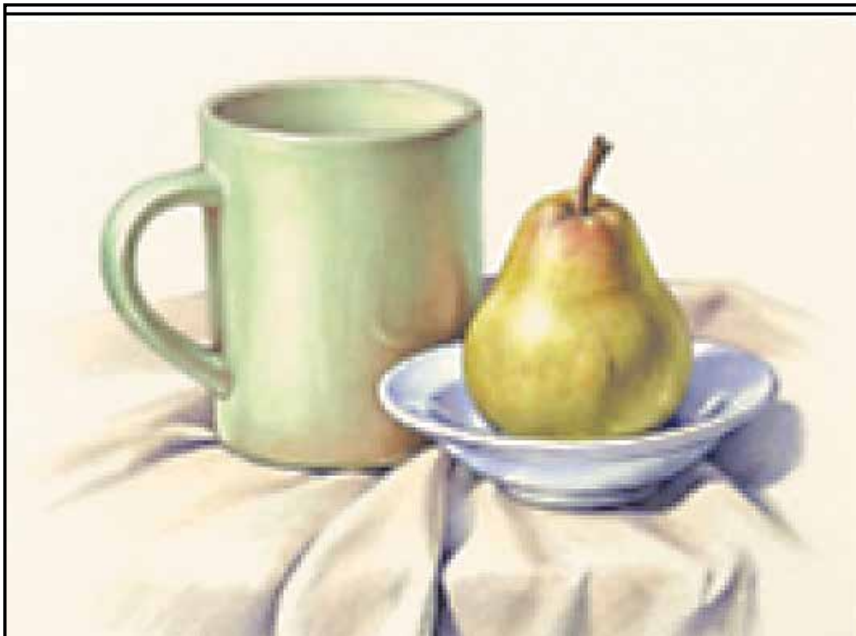

• **వస్తువుల డ్రాయింగ్ (Object Drawing):**

వస్తువుల డ్రాయింగ్ అనగా మీ ముందు ఉంచిన వస్తువు యొక్క ఖచ్చితమైన ప్రతిరూపాన్ని గీయండి. మనం ఇంతకు ముందు వస్తువుల చిత్రాలను గీయడం చూశాము. ఉదా. ఒక కప్పు, ఒక పుస్తకం, ఒక పండు మొదలైనవి.

• **స్థిర చిత్రాలు (Still Life):**

స్థిర చిత్రం అనేది ఎంచుకున్న వస్తువులను ఒక నేపథ్యంతో కలిపి అందంగా అమర్చిన ఒక కళాత్మక రూపం. ఉదా. ఒక బల్లపై ఉంచిన పళ్ళెం, పండు, కప్పు, పుస్తకం మొదలైన వాటి సమూహం.

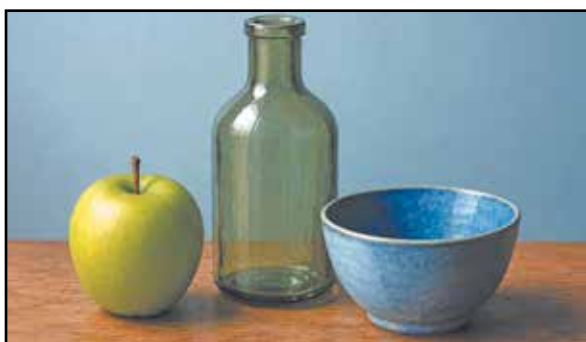
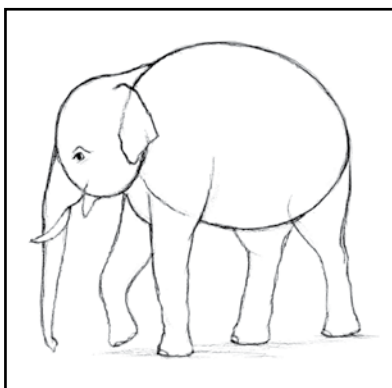
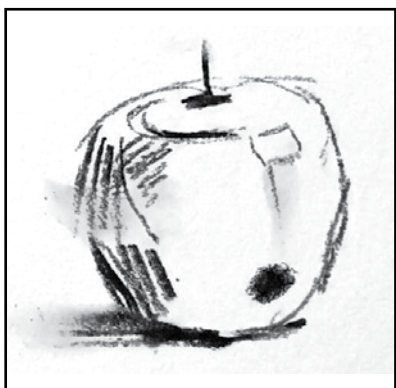

- **వస్తువుల పరిమాణాన్ని పరిశీలించి, చిత్రించడం:**

ఏదైనా వస్తువును స్కెచ్ వేసే ముందు దానిని జాగ్రత్తగా పరిశీలించడం చాలా ముఖ్యం. మీ చుట్టూ ఉన్న వివిధ వస్తువుల ఆకారం, పరిమాణం మరియు రంగుల అమరికను మీరు జాగ్రత్తగా అధ్యయనం చేస్తే స్కెచింగ్ సులభతరం అవుతుంది.

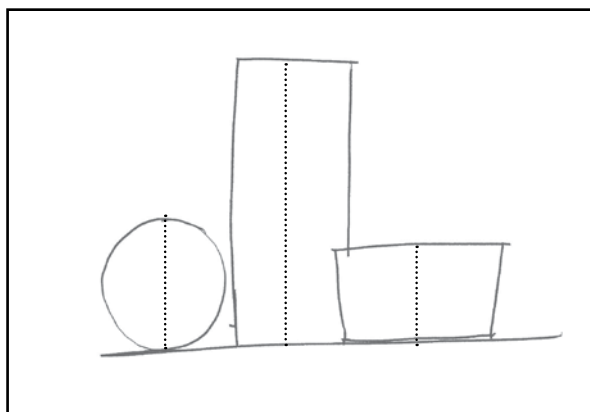
- **శీఘ్రంగా స్కెచ్ చేయడం:**

శీఘ్రంగా స్కెచ్ చేయడం అనేది ఒక వస్తువు, దృశ్యం లేదా సన్నివేశాలను వేగంగా మరియు సరళంగా గీసే చిత్రం. ఇది అనవసరమైన వివరాలపై పెద్దగా దృష్టి పెట్టకుండా, వస్తువు యొక్క ప్రాథమిక ఆకారం, నిష్పత్తులు మరియు కదలికపై కేంద్రీకరిస్తుంది. క్రమం తప్పకుండా సాధన చేయడం వల్ల పరిశీలనా నైపుణ్యాలు పెరిగి, ఆత్మవిశ్వాసంతో కూడిన చిత్రలేఖన నైపుణ్యాలు పెంపొందుతాయి.

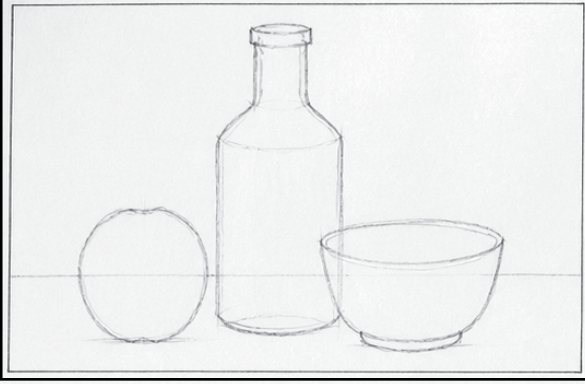
- **వస్తుసమూహ అమరిక:**

ఒక స్థిర చిత్రాన్ని తీయడానికి, వివిధ పరిమాణాలలో ఉన్న వస్తువుల సమూహాన్ని అమర్చండి. ఆ వస్తువుల నిష్పత్తులను, రంగులను, మరియు కాంతి నీడలను ఒకదానికొకటి సంబంధించి గమనించండి.

- **ప్రాథమిక స్కెచ్ (Rough Sketch):**

అన్ని వస్తువులు కాగితం మధ్యలో పెద్ద పరిమాణంలో ఉండాలి మరియు జ్యామితీయ ఆకారాలలో ఒక త్వరిత స్కెచ్ గీయాలి.

• పరిమాణం మరియు మెరుగుపరచడం
(Refining):

స్కేచ్ పూర్తయిన తర్వాత, ప్రతి వస్తువు యొక్క అసలు ఆకారాన్ని మరింత స్పష్టంగా చేయాలి. అనవసరమైన గీతలను చెరిపివేయాలి.

• రంగులు వేయడం మరియు నీడ-వెలుతురు
(Coloring & Shading):

కాంతి పడే వైపు లేత రంగులను, నీడ పడే వైపు ముదురు రంగులను ఉపయోగిస్తూ, సరళమైన పద్ధతిలో చిత్రించండి.

అభ్యాసం

- యాంత్రిక పరికరాలు లేకుండా గీతలు మరియు ఆకారాలను గీయండి. ఇలా చేస్తున్నప్పుడు మీ అనుభవాన్ని క్లుప్తంగా వివరించండి.
- మీ చుట్టూ ఉన్న వస్తువులలో మీరు చూసే రేఖల రకాలకు ఉదాహరణలను రాయండి.
- స్థిర చిత్రీకరణ తీసేటప్పుడు ఏ విషయాలను గమనించాలో వివరించండి.
- మీ ముందు ఉన్న వస్తువుల సమూహాన్ని మీరు జాగ్రత్తగా గమనించాలి. ఉదాహరణకు, ఒక బకెట్, ఒక రాగి పాత్ర, ఒక పండు మొదలగునవి. ఎలాంటి యాంత్రిక పరికరాలు లేకుండా వాటిని వేగంగా, సులభమైన పద్ధతిలో గీయడం సాధన చేయండి.
- మీ ముందు ఉన్న ఏదైనా మూడు వస్తువులతో, వాటి నిష్పత్తులు, కాంతి-నీడలు మరియు తగిన రంగులను ఉపయోగించి, ఒక చక్కని స్థిర చిత్రాలను గీసి, రంగులు వేయండి.

- విద్యార్థులు చిత్రాన్ని ఉన్నది ఉన్నట్లుగా గీయవలసిన అవసరం లేదు.
- వస్తు చిత్రాలు మరియు స్థిర చిత్రాల మధ్య గల వ్యత్యాసాన్ని మౌఖిక చర్చ మరియు శీఘ్ర చిత్రాల ద్వారా స్పష్టం చేయాలి.
- పరిశీలన ప్రమాణాల ఆధారంగా మౌఖిక ప్రశ్నలు అడగండి.
- వస్తువుల పరిమాణం మరియు ఆకారంలోని తేడాల ఆధారంగా తగిన చిత్రాలను గీయండి.

CG - 2
C-2.2
LO-06AE10
,11

2. స్మరణ చిత్రం మరియు ఊహ చిత్రాలు

• స్మరణ చిత్రం (Memory Drawing):

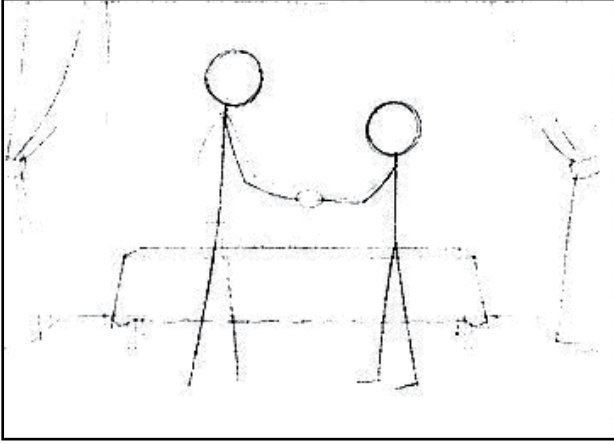
మన దైనందిన జీవితంలో మనం ఎన్నో సంఘటనలు, ఆటలు, పండుగలు, ప్రకృతిలో మార్పులను అనుభవిస్తాము. ఈ క్షణాలలో కొన్ని లేదా సంఘటనలు మన మనస్సులలో శాశ్వతంగా ముద్రించబడతాయి. ఇలా నిక్షిప్తమైన జ్ఞాపకాలను గీతలు, ఆకారాలు మరియు రంగుల ద్వారా కాగితంపై చిత్రించడమే స్మరణ చిత్రలేఖనం. మనం చూసిన సంఘటనలు మరియు పరిస్థితులను గుర్తుచేసుకుని, వాటి అమరికను, పరస్పర సంబంధాలను అర్థం చేసుకున్నప్పుడు, ఆ చిత్రలేఖనం మరింత సజీవంగా, ప్రభావవంతంగా మారుతుంది.

• చేసి చూద్దాం :

మీరు చూసిన ఏదైనా ఒక సంఘటనను గుర్తుకు తెచ్చుకోండి. ఉదా. పాఠశాలలో స్నేహితులతో ఆడిన ఆట, పుట్టినరోజు పండుగ లేదా విహారయాత్ర. అక్కడ ఎవరున్నారు, పరిసరాలు ఎలా ఉన్నాయి, ఏ వస్తువులు కనిపించాయి అనే విషయాల గురించి ఆలోచించండి. ఆ తర్వాత, ఆ సంఘటన యొక్క రూపురేఖలను కాగితంపై పలుచని గీతలతో గీయండి. మనిషి ఆకారాన్ని తగినంత పెద్దగా గీసి, నేపథ్యాన్ని కూడా గీయండి. అన్ని అంశాలు ఒకదానితో ఒకటి పోల్చినప్పుడు సరైన పరిమాణంలో ఉండాలి. ఉదాహరణకు, ఏనుగుతో పోలిస్తే మనిషి ఎంత పెద్దగా కనిపిస్తాడు. చిత్రంలో కదలిక, భావోద్వేగాలు మరియు తగిన నేపథ్యాన్ని గీయడానికి ప్రయత్నించండి. సరైన రంగులను ఉపయోగించి చిత్రాన్ని పూర్తి చేయండి.

- స్మరణ చిత్రాన్ని గీయడానికి, మీరు ఈ క్రింది దశలను అనుసరించవచ్చు.

కృత్యం - 1

కృత్యం - 2

కృత్యం - 3

కృత్యం - 4

- వివిధ చిన్న చిన్న సంఘటనలు/దృశ్యాలు/ఘటనలు/ఆటలను గుర్తుకు తెచ్చుకుని, జ్ఞాపకాల నుండి చిత్రాలను తీయండి.
- వివిధ సహజ/మానవ నిర్మిత అంశాల చిత్రాలను గీయమని విద్యార్థులను ప్రోత్సహించండి. గీసిన చిత్రాల గురించి చర్చించండి.

CG -1, 2
C- 1.1, 2.1
LO-06AE03
,06

• **ఊహ చిత్రం:**

ఊహ చిత్రం అంటే మీ మనసులోని ఆలోచనలను ఒక చిత్రం రూపంలో కాగితంపై పెట్టడం. ఊహాత్మక కళకు ప్రత్యక్ష అనుభవం అవసరం లేదు; స్వేచ్ఛగా ఆలోచించడానికి, నూతన ఆవిష్కరణలకు ఆస్కారం ఉంది. ఇది ఆకారాలు, రంగులు మరియు అల్లికలతో ప్రయోగాలు చేయడానికి గొప్ప అవకాశాన్ని అందిస్తుంది. ఉదాహరణకు, భవిష్యత్తులోని ఒక అత్యాధునిక నగరం, ఒక అద్భుత కథల ప్రపంచం, చంద్రునిపై నా ఇల్లు, నా కల మొదలైనవి.

• **గుర్తుంచుకోండి:**

స్మరణ చిత్రాలు మన గత అనుభవాలను పునఃస్మరించుకోవడానికి సహాయపడగా, ఊహ చిత్రాలు భవిష్యత్తును అన్వేషించడానికి మరియు స్వతంత్రంగా ఆలోచించడానికి మనల్ని ప్రోత్సహిస్తాయి.

• **సామాజిక చైతన్య చిత్రలేఖనం:**

సమాజమే మన అతిపెద్ద గుర్తింపు. సమాజంలోని ప్రజలకు అనేక మంచి అలవాట్లు, మానవ విలువలు మరియు ముఖ్యమైన సందేశాలను తెలియజేయడానికి కళను ఉపయోగిస్తారు. దీనినే సామాజిక చైతన్య చిత్రలేఖనం అంటారు. కేవలం మాటల కన్నా చిత్రాల ప్రభావం చాలా లోతుగా ఉంటుంది. రహదారి భద్రత, ప్రకృతి పరిరక్షణ, పరిశుభ్రత, నీటి పాదుపు లేదా విద్య యొక్క ప్రాముఖ్యత వంటి అంశాలపై మనం మన ఊహతో చిత్రాలు గీసినప్పుడు, అది చూసేవారిని ఆలోచింపజేస్తుంది. అటువంటి చిత్రంలో, సరైన సందేశాన్ని అందించే వద్దతి చాలా ముఖ్యం.

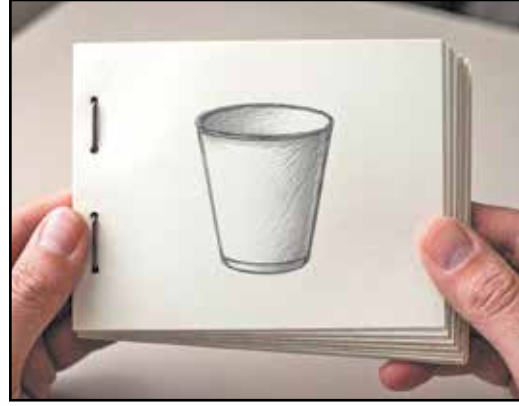
• **గుర్తుపట్టండి చూద్దాం!**

పక్కన ఉన్న చిత్రంలో వివిధ జంతువులు మరియు పక్షుల భాగాలు కలిపి చూపబడ్డాయి. అవి ఏ జంతువులకు, పక్షులకు చెందినవో గుర్తించి, వాటి గురించి మీ స్నేహితులతో చర్చించండి.

• **ఫ్లిప్ బుక్ డ్రాయింగ్ (Flip Book Drawing):**

ఫ్లిప్ బుక్ అనేది పేజీలను వేగంగా తిప్పినప్పుడు కదులుతున్నట్లు కనిపించే చిన్న చిత్రాల శ్రేణి. ఇది యానిమేషన్‌కు ఒక ప్రాథమిక మరియు సులభమైన పద్ధతి. ఈ కార్యాచరణ కృత్యాల కదలిక, పరిశీలన మరియు సృజనాత్మకతను అనుభవించడానికి మీకు అవకాశాన్ని కల్పిస్తుంది.

చేసి చూద్దాం:

- 1) ఒకే పరిమాణంలో ఉన్న 12 కాగితపు ముక్కలను తీసుకోండి.
- 2) కాగితాలన్నింటినీ ఒక క్రమంలో అమర్చి, పుస్తకంలాగా ఒక వైపున స్టేపుల్ చేయండి.
- 3) పూర్తి చేసిన పుస్తకం యొక్క మొదటి పేజీలో, మధ్యలో ఒక పెద్ద గ్లాసు ఆకారాన్ని గీయండి.
- 4) ట్రేసింగ్ పద్ధతిని ఉపయోగించి, మిగిలిన ప్రతి పేజీ మధ్యలో ఒక గ్లాసు ఆకారాన్ని గీయండి.
- 5) మొదటి పేజీలో, గ్లాసు అడుగు భాగానికి కొంచెం పైన ఒక అడ్డ గీతను గీయండి. ఆ గీత వరకు నారింజ రంగుతో నింపండి.
- 6) ఈ విధంగా, మిగిలిన గీతలను ఒక్కొక్కటిగా గ్లాసు పైభాగం వరకు పొడిగిస్తూ, ప్రతి పట్టీని నారింజ రంగుతో నింపండి.

మీ 'జ్యూస్ గ్లాస్ ఫ్లిప్ బుక్' సిద్ధంగా ఉంది.

(ఈ విషయానికి సంబంధించి మరింత సమాచారం కోసం, మొదటి పేజీలోని క్యూఆర్ కోడ్‌ను స్కాన్ చేయండి.)

• మీకు తెలుసా? :

ఫ్లిప్ పుస్తకాలను యానిమేషన్ యొక్క తొలి రూపంగా పరిగణిస్తారు. ఈ సూత్రాన్ని తరువాత, వేలాది చిత్రాలను ఉపయోగించి పాతకాలపు కార్టూన్ల వంటి సినిమాలు మరియు కార్టూన్లను రూపొందించడానికి ఉపయోగించారు.

• చర్చిద్దాం:

- నేపథ్యాన్ని తొలగించడం వల్ల చిత్రంలోని దృశ్యం యొక్క సందర్భం ఎలా మారుతుందో చర్చించండి.
- చిత్రంలో కనిపించే కదలిక వేగం ఏ శాస్త్రీయ సూత్రం కారణమో చర్చించండి.
- చిత్రాల ద్వారా సామాజిక సందేశాలను మరింత ప్రభావవంతంగా ఎలా చేయవచ్చో చర్చించండి.
- చిత్రాలను ప్రదర్శించి, ప్రతి చిత్రం యొక్క ప్రత్యేకత గురించి చర్చించండి.

అభ్యాసం

- 1) కింది అంశాలలో ఏదైనా ఒకదానిపై స్మరణ చిత్రాన్ని గీసి, రంగులు వేయండి: పండుగలు, వేడుకలు, లేదా మీకు ఇష్టమైన క్రీడ.
- 2) మీ ఊహతో ఏదైనా ఒక ఆలోచనను గీయండి మరియు దానిని వివరించండి.
- 3) ఏదైనా అంశంపై సామాజిక చైతన్య చిత్రాన్ని రూపొందించి, ఆ చిత్రం కింద దానికి సరిపోయే నినాదాన్ని రాయండి.
- 4) మీకు నచ్చిన 12 నుండి 16 సాధారణ చిత్రాలతో ఒక ఫ్లిప్ బుక్ ను తయారు చేయండి.
- 5) మీ ప్రాంతంలోని సహజ మరియు మానవ నిర్మిత వస్తువుల చిత్రాలను గీయండి.

- ఒక స్మరణ చిత్రాన్ని మరియు ఒక ఊహాత్మక చిత్రాన్ని గీయండి.
- ట్రేసింగ్ పద్ధతిని ఉపయోగించి ఒక ఆకారాన్ని వదేపదే ఎలా గీయాలో ప్రదర్శించండి.
- సామాజిక చైతన్యాన్ని కల్పించడానికి విద్యా సంబంధమైన చిత్రాలను గీయడాన్ని ప్రోత్సహించండి.

CG - 2
C-2.1
LO-06AE07
, 08

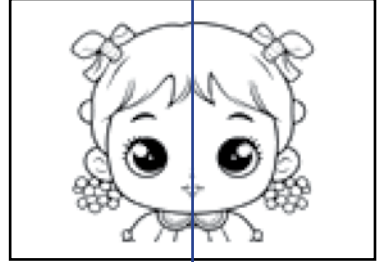
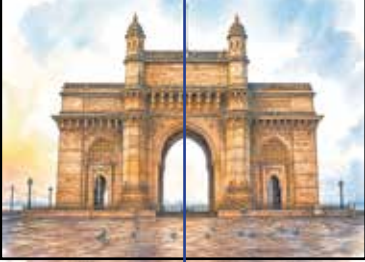
3. సంకల్ప అంతరంగం

మనం మన దైనందిన జీవితంలో అనేక వస్తువులను ఉపయోగిస్తాము. వాటిని ఎంచుకునేటప్పుడు, వాటి ఆకారం, రంగు మరియు వాటిపై ఉన్న డిజైన్‌ను పరిగణనలోకి తీసుకుంటాము. ఒక వస్తువును మరింత అందంగా మరియు ఆకర్షణీయంగా కనిపించేలా చేయడానికి, రేఖలు, ఆకారాలు మరియు రంగులను సరైన పద్ధతిలో అమర్చి గీసిన అందమైన చిత్రాన్నే సంకల్పన చిత్రలేఖనం అని అంటారు.

మన చుట్టూ వస్తువులు, చెట్లు, పువ్వులు, జంతువులు, మనుషులు వంటి అనేక అంశాలను మనం చూస్తాము. ఆ అంశాలను మనం నిశితంగా పరిశీలిస్తే, కొన్ని అంశాలు రెండు వైపులా ఒకేలా కనిపిస్తాయి, అంటే అవి సౌష్ఠవంగా ఉంటాయి. మరికొన్ని అంశాలు ఒక వైపు భిన్నంగా, మరో వైపు భిన్నంగా కనిపిస్తాయి, అంటే అవి అసౌష్ఠవంగా ఉంటాయి. కాబట్టి, చిత్రంలోని అంశాల సౌష్ఠవ మరియు అసౌష్ఠవ నిర్మాణాన్ని అర్థం చేసుకుందాం.

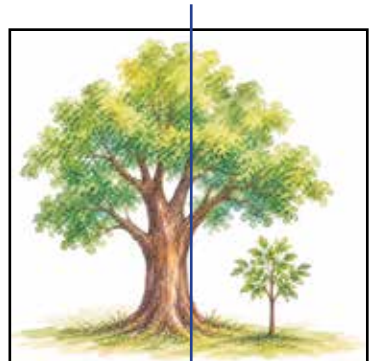
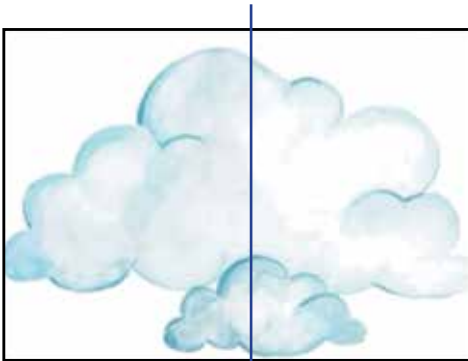
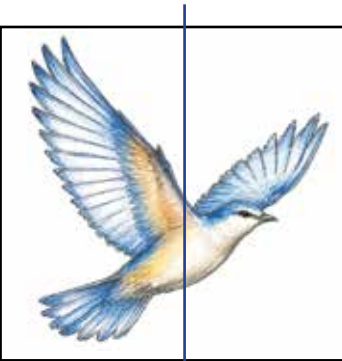
• సౌష్ఠవ నిర్మాణం:

చిత్రం మధ్యలో ఒక నిలువు గీతను గీస్తే, ఆ చిత్రం రెండు సమాన భాగాలుగా విడిపోతుంది, దీనిని 'సౌష్ఠవ నిర్మాణం' అంటారు. సంక్షిప్తంగా చెప్పాలంటే, రెండు వైపులా సమానంగా ఉండే కూర్పునే సౌష్ఠవ నిర్మాణం అంటారు. ఉదా. ప్రవేశ ద్వారం, సీతాకోకచిలుక, ముఖం మొదలైనవి.

• అసౌష్ఠవ నిర్మాణం:

సమాన భాగాలుగా విభజించలేని కూర్పులను అసౌష్ఠవ నిర్మాణం అంటారు. (ఉదా. పక్షులు, మేఘాల ఆకారాలు, చెట్ల కొమ్మలు.)

• **గుర్తించండి చూద్దాం:**

కింది పటం మధ్యలో ఒక నిలువు గీత గీస్తే, ఆ పటం సౌష్ఠవ లేదా అసౌష్ఠవం అని గుర్తించి, దానిని పటం కింద రాయండి.

A

7

.....

.....

.....

.....

.....

.....

• **చేసి చూద్దాం**

- 1) మీ చుట్టూ మీరు చూసే సౌష్ఠవ మరియు అసౌష్ఠవ ఘటకాల పేర్లను రాయండి.
- 2) మీ నోట్‌బుక్‌లో రెండు చతురస్రాలను గీయండి. జ్యామితీయ ఆకారాలను ఉవయోగించి, ఒక చతురస్రంలో సౌష్ఠవ నిర్మాణం యొక్క చిత్రాన్ని మరియు మరొక చతురస్రంలో అసౌష్ఠవ నిర్మాణం యొక్క చిత్రాలను గీసి రంగులు వేయండి.

• **రంగులు మరియు రంగు పరిధి:**

ప్రకృతి రంగుల యొక్క ఒక అందమైన ప్రదర్శన. ఆకాశంలోని నీలి రంగు, చెట్ల పచ్చదనం, పువ్వుల రంగుల సౌందర్యం మరియు ఇంద్రధనుస్సులోని ఏడు వర్ణ ఛాయలు మనసును ఆకర్షిస్తాయి. ఈ ఛాయలు మన మనస్సులలో ఆనందాన్ని, ఉత్సాహాన్ని మరియు సంతోషాన్ని కలిగిస్తాయి. ఒక చిత్రానికి రంగులు అద్దినప్పుడు, ఆ చిత్రం మరింత సజీవంగా, ప్రభావవంతంగా మరియు ఆకర్షణీయంగా కనిపిస్తుంది, దానికి ఒక స్వతంత్ర గుర్తింపు ఏర్పడుతుంది. అందుకే మన దైనందిన జీవితంలో మరియు చిత్రలేఖనంలో రంగులకు అపారమైన ప్రాముఖ్యత ఉంది. రంగులను గుర్తించడం మరియు **రంగుల పరిధుల** గురించి అధ్యయనం చేద్దాం! కొన్ని రంగులు సహజమైనవి కాగా, మరికొన్ని వివిధ రంగుల మిశ్రమంతో తయారవుతాయి. వాటి గురించి తెలుసుకుందాం.

• **ప్రాథమిక రంగులు (Primary Colours):**

ఇతర రంగులను కలపడం ద్వారా ఏర్పడని రంగులను **ప్రాథమిక రంగులు** అంటారు. ఉదాహరణకు, ఎరుపు, పసుపు, నీలం.

ఎరుపు

పసుపు

నీలం

- పరిసరాల్లోని వస్తువులను సౌష్ఠవ మరియు అసౌష్ఠవాలుగా వర్గీకరించి, ఆ రెండింటి మధ్య గల తేడాలను వివరించండి.
- విద్యార్థుల కృత్యాలకు సానుకూలంగా స్పందించండి.
- కేవలం చిత్రం యొక్క సౌందర్యంపై దృష్టి పెట్టకుండా, నిర్మాణంలోని సమతుల్యత మరియు అసౌష్ఠవానికి ప్రాధాన్యత ఇవ్వాలి.

CG -2
C-2.2
LO-06AE09

ద్వితీయ (గౌన) రంగులు (Secondary Colours):

ఏవైనా రెండు ప్రాథమిక రంగులను సమాన నిష్పత్తిలో కలపడం వల్ల ఏర్పడే రంగును ద్వితీయ (గౌన) రంగు లేదా ద్వితీయ శ్రేణి రంగు అంటారు. నారింజ, ఆకుపచ్చ మరియు ఊదా అనే రంగులు ద్వితీయ శ్రేణి రంగులు.

రాగి రంగు + పసుపు = నారింజ

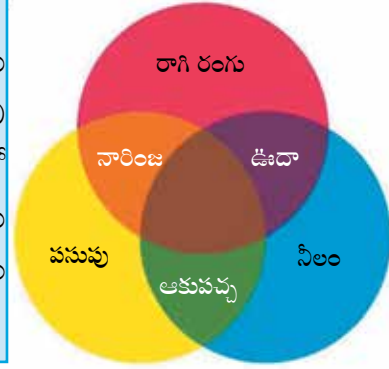
పసుపు + నీలం = ఆకుపచ్చ

నీలం + రాగి రంగు = ఊదారంగు

• మీకు తెలుసా?

ప్రకృతిలోని వివిధ మూలకాల నుండి 'సహజ రంగులను తయారు చేయవచ్చు. ఈ రంగులు సురక్షితమైనవి మరియు పర్యావరణానికి అనుకూలమైనవి. ఆ ప్రాంతంలో లభించే వివిధ సహజ మూలకాలు, ఉదాహరణకు ఆకులు, పువ్వులు, పసుపు, బీట్, మట్టి, కాషాయం మొదలైన సహజ రంగులను తయారు చేసుకోవచ్చు.

• చేసిచూడండి

కాగితంపై ఒకే పరిమాణంలో రెండు చతురస్రాలను గీసి, మీకు నచ్చిన జ్యామితీయ ఆకారాలు మరియు రేఖలను ఉపయోగించి వాటిలో ఒక ప్రత్యేకమైన డిజైన్‌ను రూపొందించండి. వాటిలో ప్రాథమిక మరియు ద్వితీయ శ్రేణి రంగులు మరియు వాటి ఛాయలతో రంగు వేయండి. పైన పేర్కొన్న రెండు రకాల చిత్రాలను గీసేటప్పుడు మీ అనుభవాలను చర్చించండి.

• రంగుల ఛాయలు :

మనం ప్రకృతిలో అనేక రంగులను చూస్తాము. అందులో, మనం ఒకే రంగు యొక్క విభిన్న ఛాయలను చూస్తాము. ఉదాహరణకు, ఒక చెట్టు ఆకులలో ఆకుపచ్చ రంగు యొక్క అనేక ఛాయలు కనిపిస్తాయి. లేత ఆకుపచ్చ, ముదురు ఆకుపచ్చ, పసుపుపచ్చని ఆకుపచ్చ, ఆకుపచ్చ-నారింజ మొదలైనవి. ఒక

- ప్రథమ, ద్వితీయ శ్రేణి రంగులను విద్యార్థులకు వివరించాలి.
- ద్వితీయ శ్రేణి రంగులను చేసే అనుభవాలను అందించండి.
- ప్రకృతిలో కనిపించే రకరకాల రంగులను గమనించమని వారికి చెప్పండి.

CG - 3

C-3.1

LO-06AE12

రంగులో ఎక్కువ లేదా తక్కువ ప్రకాశవంతంగా లేదా ముదురుగా కనిపించే వర్ణాన్నే **రంగు ఛాయ** అని అంటారు. ఏదైనా రంగుతో తెలుపు లేదా నలుపును ఎక్కువ లేదా తక్కువగా కలపడం ద్వారా, ఆ రంగు యొక్క వివిధ ఛాయలను తయారు చేయవచ్చు.

(వక్ర ఉన్న చిత్రంలోని ఆకుల రంగు ఛాయలను గమనించండి.)

• చేసి చూద్దాం :

- 1) క్రింద చూపిన విధంగా కాగితంపై ఒక గడిని గీయండి. మధ్య గడిని మీకు వచ్చిన రంగుతో నింపండి.
- 2) ఆ రంగులో కొద్దిగా తెలుపు రంగును కలపండి. దీనివల్ల వేరొక రంగు ఛాయ వస్తుంది. మరింత లేత (ప్రకాశవంతమైన) ఛాయను తయారు చేయడానికి దానికి మళ్ళీ కొద్దిగా తెలుపు రంగును కలపండి. ఈ విధంగా, మూడు నుండి నాలుగు లేత ఛాయలను తయారు చేయండి. అసలు రంగుకు కుడి వైపున ఉన్న గడిలో ఆ లేత ఛాయలన్నింటినీ వరుస క్రమంలో నింపండి.
- 3) ఆ తర్వాత మీరు ఎంచుకున్న రంగులో కొద్దిగా నలుపు రంగును కలపండి. ఫలితంగా వచ్చిన ముదురు రంగును కాగితంపై వేయండి. అవసరమైనంత నలుపు రంగును పెంచుకుంటూ మూడు నుండి నాలుగు ముదురు రంగులను తయారు చేయండి. రంగుకు ఎడమ వైపున ఉన్న గడిలో అన్ని ముదురు రంగులను వరుస క్రమంలో నింపండి.

• మీకు తెలుసా?

రంగులు చూడటానికి ఆకర్షణీయంగా ఉండటమే కాకుండా, వాటికి అర్థాలు కూడా ఉంటాయి. మనం రంగులను చూసినప్పుడు మన మనసులో అనేక భావోద్వేగాలు కలుగుతాయి.

ఉదాహరణకు. -

● రాగి రంగు: ధైర్యం	● నీలం రంగు: శాంతి
● పసుపు రంగు: ప్రకాశవంతమైన	● ఆకుపచ్చ రంగు : సమృద్ధి
● ఊదా రంగు: కీర్తి	● నారింజ రంగు : త్యాగం
● తెలుపు రంగు: పవిత్రత	● నలుపు రంగు: భయం

- పరిసరాలలోని వివిధ అంశాలలో ఏయే రంగులు మరియు ఛాయలు ఉన్నాయో మార్గదర్శనం అందించాలి.
- వారికి వివిధ రంగుల ఛాయలను చూపించి, వాటిని పోల్చుమని చెప్పండి. పరిశీలన మరియు అనుభవానికి ప్రాధాన్యత ఇవ్వాలి.
- 'మై గ్యాలరీ కార్యక్రమం కింద 'కలర్ వాల్' కార్యక్రమాన్ని చేపట్టమని ప్రోత్సహించండి.

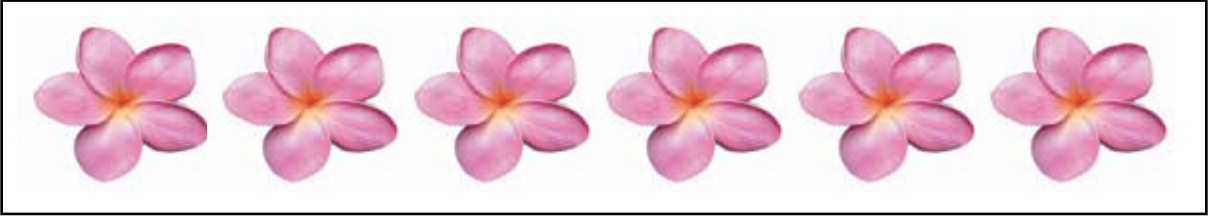
CG - 3
C-3.1
LO-06AE12

• **భావన యొక్క ప్రాథమిక అంశాలు -**

ఏదైనా చిత్రాన్ని మరింత అందంగా మరియు ఆకర్షణీయంగా కనిపించేలా చేయడానికి, కొన్ని ముఖ్యమైన విషయాలను పరిగణనలోకి తీసుకోవాలి. చిత్రంలో ఒకే ఆకారాన్ని లేదా రంగును పునరావృతం చేయడం, ఆకారాలలో చిన్న లేదా పెద్ద మార్పులు చేయడం, రంగులు మరియు ఆకారాలను సరైన నిష్పత్తిలో అమర్చడం, మరియు అంశాల మధ్య సమతుల్యతను పాటించడం వంటివి చిత్రాన్ని ప్రభావవంతంగా మరియు ఆకర్షణీయంగా కనిపించేలా చేస్తాయి. ఒక భావనాత్మక చిత్రాన్ని ఆకర్షణీయంగా చేయడానికి చిత్రంలో కొన్ని ప్రాథమిక నూత్రాలను ఉపయోగిస్తారు. ఉదా. పునరావృతం, మార్పు, ఉద్గారం, నిష్పత్తి, సమతుల్యత, అయి అనేవి భావనాత్మక రూపకల్పన యొక్క ముఖ్యమైన ప్రాథమిక అంశాలు.

• **పునరావృతం (Repetition):**

పునరావృతం అంటే ఒక చిత్రంలో ఒకే ఆకారాన్ని లేదా అంశాన్ని పదేపదే ఉపయోగించడం. ఒక చిత్రంలో ఒకే ఆకారాన్ని లేదా అంశాన్ని పదేపదే ఉపయోగించినప్పుడు, ఆ చిత్రం మరింత అందంగా, చక్కగా మరియు ఆకర్షణీయంగా కనిపిస్తుంది. ఉదాహరణకు, నేల, చెట్లు ఆకులు లేదా బట్టలపై ఒకే నమూనా.

• **మార్పు (Change):**

ఆ ప్రాంతంలోని చెట్ల ఆకులను గమనించండి. కొన్ని ఆకులు పెద్దవిగా, కొన్ని చిన్నవిగా ఉంటాయి. కొన్ని లేత రంగులో, కొన్ని ముదురు రంగులో ఉంటాయి, అంటే వాటి ఆకారం మరియు రంగులో స్వల్ప మార్పు ఉంటుంది. దీనినే 'మార్పు' అని అంటారు. ఈ మార్పు కారణంగా, చిత్రం మరింత అందంగా మరియు ఆకర్షణీయంగా కనిపిస్తుంది.

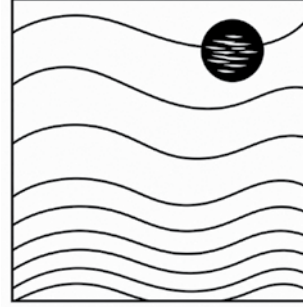
• **వికిరణం (Radiation):**

కాంతి కిరణాలు సూర్యుని కేంద్రం నుండి అన్ని దిశలలో వ్యాపిస్తాయి. పువ్వుల రేకులు కేంద్రం నుండి వ్యాపిస్తాయి. పైకిల్ చక్రం యొక్క పుల్లలు కేంద్రం నుండి బయటకు వస్తాయి. అదేవిధంగా, గడ్డి ఆకులు కూడా వేరు నుండి పైకి వ్యాపించినట్లు కనిపిస్తాయి. ఒక చిత్రంలోని వివిధ అంశాలు కేంద్రం నుండి బయటకు వ్యాపించినప్పుడు, ఆ అమరికను **వికిరణం** అని అంటారు. ఉదా. కొబ్బరి ఆకులు, నెమలి ఈకలు, సాలెగూడు మొదలగునవి.

• **అనుపాతం (Proportion):**

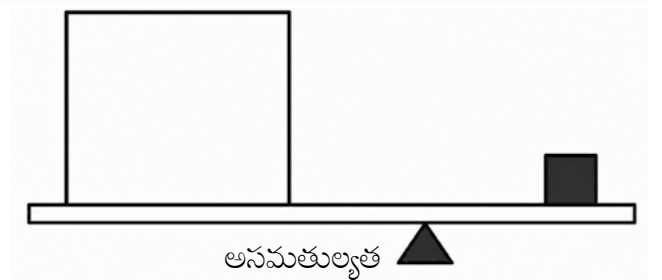
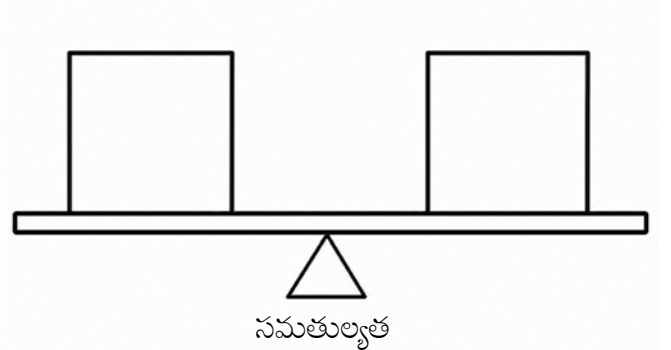
అనుపాతం అనేది ఒక చిత్రంలోని వివిధ అంశాల మధ్య ఉండే సంబంధం. ఒక ఆకారం మరొకదానితో పోలిస్తే ఎంత పెద్దదిగా లేదా చిన్నదిగా ఉండాలో సరిగ్గా అంచనా వేయడమే **అనుపాతం**. ఉదా. ఒక పెద్ద చెట్టుకు, ఒక చిన్న చెట్టుకు మధ్య గల అనుపాతం.

• **తులన (Balance):**

తులన అనేది అనేక ఆకారాలు, వాటి కొలతలు (వైశాల్యం), మరియు రంగులు, ఛాయల మధ్య ఉండే సంబంధం. ప్రకృతిని నిశితంగా పరిశీలిస్తే, కొన్ని అంశాలు సమతుల్య నిర్మాణాన్ని కలిగి ఉంటాయని, మరికొన్ని అసమతుల్య నిర్మాణాన్ని కలిగి ఉంటాయని తెలుస్తుంది, కానీ ప్రతి సహజ నిర్మాణంలోనూ ఒక అంతర్గత 'తులన' ఉంటుంది. ప్రకృతిలో వలె, ఒక చిత్రంలో సమతుల్యత ఉంటే, ఆ చిత్రం మరింత ఆకర్షణీయంగా, సమతుల్యంగా మరియు ప్రభావవంతంగా కనిపిస్తుంది.

ఉదా. మానవ ముఖం మరియు సీతాకోకచిలుక సమతౌల్యానికి ఉదాహరణలు కాగా, చెట్టు కాండం మరియు కొమ్మలు అసమతుల్య సమతౌల్యానికి ఉదాహరణలు.

• **లయ (Rhythm):**

ఒక చిత్రంలో ఆకారాలు, గీతలు లేదా రంగులను ఒక నిర్దిష్ట క్రమంలో మరియు పునరావృతంగా అమర్చడాన్నే లయ అంటారు. ఉదాహరణకు, వస్త్రంపై చేసే ఎంబ్రాయిడరీలో, గోడపై ఇటుకల అమరికలో, రంగోలిలోని పునరావృత నమూనాలలో, గోధుమ కంకులలో, నీటిపై అలలలో మొదలైన వాటిలో 'లయ కనిపిస్తుంది.

ప్రాథమిక అంశాలను కలిగి ఉన్న భావనాత్మక చిత్రాలు

• **చేసి చూద్దాం:**

- 1) ఒకేలాంటి కూరగాయలు లేదా పండ్ల ముక్కలను ఒక పళ్ళెంలో పెట్టి అందంగా అమర్చి, దాని ఫోటో తీయడానికి ప్రయత్నించండి.
- 2) రాళ్లను ఈ క్రమంలో అమర్చండి - ఒక పెద్ద రాయి మీద ఒక చిన్న రాయి. ఈ కృత్యంలో ఉన్న మౌలిక సూత్రాలను రాసుకోండి.
- 3) ఒక మందపాటి తాడును నేలపై నిటారుగా పరచండి. చిత్రంలో చూపిన విధంగా చెట్టు యొక్క ఒకే రకమైన ఆకులను తాడు కింద సమాన దూరాలలో ఉంచండి. వీలైతే, ప్రతి ఆకు మధ్యలో ఒక పువ్వును పెట్టండి. దీనితో చాలా అందమైన తోరణాన్ని తయారు చేయవచ్చు. (ఈ కృత్యాన్ని బృందాలుగా చేయవచ్చు.)

- పునరావృత్తి, వైవిధ్యం, అమూర్తత, అనుపాతం, సమతుల్యత మరియు లయ వంటి కూర్పు యొక్క భావనాత్మక మౌలిక సూత్రాలను వివరించండి.
- భావనాత్మక ప్రాథమిక అంశాలను పరిగణనలోకి తీసుకుని, భావనాత్మక చిత్రాలు వివరించమని చెప్పండి.

CG - 3
C-3.2
LO-
06AE16

- **చిత్రంలోని అందాన్ని సృష్టించే పద్ధతులు**

కేవలం రేఖలు, ఆకారాలు మరియు రంగులతో ఏ చిత్రమూ పూర్తి కాదు, కానీ చిత్రాన్ని మరింత అందంగా మరియు ఆకర్షణీయంగా చేయడానికి దానిలోని టెక్స్చర్ (Texture) చాలా ముఖ్యం. ముద్రాతంత్ర, కొలాజ్, స్టిప్లింగ్, అలలు ముద్ర వంటి పద్ధతులను ఉపయోగించి కళాకృతిలో వివిధ రకాల టెక్స్చర్లను మరియు రిలీఫ్‌లను తయారు చేయవచ్చు.

- **ముద్రణ పద్ధతి (Print Making):**

ఒక ఉపరితలంపై ముద్ర వేయడం ద్వారా చిత్రాన్ని లేదా డిజైన్‌ను సృష్టించే ప్రక్రియను ముద్రణ పద్ధతి అంటారు. ఈ పద్ధతి సులభమైనది, సృజనాత్మకమైనది మరియు ఆనందదాయకమైనది. వివిధ రకాల వస్తువుల ముద్రలను వేయడానికి నీటి రంగు, పోస్టర్ పెయింట్, సిరా వంటి సాధనాలను ఉపయోగించవచ్చు. ఉదాహరణకు, ఆకులు, పండ్లు, కూరగాయలు మొదలైన వాటి ముద్రలు.

- **కొలాజ్ (Collage):**

కొలాజ్ అనేది వివిధ రంగులలో ఉన్న కాగితం, వార్తాపత్రికలు, ఎండిన ఆకులు లేదా అందుబాటులో ఉన్న ఇతర వస్తువుల ముక్కలను కత్తిరించడం లేదా చించి, వాటిని ఒక ఉపరితలంపై సృజనాత్మకంగా అతికించడం ద్వారా సృష్టించబడే ఒక కళారూపం. వ్యర్థాల నుండి సుస్థిరమైన మరియు పర్యావరణ అనుకూలమైన కళాఖండాలను సృష్టించడానికి కొలాజ్ పద్ధతిని ఉపయోగించవచ్చు. కొలాజ్‌లను రూపొందించడానికి రంగుల కాగితం, పాత వార్తాపత్రికలు, రంగుల మ్యాగజైన్ పేజీలు, పాత పెల్లి పత్రికలు, రంగుల గుడ్డ ముక్కలు, ఉన్ని, ఎండిన ఆకులు, కత్తెర, జిగురు మొదలైన వస్తువులను ఉపయోగించవచ్చు.

• **స్టిప్లింగ్ పద్ధతి (Stippling Technique):**

స్టిప్లింగ్ పద్ధతి అనేది కేవలం చుక్కలను ఉపయోగించి ఆకారాన్ని, నీడను మరియు టెక్స్చర్(Texture)ను ఏర్పరచే ఒక పద్ధతి. ఈ పద్ధతిలో, గీతలకు బదులుగా, ముదురు లేదా లేత ప్రభావాన్ని ఏర్పరచడానికి చుక్కల మధ్య దూరాన్ని పెంచడం లేదా తగ్గించడం జరుగుతుంది. చుక్కలు దట్టంగా ఉన్నచోట, ముదురు ఛాయలు కనిపిస్తాయి. చుక్కలు పలుచగా ఉన్నచోట, ఛాయ లేతగా కనిపిస్తుంది. ఈ విధంగా, చుక్కలను ఒక నిర్దిష్ట పద్ధతిలో అమర్చడం ద్వారా చిత్రంలో లోతును మరియు త్రిమితీయ రూపాన్ని సృష్టించవచ్చు. ఈ పద్ధతి కోసం, ప్రధానంగా సన్నని మొన గల పెన్నులు, జెల్ పెన్నులు, స్కెచ్ పెన్నులు లేదా ఇంక్ పెన్నులు, పెన్సిల్లు మొదలైన వాటిని ఉపయోగించవచ్చు.

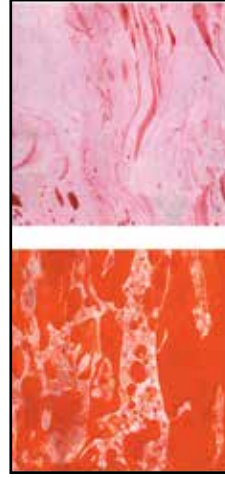
• **చేసి చూద్దాం (ప్రాజెక్టు):**

వార్తాపత్రిక లేదా పత్రికలోని రంగుల చిత్రాన్ని భూతద్దం ద్వారా చూడండి. మీకు ఏమి కనిపిస్తుందో గమనించండి. వార్తాపత్రికలలోని రంగుల పేజీల అడుగుభాగంలో నాలుగు రంగుల చుక్కలు/చతురస్రాలు ఎందుకు ఉంటాయో ఆలోచించి చర్చించండి.

• **తరంగ ముద్ర (నూతన సాంకేతికత):**

వర్షపు నీటిలో నూనె చుక్క వడటం మీరు ఎప్పుడైనా చూశారా? అది ఇంద్రధనుస్సులాగా రకరకాల రంగులలో కనిపిస్తుంది. మనం కూడా అలాంటి ఆటనే ఆడుకుందాం!

- వెడల్పాటి పళ్ళెంలో సగం వరకు నీళ్ళు నింపండి.
- నీటిలో కొన్ని చుక్కల నూనె రంగును కలపండి.
- ఒక కర్రతో నీటిని మెల్లగా తిప్పండి.
- నీటి ఉపరితలాన్ని తాకుతూ ఉండేలా ఒక తెల్ల కాగితపు ముక్కను ఉంచండి.
- కాగితం యొక్క ఒక మూలను పట్టుకుని వెంటనే పైకి ఎత్తండి.
- నీటిలోని రంగులన్నీ కాగితానికి అంటుకుని, ఒక విచిత్రమైన డిజైన్‌ను సృష్టిస్తాయి.
- కాగితాన్ని నీడలో ఆరబెట్టండి. ఈ విధంగా కాగితంపై 'తరంగ ముద్ర' వేసి, ఆ కాగితాన్ని రకరకాల అలంకరణలకు ఉపయోగించండి.

• గుర్తుంచుకోండి:

ముద్రణా యంత్రాన్ని ఉపయోగించి తయారుచేసే అనేక ముద్రలు ఒకేలా వస్తాయి. తరంగ ముద్ర పద్ధతి దానికి భిన్నమైనది. ఇక్కడ ప్రతి ముద్ర భిన్నంగా ఉంటుంది.

• చేసి చూద్దాం:

- 1) మీకు ఇష్టమైన పండు యొక్క రూపురేఖలను ఆకులతో సహా గీయండి.
- 2) స్టిప్లింగ్ పద్ధతిని ఉపయోగించి పండు ఆకారాన్ని చుక్కలతో నింపండి.
- 3) ఆకుల కోసం ముద్రాపద్ధతి లేదా కొల్లాజ్ పద్ధతిని ఉపయోగించండి.

- చిత్రలేఖనంలో సౌందర్యాన్ని తయారు చేయడానికి వివిధ పద్ధతులను సృజనాత్మకంగా ఎలా ఉపయోగించాలో మార్గదర్శనం చేయండి.
- అందుబాటులో ఉన్న వస్తువులను ఉపయోగించి చిత్రాలను రూపొందించాలి.
- తమ పరిసరాలలో వివిధ రకాల ఆకృతులను కనుగొనమని విద్యార్థులతో చెప్పండి.
- ప్రింట్లు తయారుచేసేటప్పుడు సరైన రంగు సమతుల్యతను ఎలా నిర్వహించాలో చేసి చూపించండి.
- స్టిప్లింగ్ పద్ధతి కోసం చుక్కలు పెట్టేటప్పుడు, వాటిని నెమ్మదిగా పెట్టమని, తొందరపడవద్దని చెప్పండి.

CG - 3
C-3.1
LO-06AE13

- 1) మీ పరిసరాలను జాగ్రత్తగా గమనించి, పునరావృతమయ్యే ఏవైనా ఐదు మూలకాల పేర్లను రాయండి.
- 2) ప్రకృతిలోని మూలకాల ఆకారం మరియు రంగులో ఉండే వర్ణ ఛాయలను కలిగి ఉన్న మూలకాలను కనుగొని, పేర్ల జాబితా తయారు చేయండి.
- 3) ముద్రా పద్ధతి, కొల్లాజ్ పద్ధతి మరియు స్టిప్లింగ్ పద్ధతి కోసం మీ ప్రాంతంలో అందుబాటులో ఉన్న పరికరాలు మరియు సామగ్రి జాబితాను తయారు చేయండి.
- 4) వేస్ట్ ప్రింటెడ్ పేపర్ తో గిఫ్ట్ కార్డ్ తయారు చేయండి.
- 5) కాగితపు గ్లాసుపై అలల ముద్ర వేసి గ్లాసును అలంకరించండి.
- 6) జ్యూమిలీయ ఆకారాలను ఉపయోగించి ఒక భావనాత్మక చిత్రాన్ని తయారు చేసి, దానికి వివిధ రంగుల ఛాయలను ఉపయోగించి రంగులు వేయండి.

కాలిగ్రఫీ (Calligraphy) అంటే అక్షరాలను అందంగా, కళాత్మకంగా మరియు ఆకర్షణీయంగా అమర్చడం. వివిధ సాధనాలను ఉపయోగించి అక్షరాలను ఎలా గీయాలో మనం నేర్చుకుంటాము. కాగితంపైనే కాకుండా కంప్యూటర్ పై కూడా వివిధ రకాల అక్షర ఫాంట్లను ఎలా ఉపయోగించాలో మనం నేర్చుకున్నాము.

కంప్యూటర్ పై ఒక్క క్లిక్ తో మనం అక్షరాల పరిమాణం, మందం మరియు రంగును మార్చవచ్చు, దీనివల్ల ప్రకటనలు, వార్తాపత్రికలు మరియు పుస్తకాలు మరింత ఆకర్షణీయంగా కనిపిస్తున్నాయి. మన చుట్టూ ఉన్న అక్షరాల సౌందర్యాన్ని అర్థం చేసుకుని, పెన్సిళ్లు, బ్రష్లు లేదా వివిధ సాంకేతిక పరిజ్ఞానాలను ఉపయోగించి మన సృజనాత్మకతతో ప్రభావవంతమైన అక్షరాలను రాద్దాం.

• **తెలుసుకుందాం:**

అక్షరాలను రాయడానికి వివిధ సాధనాలను ఉపయోగిస్తారు, వాటిని మనం **మాధ్యమాలు** అని పిలుస్తాము. అక్షరాలను ఆకర్షణీయంగా చేయడానికి సాధనాల ఎంపిక చాలా ముఖ్యం.

• **మాధ్యమాలు:**

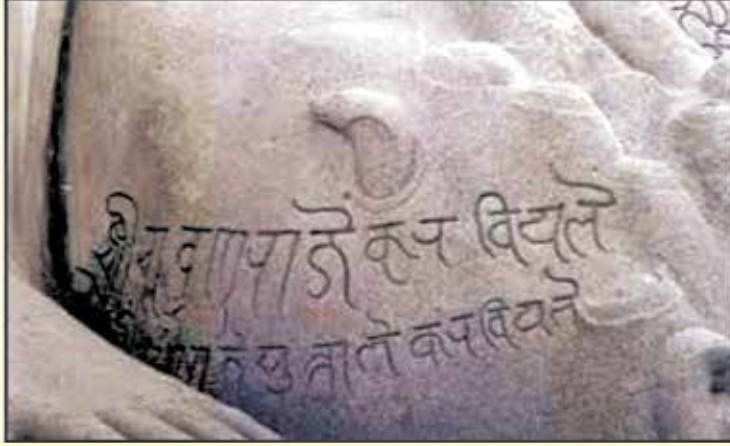
అక్షరాలను రాయడానికి పెన్సిళ్లు, పెన్నులు, స్కెచ్ పెన్నులు, రంగు పెన్సిళ్లు, మార్కర్ పెన్నులు, ఆయిల్ పాస్టెల్స్, కంప్యూటర్లు (ఫాంటు) మొదలైన సాధనాలను ఉపయోగిస్తారు.

వెదురు పెన్ (Bamboo Pen)	కట్నెబ్ పెన్ (Cutnib Pen)	బోల్డ్ స్కెచ్ పెన్ (Bold sketch Pen)
		
కళ	కళ	కళ
రంగు సుద్దముక్కలు (Colored Chalk)	ఫ్లాట్ బ్రష్ (Flat Brush)	స్కెచ్ పెన్ (sketch Pen)
		
కళ	కళ	కళ

• **మన లిపి వారసత్వం**

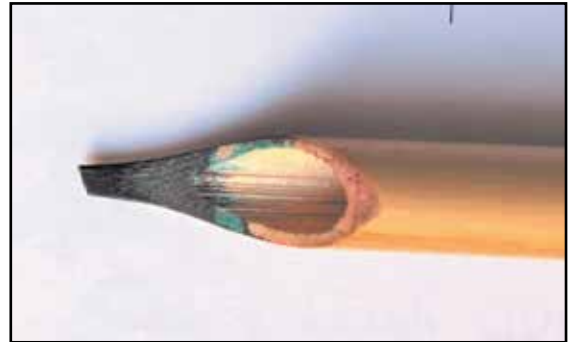
దేవనాగరి లిపి: మనం ఈనాడు మరాఠీ, హిందీ, సంస్కృతం, కొంకణి మొదలైన భాషలను రాయడానికి ఉపయోగించే లిపిని 'దేవనాగరి లిపి' అంటారు. ఈ లిపిలో, ప్రతి అక్షరం మొదట్లో ఒక అడ్డ గీత గీయబడి ఉంటుంది, దీనిని 'శిరోరేఖ' అంటారు. శాస్త్రీయ దృక్కోణం నుండి దేవనాగరి లిపి చాలా పరిపూర్ణమైనదిగా పరిగణించబడుతుంది. ఎందుకంటే ఈ లిపిలో, పదాలు పలికే విధంగానే వ్రాయబడతాయి.

శ్రావణబెళగొళలోని దేవనాగరి (మరాఠీ) లిపిలోని శాసనం.

• **చేసి చూద్దాం :**

చీపురు కర్ర లేదా వెదురు కర్రను ఉపయోగించి, మీ ప్రాంతంలో లభించే వస్తువులను కట్టర్ తో చదును చేసి ఒక బోరును తయారు చేయండి. ఆ బోరు సహాయంతో, ఒక నోట్ బుక్ లో సిరా లేదా రంగులతో 'జై హింద్, జై మహారాష్ట్ర, భారత్ మాతా' అనే పదాలను రాయండి.

- 1) పై విధంగా రాయడం వల్ల మీకు ఏ అనుభవం కలిగింది?
- 2) అక్షరాలు ఎందుకు మందంగా, సన్నగా ఉంటాయో మీ స్నేహితులతో చర్చించండి.
- 3) బోరుతో రాయడానికి మరియు ఆధునిక పెన్నుతో రాయడానికి మధ్య మీరు ఏ తేడాను గమనించారు?
- 4) ప్రాచీన కాలంలో వ్రాయడానికి ఏ సహజ సాధనాలను ఉపయోగించారు?

• **గుర్తుంచుకోండి:**

- శిలాఫలకం - రాతిపై చెక్కబడిన రాతను 'శిలాఫలకం' అంటారు.
- రాగి ఫలకం - రాగి పలకపై చెక్కబడిన రాతను 'రాగి ఫలకం' అంటారు.
- భూర్జపత్రం - ప్రాచీన కాలంలో కాగితం అందుబాటులో లేనందున, భూర్జపత్రం (చెట్టు బెరడు) మీద వ్రాతలు రాసేవారు.

• మీకు తెలుసా?

- ఈక కలంతోనే అక్షరాలకు ఒక నిర్దిష్టమైన వంపు, మందం ఇచ్చే కళ అభివృద్ధి చెందింది, ఇది తదనంతరం ఆధునిక కాలిగ్రఫీకి దారితీసింది.
- పేరుకు అనుగుణంగా అర్థవంతమైన లేఖలను రాయవచ్చు.
- అక్షరాల నుండి కూడా చిత్రాలను నిర్మించవచ్చు.

• చేసి చూద్దాం: బ్లాక్ బోర్డ్ పై రాయడం

- 1) పాఠశాల ముందు భాగంలోని బోర్డు మీద రంగు సుద్దముక్కతో రాయండి.
- 2) బోర్డు మీద చిన్న మరియు పెద్ద వంపు అక్షరాలను గీయండి.
- 3) సమూహ ఎంబ్రాయిడరీ చేయడం ద్వారా బోర్డును ఆకర్షణీయంగా అలంకరించండి.
- 4) బోర్డు మీద రాసేటప్పుడు మీరు నేర్చుకున్న విషయాలను క్లుప్తంగా రాయండి.

• డిజిటల్ (టైపోగ్రఫీ) అక్షర రచన (Digital Typography):

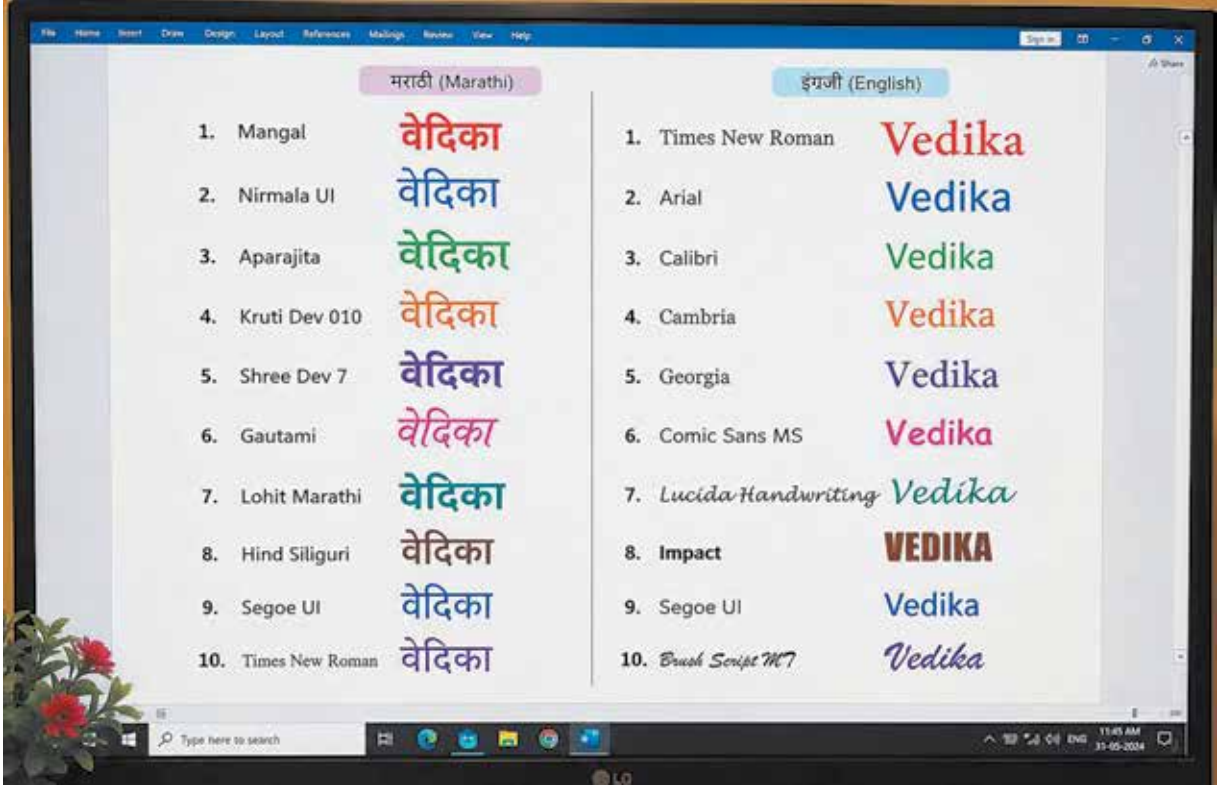
ఈ రోజుల్లో మనం చేతితో రాయడమే కాకుండా కంప్యూటర్లు, మొబైల్స్ మరియు ట్యాబ్లెట్ సహాయంతో కూడా రాస్తున్నాము. కంప్యూటర్ లో అక్షరాలను టైప్ చేసి, వాటికి ఆకర్షణీయమైన రూపాన్ని ఇవ్వడాన్ని డిజిటల్ అక్షరరచన అంటారు. కంప్యూటర్ లో అక్షరాలు కనిపించే నిర్దిష్ట శైలిని 'ఫాంట్ (Font)' అంటారు. ప్రకటనల బోర్డులపై (Hoarding) ఉండే ఆకర్షణీయమైన అక్షరాలు ఆ ప్రకటన యొక్క విషయం అనుగుణంగా రూపొందించబడతాయి. సినిమా పోస్టర్ పై అక్షరాలు చాలా ఆకర్షణీయమైన మరియు విభిన్నమైన శైలిలో వ్రాయబడి ఉంటాయి. అక్షరాల కళాత్మక రూపకల్పన కారణంగా టెక్స్ట్ మరింత ప్రభావవంతంగా కనిపిస్తుంది.

- సరైన అక్షర పరిమాణం, అక్షరాల మధ్య దూరం మరియు అమరికను ఉపయోగించేలా విద్యార్థులకు మార్గనిర్దేశం చేయాలి.

CG - 3
C-3.1
LO-06AE14

• డిజిటల్ పేరును తయారు చేసి చూద్దాం :

మీ కంప్యూటర్‌లోని ఏదైనా యాప్‌లో మీ పేరును దేవనాగరి లేదా రోమన్ లిపిలో టైప్ చేయండి. విభిన్న ఫాంట్‌లను ఉపయోగించి అక్షరాలను మార్చి చూడండి. మీ పేరు కోసం విభిన్న శైలులలో అక్షరాలను సృష్టించడం ద్వారా ఆ వైవిధ్యాన్ని అనుభవించండి.

దీని కొరకు తెలుగు ఫాంట్స్ వాడండి.

- మరింత సమాచారం తెలుసుకోవడానికి, మొదటి పేజీలోని క్యూఆర్ కోడ్‌ను స్కాన్ చేయండి.

• గుర్తుంచుకోండి:

- ఇలాంటి అందమైన అక్షరాలను స్మార్ట్‌బోర్డ్‌పై వివిధ రంగులు మరియు ఆకారాలలో కూడా రాయవచ్చు.
- కంప్యూటర్ల మాదిరిగానే, మొబైల్ ఫోన్లలో కూడా అనేక రకాల సాధనాలు అందుబాటులో ఉంటాయి, వాటి సహాయంతో మీరు రాయడం సాధన చేయవచ్చు.

• మీకు తెలుసా?

కాలిగ్రాఫర్: పద్మశ్రీ అచ్యుత్ రామచంద్ర పాలావ్

అచ్యుత్ రామచంద్ర పాలావ్ ఒక ప్రసిద్ధ కాలిగ్రాఫర్. ఆయన మహారాష్ట్రలోని ముంబైలో, జనవరి 27, 1960 న జన్మించారు. ఆయన దేవనాగరి లిపిలోని అక్షరాలను కొత్త శిఖరాలకు తీసుకువెళ్లారు. ఆయన ముంబైలోని సర్ జె. జె. స్కూల్ ఆఫ్ ఆర్ట్ నుండి తన విద్యను పూర్తి చేశారు. ఆయన అక్షరాల బాహ్య స్వరూపాన్ని దాటి, వాటి సౌందర్యాన్ని అన్వేషించడం ప్రారంభించారు.

ఆయన అక్షరాలను కేవలం వ్రాయడానికి ఒక సాధనంగా పరిగణించలేదు, కానీ వాటిని ఒక సజీవ కళాఖండంగా ప్రపంచానికి అందించారు. ఆయన కలంతో సృష్టించబడిన అక్షరాలు కొన్నిసార్లు ఒక చిత్రంలా కనిపిస్తాయి, మరికొన్నిసార్లు వాటి నుండి ఒక లయబద్ధమైన కవిత ప్రవహిస్తున్నట్లు అనిపిస్తుంది. ఈ అక్షరాల ప్రయాణంలో, ఆయన కాలిగ్రఫీని సృష్టించడానికి సాంప్రదాయ మరియు ఆధునిక సాధనాలను మాత్రమే ఉపయోగించారు.

ఆయన కాగితం, వస్త్రం, గోడలు మరియు కాన్వాస్ వంటి వివిధ మాధ్యమాలపై అక్షరాలతో ప్రయోగాలు చేశారు. ఈ కళను కొత్త తరానికి అందించడంలో ఆయన గొప్ప కృషి చేశారు. ఈ కృషికి గుర్తింపుగా, భారత ప్రభుత్వం 2025 లో ఆయనను 'పద్మశ్రీ పురస్కారంతో' సత్కరించింది.

అభ్యాసం

- 1) అందుబాటులో ఉన్న రాత పరికరాలను ఉపయోగించి మీ పేరును మీ ప్రత్యేక శైలిలో రాయండి.
- 2) కంప్యూటర్లో 'ఫాంట్' ఉపయోగించి అక్షరాలకు ఆధునిక రూపాన్ని ఇవ్వండి.
- 3) చేతిరాతకు మరియు కంప్యూటర్ చేతిరాతకు మధ్య ఉన్న ఒక వ్యత్యాసాన్ని పేర్కొనండి.
- 4) వార్తాపత్రికలు, ప్రకటనలు లేదా మ్యాగజైన్లలోని అక్షరాలను గమనించి, వివిధ రకాల అక్షరాలు, పదాలు మరియు ఫాంట్లను కత్తిరించి వాటిని ఒక నోట్బుక్లో అతికించండి.

- రేఖల అభ్యాసాలు, గ్రాఫ్ కాగితం, వైట్బోర్డ్ మీద రాయడం మరియు డిజిటల్ నియమాలను ఉపయోగించి క్రమం తప్పకుండా సాధన చేసేలా ప్రోత్సహించండి.
- విద్యార్థుల ప్రయత్నాలను, సృజనాత్మకతను ప్రశంసించడం ద్వారా వారిని ప్రోత్సహించాలి.

CG - 3
C-3.1
LO-06AE15

5. త్రిమితీయ సృష్టి

దృశ్య కళ అంటే కేవలం కాగితంపై బొమ్మలు గీయడం మాత్రమే కాదు, మన చేతులతో అందమైన వస్తువులను సృష్టించడం కూడా. ఇప్పుడు మనం బంకమట్టితో రకరకాల ఆకారాలు చేయడం నేర్చుకుందాం. అలాగే వ్యర్థ కాగితం మరియు కాగితపు గుజ్జితో కూడా అందమైన వస్తువులను తయారు చేస్తాం.

మనం బంకమట్టిని ఉపయోగించి వివిధ జ్యామితీయ ఆకారాలను తయారుచేయడం నేర్చుకుంటాము. కాగితపు ఉండలు మరియు కాగితపు గుజ్జను (Paper Pulp) ఉపయోగించి ఆకర్షణీయమైన త్రిమితీయ కళాకృతులను తయారుచేస్తాము.

ఈ కళా ప్రయాణం కేవలం వ్యక్తిగతమైనది మాత్రమే కాదు, మనం సమూహంగా 'కొల్లాజ్‌లు' తయారు చేసేటప్పుడు సహకార భావనను కూడా అనుభవిస్తాము. మన పరిసరాలను అలంకరించడానికి ప్రకృతిలోని పర్యావరణ అనుకూల వస్తువులను సృజనాత్మకంగా ఎలా ఉపయోగించాలో మనం అభ్యాసం చేస్తాము.

• మట్టి యొక్క వివిధ రకాలు మరియు లక్షణాలు:

మట్టి పనుల కోసం ప్రకృతిలో వివిధ రకాల మట్టి లభిస్తుంది, కానీ పని స్వభావాన్ని మరియు మట్టి యొక్క లక్షణాలను పరిగణనలోకి తీసుకుని మట్టిని ఎంచుకోవడం అవసరం.

1) పరిసరాలలోని నేల: ఈ నేల వాగులు, నదుల ఒడ్డున కనిపిస్తుంది. ఇది పొలాల్లోనూ, తోటల్లోనూ లభిస్తుంది. దీని నుండి రకరకాల వస్తువులను తయారు చేయవచ్చు. ఇది పగుళ్లు వస్తుంది. ఈ మట్టిలో ఆవు పేడ, దూది, గడ్డి కలిపి శిల్పాలు చేస్తే, వాటికి తక్కువగా పగుళ్లు వస్తాయి.

2) బంక మట్టి (టెర్రకోట్): ఈ మట్టి ప్రధానంగా ఎరుపు రంగులో ఉండి, చాలా మృదువుగా ఉంటుంది. దీనిని ప్రధానంగా పెద్ద ఘనాలు, శంకువులు లేదా మట్టి శిల్పాలు చేయడానికి ఉపయోగిస్తారు.

3) జిగట మట్టి: ఈ మట్టి జిగటగా ఉంటుంది. దీనిని పదే పదే ఉపయోగించవచ్చు. ఈ మట్టి పర్యావరణానికి అనుకూలమైనది. దీని రంగు బూడిద రంగులో ఉంటుంది.

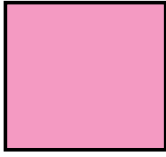

- 4) **ప్లాస్టిసిన్ క్లే (Plasticine clay):** ఈ కృత్రిమ మట్టిని పదే పదే ఉపయోగించవచ్చు. ఈ కృత్రిమ మట్టి వివిధ రంగులలో లభిస్తుంది.

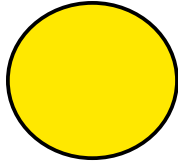

ద్విమితీయ (Two Dimensional - 2D) ఆకారం

పొడవు, వెడల్పు మాత్రమే ఉండే ఆకారాలను 'ద్విమితీయ ఆకారాలు' అంటారు. ఈ ఆకారాలు పూర్తిగా సమతలంగా ఉంటాయి. ఉదా. కాగితంపై గీసిన చతురస్రాలు, దీర్ఘచతురస్రాలు, వృత్తాలు, త్రిభుజాలు మొదలైనవి.

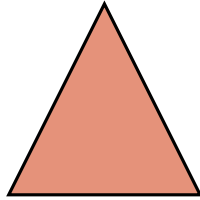
చతురస్రం వృత్తం

దీర్ఘచతురస్రం

త్రిభుజం

ద్విమితీయ ఆకారాలు

త్రిమితీయ (Three Dimensional - 3D) ఆకారం

పొడవు, వెడల్పుతో పాటు మందం లేదా ఎత్తు (లోతు) కూడా ఉండే ఆకారాలను 'త్రిమితీయ ఆకారాలు' లేదా 'ఘనాకారం' అంటారు. ఉదా. ఘనం (Cube), గోళం (Sphere), స్థూపం (Cylinder), శంకువు (Cone).

చతురస్రాకార ఘనం

గోళం

స్థూపం

శంకువు

• పర్యావరణహిత కొల్లాజ్:

మీ ప్రాంతంలోని వృద్ధ లేదా పర్యావరణ అనుకూల పదార్థాలతో త్రిమితీయ వస్తువును తయారు చేయండి. ఉదాహరణకు, కొబ్బరి పీచుతో ఒక గిన్నె, ఒక పెట్టెతో పాదుపు పెట్టె (పిగ్గీ బ్యాంక్) మొదలైనవి. చిక్కుడు గింజల పొట్టు, కాగితపు ఉండలు వంటి వాటిని ఉపయోగించి కొల్లాజ్ వద్దతిలో తయారు చేసిన వస్తువులను అలంకరించండి. (ఈ కృత్యాన్ని వ్యక్తిగతంగా లేదా సమూహంగా చేయవచ్చు).

- ద్విమితీయ మరియు త్రిమితీయ ఆకారాల మధ్య వ్యత్యాసాన్ని వివరించండి.
- వివిధ రకాల మట్టిని పరిచయం చేయండి.
- అందుబాటులో ఉన్న మట్టితో ఒక ఘనాన్ని సిద్ధం చేసుకోండి.

CG - 3

C-3.2

LO-06AE17

• గుర్తుంచుకోండి:

చుట్టుపక్కల ప్రాంతంలో రకరకాల సహజమైన, మానవ నిర్మితమైన మరియు పర్యావరణ అనుకూలమైన వస్తువులు అభిస్తాయి (ఉదాహరణకు రాళ్ళు, గవ్వలు, ముత్యపుచిప్పలు, కాగితపు పెట్టెలు మొదలైనవి). అటువంటి వస్తువులను సృజనాత్మకంగా మరియు సౌందర్యాత్మకంగా ఉపయోగించి ఆకర్షణీయమైన 'కొల్లాజ్ వర్క్'ను రూపొందించవచ్చు.

• పేపర్ క్వెల్లింగ్ (Paper Quilling):

వలుచని కాగితపు పట్టీలను చుట్టడం ద్వారా వివిధ నమూనాలు మరియు డిజైన్లను సృష్టించే పద్ధతిని 'పేపర్ క్వెల్లింగ్' అంటారు. దీనిని ఉపయోగించి అందమైన అలంకరణ వస్తువులను మరియు కళాత్మక నిర్మాణాలను తయారు చేయవచ్చు.

• కాగితపు గుఱ్ఱ (Paper Pulp)తయారు చేయడం:

వివిధ నాటకాలు, నృత్యాలు మరియు కార్యక్రమాలలో రకరకాల ముసుగులను (Masks) ఉపయోగిస్తారు. ఈ ముసుగులను వ్యర్థ కాగితం లేదా కాగితపు గుఱ్ఱ నుండి సులభంగా తయారు చేయవచ్చు. ముసుగులకు అనువైన కాగితపు గుఱ్ఱను ఈ క్రింది విధంగా తయారు చేసుకోవచ్చు.

కృత్యం:

- 1) వ్యర్థ కాగితాన్ని చిన్న ముక్కలుగా కత్తిరించి, ఒక బకెట్‌లో నీటిలో కనీసం ఒక రోజు నానబెట్టండి.
- 2) మరుసటి రోజు, నానబెట్టిన కాగితపు ముక్కలను మీ చేతులతో జాగ్రత్తగా కలిపి పిసకండి.
- 3) సిద్ధం చేసుకున్న గుఱ్ఱను (Pulp) ఒక పత్తి గుడ్డలో తీసుకుని, అదనపు నీటిని తొలగించడానికి గట్టిగా పిండండి.
- 4) ఇప్పుడు ఈ పేస్ట్‌లో కొంచెం జిగురు మరియు మెంత్రి పొడి కలపండి. దీనివల్ల పేస్ట్ జిగటగా మారి, ఆరిన తర్వాత కళాకృతి గట్టిగా, బలంగా తయారవుతుంది. కొంచెం సుద్ద పొడి కలపడం వల్ల పేస్ట్ నునుపుగా మారుతుంది. పైన చెప్పిన పద్ధతిలో తయారుచేసిన పేపర్ పేస్ట్‌ను వివిధ రకాల వస్తువులు, బొమ్మలు, ముసుగులు తయారు చేయడానికి ఉపయోగించవచ్చు.

• **గుర్తుంచుకోండి:**

- గుజ్జును తయారుచేసేటప్పుడు అందులో కొద్దిగా మెంతి పొడి కలపడం వల్ల, అది పురుగులు/బూజుల బారిన పడకుండా ఉంటుంది.
- గుజ్జును వెంటనే ఉపయోగించకూడదనుకుంటే, దానిని ఒక సంచిలో బాగా చుట్టి చల్లని ప్రదేశంలో నిల్వ చేయండి.
- గుజ్జుతో చేసిన వస్తువులు పూర్తిగా ఆరిన తర్వాత వాటికి రంగు వేయాలి.

- విద్యార్థులకు తమను తాము తీర్చిదిద్దుకునే అవకాశం కల్పించాలి.
- ఖచ్చితత్వం కంటే సృజనాత్మకతను ప్రోత్సహించాలి.
- విద్యార్థులు పరిమాణం మరియు సంఖ్యపై శ్రద్ధ పెట్టాలి.
- మరింత సమాచారం తెలుసుకోవడానికి, మొదటి పేజీలోని క్యూఆర్ కోడ్‌ను స్కాన్ చేయండి.

CG - 3
C-3.2
06AE18

కాగితపు గుఱ్ఱ నుండి మాస్క్ (Mask)లను తయారుచేయడం:

- 1) ముందుగా, ఒక పెద్ద బెల్లాన్ తీసుకోండి. వనికిరాని కాగితపు ముక్కలను నీటిలో నానబెట్టి, బెల్లాన్ బయటి సగభాగంపై మొదటి పొరను జాగ్రత్తగా అంటించండి.
- 2) కాగితపు పట్టీల పొరకు కాగితపు గుఱ్ఱను పూయడం ద్వారా ముసుగు ఆకారాన్ని సృష్టించండి.
- 3) ఈ విధంగా తయారు చేసిన మాస్క్‌ను ఎండలో పూర్తిగా ఆరబెట్టి, బుడగలను తొలగించాలి.
- 4) కళ్ళ ఆకారాన్ని రంగు వేసి కత్తిరించండి.
- 5) ముసుగుకు రంగు వేసి, దానిపై ముక్కు, కనుబొమ్మలు మరియు పెదవులు గీసి అలంకరించండి.
- 6) ఆ ప్రాంతంలో లభించే పర్యావరణ అనుకూలమైన వస్తువులను నైపుణ్యంగా ఉపయోగించి ముసుగును అలంకరించాలి. (ఉదాహరణకు: గడ్డం కోసం కొబ్బరి పీచు, అలంకరణ కోసం విత్తనాలు, శంఖాలు మొదలైనవి.) పైన తయారుచేసిన ముసుగులను నాటకం మరియు నృత్యం వంటి ప్రదర్శన కళలలో ఉపయోగించవచ్చు.

• గుర్తుంచుకోండి:

- కళలలో ముసుగుల వాడకం కేవలం ముఖాన్ని కప్పకోవడానికి మాత్రమే కాదు, నాటకం మరియు నృత్యంలో పాత్ర యొక్క అసలు రూపాన్ని ప్రేక్షకులకు తెలియజేయడానికి అది ఒక ప్రభావవంతమైన సాధనం.

(కాగితపు గుఱ్ఱతో మాస్క్‌లు తయారుచేసి నూచనలను తెలుసుకోవడానికి మొదటి పేజీలోని క్యూ.ఆర్.కోడ్‌ను స్కాన్ చేయండి.)

- గుఱ్ఱను తయారుచేసి ప్రక్రియను వివరించి, గుఱ్ఱ నుండి మాస్క్‌ను ఎలా తయారుచేయాలో మార్గదర్శనం చేయండి.
- ప్రతి విద్యార్థి యొక్క ప్రయత్నాలను ప్రశంసించి, వారి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని పెంపొందించాలి.

CG - 3
C-3.2
06AE18

- 1) మీ పరిసరాలలో లభించే మట్టి నుండి మీకు నచ్చిన త్రిమితీయ ఘనాన్ని తయారు చేయండి.
- 2) మీరు తరగతిలో తయారుచేసిన మట్టి ప్రతిరూపాన్ని చూపించి, మీ అనుభవం ఆధారంగా దాని గురించి చర్చించాలి.
- 3) మట్టి పనులకు ఏ నేల ఎక్కువ అనుకూలంగా ఉంటుందని మీరు అనుకుంటున్నారు? ఎందుకు?
- 4) సహజ మట్టి మరియు కృత్రిమ మట్టి వాడకం పర్యావరణంపై ఎలాంటి ప్రభావం చూపుతుందని మీరు భావిస్తున్నారు?
- 5) ముసుగును ఏ ప్రదర్శన కళారూపంలో ఉపయోగించవచ్చో రాయండి.
- 6) మీ పరిసరాలని వ్యర్థ లేదా పర్యావరణ అనుకూల వస్తువులను ఉపయోగించి త్రిమితీయ కళాకృతిని (3D Model) తయారు చేయండి. ఈ కళాకృతిని అలంకరించడానికి 'పేపర్ గుజ్జు/పేపర్ బాల్స్ లేదా 'కొల్లాజ్' వద్దతి ఉపయోగించండి.
- 7) స్థానిక ప్రాంతంలోని కుండల తయారీ వ్యాపారాలను సందర్శించి, సమాచారాన్ని సేకరించి ఒక నోట్‌బుక్‌లో రాయండి.

• **క్షేత్రసందర్శన :**

స్థానిక పరిసరాలలోని కుండల తయారీ వ్యాపారాలను సందర్శించి సమాచారాన్ని సేకరించి, దానిని నమోదు పుస్తకంలో రాసుకోండి.

(క్షేత్ర సందర్శన గురించిన మరింత సమాచారం కోసం మొదటి పేజీలోని క్యూ.ఆర్.కోడ్‌ను స్కాన్ చేయండి.)

6. పరిసరాలలోని దృశ్యకళ

మానవ జీవితాన్ని సుసంపన్నం చేయడానికి, సుందరంగా తీర్చిదిద్దడానికి వివిధ కళలు, సంస్కృతులు మరియు సంప్రదాయాలు ఆవిర్భవించాయి. మన ప్రాంతపు సామాజిక, సాంస్కృతిక వారసత్వాన్ని చిత్రలేఖనం, శిల్పకళ మరియు హస్తకళల వంటి వివిధ దృశ్య కళల రూపంలో మనం చూడవచ్చు. ఈ కళలు కేవలం వినోద సాధనాలు మాత్రమే కాకుండా, ఆనాటి జీవనశైలిని మరియు మానవ విలువలను కూడా యథార్థంగా ప్రతిబింబిస్తాయి.

ఈ సాంప్రదాయ కళలు నేటికీ ఎందరో కళాకారులు, చేతివృత్తి నిపుణుల ద్వారా సజీవంగా ఉన్నాయి. అందుబాటులో ఉన్న వస్తువులను సృజనాత్మకంగా ఉపయోగించి రూపొందించిన ఈ జానపద కళ, మన సంస్కృతిలో ఒక అంతర్భాగం. ఈ గొప్ప వారసత్వాన్ని పరిరక్షించడం, ఆధునిక ప్రవాహంలో కళాకారులను ప్రోత్సహించడం నేటి అవసరం. కాబట్టి, మన ప్రాంతంలోని ఈ సాంస్కృతిక వైభవాన్ని కనుగొని, దానిని పెంపొందించడానికి ప్రయత్నిద్దాం!

దృశ్య కళలు

కళా వృత్తులు

• రంగోలి రకాలు:

రంగోలి మన సాంస్కృతిక సంప్రదాయంలోని ఒక అందమైన దృశ్య కళారూపం. రంగోలి ఇంట్లో, పరిసరాల్లో ఆనందాన్ని నింపుతుంది. రంగోలి వేసే సంప్రదాయం నేటికీ కొనసాగుతోంది. దేశవ్యాప్తంగా రంగోలిని వివిధ రకాలుగా, పలు విధాలుగా వేస్తారు. ఉదాహరణకు, చుక్కల రంగోలి, ఫ్రీహ్యాండ్ రంగోలి, పూలతో రంగోలి, నీటిపై రంగోలి, సంస్కృత భారతి రంగోలి, పూలతో రంగోలి.

- విద్యార్థులకు ప్రాజెక్ట్ యొక్క ఉద్దేశ్యాన్ని ఉదాహరణలతో వివరించండి.
- వీలైతే, స్థానిక హస్తకళలకు సంబంధించిన చిత్రాలు లేదా లఘు చిత్రాలను ప్రదర్శించాలి.

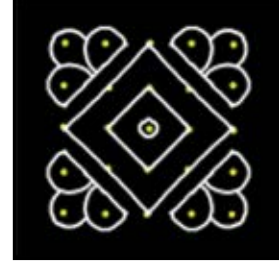
CG - 4

C-4.1

LO-06AE19

1) చుక్కల ముగ్గులు :

నిర్దిష్ట దూరాలలో చుక్కలను ఉంచి, వాటిని కలుపుతూ జ్యామితీయ ఆకారాలను గీయడం వల్ల ఈ ముగ్గులు చాలా సరళంగా కనిపిస్తాయి.

2) ఫ్రీహ్యాండ్ రంగోలి:

దీనిలో చుక్కలను ఉపయోగించకుండా డిజైనును నేరుగా చేతితో చేస్తారు.

3) సంస్కృత భారతి రంగోలి:

ఈ రంగోలిని ఐదు వేళ్లతో వేస్తారు, ఇది పరిమాణంలో పెద్దదిగా మరియు క్లిష్టంగా అలంకరించబడి ఉంటుంది. ఈ రంగోలిని ప్రధానంగా పండుగలు మరియు వేడుకల సమయంలో వేస్తారు.

4) పూల రంగోలి:

ఈ రంగోలిని రకరకాల పూల రేకులు, పువ్వులు మరియు ఆకులను ఉపయోగించి వేస్తారు.

5) నీటిపై రంగోలి:

ఒక పళ్ళెంలో నీళ్ళు పోసి, అందులో బొగ్గు పొడి లేదా నూనె కలపడం ద్వారా రంగోలి తేలుతూ ఉండేలా చేస్తారు.

6) ధాన్యపు/గింజల రంగోలి:

ఈ రంగోలిని వివిధ రంగుల పప్పులు, ధాన్యాలు మరియు విత్తనాలతో అలంకరించారు.

7) త్రిమితీయ రంగోలి (3D):

ఈ రంగోలిని వివిధ రంగుల కాగితాలను ఉపయోగించి ప్రకాశవంతంగా లేదా సజీవంగా కనిపించేలా తయారు చేస్తారు.

• మీకు తెలుసా?

వివిధ ప్రాంతాలలో రంగోలికి వివిధ పేర్లు ఉన్నాయి.

మహారాష్ట్ర-రంగోలి	రాజస్థాన్-మందన	మధ్యప్రదేశ్-చౌక్ పూర్ణ
బీహార్-అరిపాన్	తమిళనాడు-కోలం	ఉత్తరప్రదేశ్-బంగారం ఉంచుకోవడం
హిమాచల్ ప్రదేశ్-లిఖ్నూ	బుందేల్ ఖండ్=కోహ్ బర్	ఒడిశా-చిరుత
గుజరాత్-సతీయ	కర్నాటక-చిత్రరంగోలి	ఆంధ్రప్రదేశ్-ముగ్గు

• మీకు తెలుసా?

పూర్వకాలంలో, చీమలు లేదా పక్షులు ఆహారంగా తినేందుకు వీలుగా బియ్యపు పిండితో రంగోలీలు వేసేవారు. ఇది ప్రకృతి పట్ల కృతజ్ఞతను వ్యక్తపరిచే ఒక మార్గం.

• కలప శిల్పకళ:

సత్పురా పర్వత శ్రేణులలోని కోర్కు గిరిజన కళ ఇప్పటికీ సుసంపన్నంగా ఉంది. వారు కలపతో తయారుచేసే ముసుగులకు సహజ రంగులు వేస్తారు మరియు వాటికి సాంస్కృతిక, మతపరమైన ప్రాముఖ్యత ఉంది. ఈ ముసుగులను ప్రధానంగా టేకు లేదా స్థానిక చెక్కతో చెక్కుతారు. ఈ చెక్క ముసుగులకు సహజ రంగులు వేస్తారు. ఈ ముసుగులు మానవ లేదా జంతు ముఖాల ఆకారంలో ఉంటాయి. ఈ కళా నైపుణ్యం తరతరాలుగా వారసత్వంగా వస్తోంది. దీనిని అనేక రకాల పండుగలలో సాంప్రదాయ దుస్తులలో భాగంగా ఉపయోగిస్తారు. ప్రస్తుతం, ఇటువంటి ముసుగులను గృహాలంకరణ (Home Decor) కోసం పెద్ద మొత్తంలో ఉపయోగిస్తున్నారు. దీనిని పెద్ద ఎత్తున చేపట్టడం ద్వారా గిరిజన కళాకారులకు ఉపాధి అవకాశాలు లభిస్తున్నాయి.

సింధుదుర్గ్ జిల్లాలోని సావంతవాడికి కలప బొమ్మలు, వస్తువులు తయారు చేయడంలో సుదీర్ఘ సంప్రదాయం ఉంది. నేడు, సావంతవాడి తన సాంప్రదాయబద్ధంగా తయారుచేసిన కలప బొమ్మలకు ప్రపంచ ప్రసిద్ధి చెందింది. లేత రంగు కలపను ఉపయోగించడం మరియు ఆకర్షణీయమైన రంగులు ఈ బొమ్మల ప్రత్యేకత.

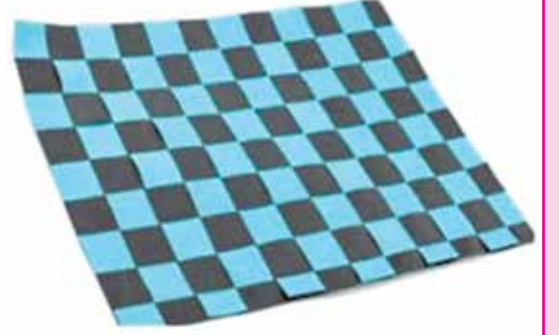

• **గుర్తుంచుకోండి:**

మన చుట్టూ మట్టితో, వెదురుతో, గడ్డితో వస్తువులు తయారుచేసే లేదా ఇతర సాంప్రదాయ వృత్తుల ద్వారా కళను సృష్టించే లెక్కలేనంత మంది కళాకారులు మనకు కనిపిస్తారు. ఒక రకంగా వారు కూడా సాంప్రదాయ కళలను, నైపుణ్యాలను పరిరక్షిస్తున్నారు. వారితో మమేకమై కొన్ని నైపుణ్యాలను నేర్చుకోవడానికి ప్రయత్నించడం ద్వారా మనం కూడా ఈ సంప్రదాయాల పరిరక్షణలో పాలుపంచుకోవచ్చు.

• **దృశ్య కళల అనుకరణ:**

మన చుట్టూ కళలకు సంబంధించిన వృత్తులు చేసే ఎంతోమంది కళాకారులను లేదా చేతివృత్తుల వారిని మనం చూస్తుంటాము. ఉదాహరణకు, వెదురు పనివారు, కలప పనివారు మొదలైనవారు. ఈ వృత్తులలో కొన్ని చాలా కాలంగా కొనసాగుతున్నాయి. అటువంటి పనిని గమనించడం ద్వారా, ఆ పనిలో ఇమిడి ఉన్న నైపుణ్యాలను మనం అర్థం చేసుకోగలం. మన ఊహతో ఆ నైపుణ్యాలను అనుకరిస్తే, మనం కూడా కళను సృష్టించే ఆనందాన్ని పొందుతాము. ఇది మన పరిశీలనా శక్తిని పెంపొందించడమే కాకుండా, చలన నైపుణ్యాలను (Motor Skills) పొందడానికి కూడా సహాయపడుతుంది.

కాగితపు చాప

• **కళ మరియు కళాకారులు**

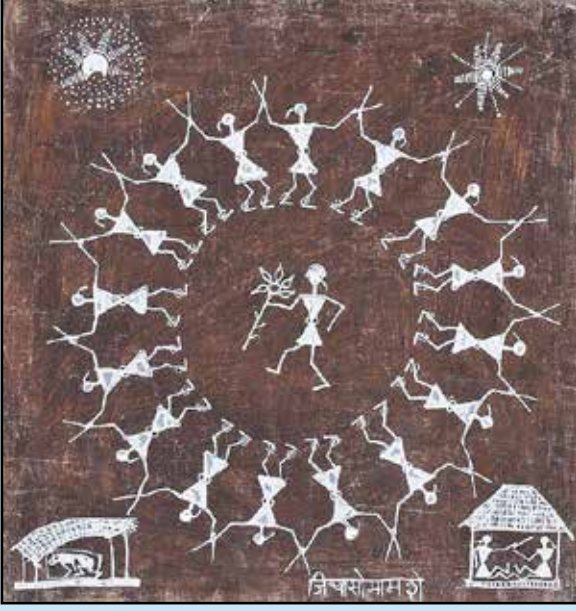
చాలా మంది కళాకారులు చిత్రలేఖనం, శిల్పకళ, హస్తకళలు మొదలైన వివిధ కళారూపాలలో పనిచేస్తారు. వారి నైపుణ్యాలు కళా సంప్రదాయాన్ని సుసంపన్నం చేస్తాయి. పదండి కొంతమంది కళాకారులను పరిచయం చేసుకుందాం.

• **వార్లీ చిత్రకారుడు:**

జీవ్య సోమ మహాసే
జీవ్య సోమ మహాసే మహారాష్ట్రలోని వార్లీ గిరిజన వర్గానికి చెందిన ఒక ప్రసిద్ధ చిత్రకారుడు. ఆయన 1934 లో మహారాష్ట్రలోని ప్లాట్లో జన్మించారు. ఆయన కాగితం మరియు కాన్వాస్పై సాంప్రదాయ వార్లీ చిత్రాలను గీసి, ఈ జానపద కళకు జాతీయ మరియు అంతర్జాతీయ స్థాయిలో ఖ్యాతిని తెచ్చారు. ఆయన చిత్రాలు సరళ రేఖలు మరియు త్రిభుజాలు, వృత్తాలు, చతురస్రాలు వంటి జ్యామితీయ ఆకారాల సహాయంతో దైనందిన జీవితం, వ్యవసాయం, పండుగలు, సృత్యం మరియు ప్రకృతిని అందంగా చిత్రీకరిస్తాయి. ఆయన కృషి వల్ల, వార్లీ చిత్రకళ జానపద కళ స్థాయిని దాటి ఆధునిక భారతీయ

కళలో ఒక ముఖ్యమైన స్థానాన్ని సంపాదించుకోగలిగింది. ఆయన చేసిన అసమానమైన కృషికి గాను అతనికి వివిధ పురస్కారాలు లభించాయి. భారత ప్రభుత్వం అందించిన పద్మశ్రీ పురస్కారం (2011), మహారాష్ట్ర ప్రభుత్వం అందించిన శిల్పగురు పురస్కారం (2002), జాతీయ పురస్కారం (1976) మరియు రాష్ట్ర హస్తకళా పురస్కారం (1970) వంటి వివిధ పురస్కారాలు ఆయనకు లభించాయి.

• గుర్తుంచుకోండి:

- జీవ్య సోమ మహాసే చేసిన కృషి వల్ల వార్ల చిత్రకళ దేశ, విదేశాలలో వ్యాప్తి చెందడమే కాకుండా, ఈ కళ పరిరక్షణకు కూడా ఎంతగానో దోహదపడింది.

శిల్పి: పద్మభూషణ్ రామ్ వంటి సుతార్

రామ్ సుతార్ ఈయన భారతదేశంలో ఒక సుప్రసిద్ధ శిల్పి. ఆయన మహారాష్ట్రలోని ధూళే జిల్లాలో 1925 ఫిబ్రవరి 19 న జన్మించారు. ఆయన ముంబైలోని సర్ జె. జె. స్కూల్ ఆఫ్ ఆర్ట్స్ లో శిల్పకళను అభ్యసించారు. ఆయన భారతదేశంలోని అనేక గొప్ప నాయకులు మరియు చారిత్రక వ్యక్తుల అద్భుతమైన శిల్పాలను రూపొందించారు. ఆయన శిల్పాలు వాస్తవిక రూపం, నిష్పత్తి మరియు వైభవాన్ని ప్రదర్శిస్తాయి. ఆయన చేసిన కృషి దేశ విదేశాలలో భారతీయ శిల్పకళకు గొప్ప గుర్తింపును తెచ్చిపెట్టింది. ప్రపంచంలోనే అత్యంత ఎత్తైన సర్దార్ వల్లభాయ్ పటేల్ విగ్రహమైన 'స్టాచ్యూ ఆఫ్ యూనిటీ (గుజరాత్)', ఆయన రూపొందించిన శిల్పమే.

శిల్పి రామ్ వాంజీ సుతార్ కు భారత ప్రభుత్వం 'పద్మశ్రీ' మరియు 'పద్మభూషణ్' పురస్కారాలను, మహారాష్ట్ర రాష్ట్ర అత్యున్నత పౌర పురస్కారమైన 'మహారాష్ట్ర భూషణ్'ను ప్రధానం చేసింది. అలాగే 2018లో ఆయనకు టాగోర్ సాంస్కృతిక సయోధ్య పురస్కారాన్ని కూడా ప్రధానం చేశారు.

• గుర్తుంచుకోండి:

- భారత చరిత్ర, సంస్కృతిని మనకు గుర్తుచేస్తూ, రామ్ వాంజీ సుతార్ శిల్పాలను భారతదేశంలోని అనేక నగరాల్లో ప్రతిష్ఠించారు.
- సర్దార్ వల్లభాయ్ పటేల్ 'స్టాచ్యూ ఆఫ్ యూనిటీ', ప్రపంచంలోనే అత్యంత ఎత్తైన విగ్రహం (182 మీటర్లు).

అభ్యాసం

- 1) రంగోలి వేయడానికి రసాయన రంగులకు బదులుగా పర్యావరణ అనుకూల రంగులను ఉపయోగించడం వల్ల కలిగే ప్రయోజనం ఏమిటి?
- 2) వెదురు బద్దలతో చాపలు లేదా బుట్టలు ఎలా తయారు చేస్తారో గమనించండి. కాగితం లేదా బట్టతో తయారు చేసి, వాటిని చాపలుగా అల్లండి.
- 3) కలపను ఎలా చెక్కుతారో గమనించి, ఆ తర్వాత మీ ఊహను ఉపయోగించి సుద్దముక్కపై చెక్కండి.

సమాచార వేదిక :

మీ గ్రామంలో/ప్రాంతంలో వివిధ రకాల కళలు మరియు కళాకారులు ఉన్నారు. (స్థానిక చిత్రలేఖనం, నేతపని, లోహపు పని, వెదురు పని మొదలైనవి.) ఈ కళలు స్థానిక సంస్కృతి, సంప్రదాయాలు, శైలులు మరియు కళాత్మక లక్షణాలను ప్రతిబింబిస్తాయి. వీటి ఆధారంగా ఒక చిన్న 'నివేదిక (Report)'ను తయారు చేయండి. వీరైతే, ఆ కళను స్కెచ్ రూపంలో గీయండి లేదా దాని నమూనాను తయారు చేసి, మీ అనుభవాన్ని తరగతితో పంచుకోండి.

- పరిసరాలలో అనువైన మరియు సులభంగా అందుబాటులో ఉండే చిత్రాలు/శిల్పాలను ఎంచుకునేలా విద్యార్థులకు మార్గదర్శనం చేయాలి.
- సమాచార సేకరణ కోసం విశ్వసనీయ వనరులు/తల్లిదండ్రులు/స్థానిక ప్రజలు/పుస్తకాలు/ఇంటర్నెట్ ను ఉపయోగించుకునేలా విద్యార్థులను ప్రోత్సహించాలి.
- గ్రూప్ ప్రాజెక్ట్ ఉంటే, ప్రతి విద్యార్థి పాల్గొనేలా నిర్ధారించుకోండి.

CG - 4

C-4.1/4.2

LO06AE 20

/21

రంగస్థలం

7. పదండి చూద్దాం, వ్యక్తపరుద్దాం

మన దైనందిన జీవితంలో, మనం ప్రతిరోజూ అనేక విషయాలను అనుభవిస్తాము. మనం వివిధ పరిస్థితులను ఎదుర్కొంటాము. ఈ అనుభవాలను మనం ఇతరులకు వివరించే విధానాన్ని 'అనుభవ కథనం' అంటారు.

ఇప్పుడు, మీలాంటి సంజు అనే ఒక అబ్బాయి చెప్పిన అనుభవాన్ని చదువుదాం.

అనుభవ కథనం

- ఉపాధ్యాయురాలు - ఏంటి సంజు, చదువుకుని ఎందుకు రాలేదు?
- సంజు - మేడం, నిన్న బడి తర్వాత నేను మా అమ్మతో బయటకు వెళ్ళాను. అందుకే చదువుకోలేకపోయాను.
- ఉపాధ్యాయురాలు - అరే, కానీ చదువుకొన్న తర్వాత బయటకు వెళ్ళాలి కదా.
- సంజు - మేడం, ఆలస్యమైతే పాదయాత్ర బృందం వెళ్ళిపోతారని అమ్మ అన్నది.
- ఉపాధ్యాయురాలు - సరే, అయితే మీరు పాదయాత్ర బృందాన్ని చూడటానికి వెళ్ళారన్నమాట.
- సంజు - అవును మేడమ్, కానీ నేను ఆలస్యంగా వచ్చాను. అందుకే చదువుకోలేకపోయాను.
- ఉపాధ్యాయురాలు - అందుకే అన్నాను. కానీ, సంజు ప్రతిరోజూ చదువు పూర్తి చేసుకుని వస్తాడు. కానీ ఈరోజు ఏం జరిగింది? కానీ ఇప్పటి నుండి చెప్పి వెళ్ళాలి లేదా చదువు పూర్తి చేసి వెళ్ళాలి.
- సంజు - సరే, నేను మళ్ళీ ఇలా చేయను.
- ఉపాధ్యాయురాలు - సంజు, నిన్న నువ్వు చూసిన పాదయాత్ర గురించి మాకు చెప్పు.
- సంజు - అలాగే మేడమ్, మేము పాదయాత్రను చూడటానికి వెళ్ళినప్పుడు, అప్పటికే అక్కడ చాలా పెద్ద జనసమూహం ఉంది. నా వయసు పిల్లలు చాలామంది కూడా అక్కడికి వచ్చారు. రోడ్డుకు ఇరువైపులా జనం కిక్కిరిసి ఉన్నారు. కొంతమంది పాదయాత్రను చూడటానికి చెల్లు ఎక్కుతున్నారు, కొంతమంది వార్కరీలు జెండాలతో నాట్యం చేస్తున్నారు. కొంతమంది వార్కరీలు తంబురా వాయిస్తూ 'జై హరి విఠల్ అని నినాదాలు చేస్తున్నారు. ఇద్దరు ముగ్గురు వార్కరీలు డప్పులు వాయిస్తున్నారు.
- ఉపాధ్యాయురాలు - హే సంజు, ఆ వాయిద్యాన్ని డోలక్ అని అనరు, దానిని పఖ్వాజ్ లేదా మృదంగం అని అంటారు.
- సంజు - అవును మేడం, మేము పాదయాత్రను చూసిన తర్వాత ప్రసాదం తీసుకుని ఇంటికి బయలుదేరాము. కానీ ఇంటికి వెళ్లే దారి పొడవునా మా చెవుల్లో 'జై హరి విఠల్, జై జై విఠల్ అనే నినాదాలు మారుమోగుతూనే ఉన్నాయి. మేము ఇంటికి చేరేసరికి చీకటి పడిపోయింది.
- ఉపాధ్యాయురాలు - వాన్! అద్భుతం. సంజు, నీ అనుభవాన్ని చాలా చక్కగా వివరించావు. చూడండి పిల్లలూ, నిత్యజీవితానికి భిన్నంగా నిన్న తనకు ఎదురైన అనుభవాన్ని సంజు ఎంత చక్కగా, సరళమైన మాటల్లో వివరించాడో. మీకు ఎదురైన ఇలాంటి అద్భుతమైన అనుభవాల గురించి తరగతిలో చెప్పండి. అప్పుడు మేమందరం ఆ అనుభవాలను వింటాము.

- విద్యార్థులను సమూహాలుగా లేదా తరగతిలో వారి దైనందిన జీవితంలోని వివిధ అనుభవాలను పంచుకునేలా ప్రోత్సహించాలి. మౌఖిక వైపుణ్యం, అనర్గళత, సమయస్ఫూర్తి మరియు ఉత్సాహం వంటి వాటిలో మెరుగుపడటానికి తగినంత అవకాశం కల్పించాలి.

CG -1
C- 1.1
LO-06AE22

ఒక కథ లేదా సంఘటన కోసం సంభాషణలు రాయడం.

కింద ఒక సంఘటన ఉంది. దానిని జాగ్రత్తగా చదువుదాం.

సంఘటన:

ప్రతీక్, సౌరభలు ప్రతిరోజూ పాఠశాలకు వెళ్లే దారిలో శ్యామ్‌రావుకు పూల, బొకేల దుకాణం ఉండేది. దారిలో నడుచుకుంటూ వెళ్తున్నప్పుడు శ్యామ్‌రావు ఎప్పుడూ వాళ్ళను ఏదో ఒకటి అడుగుతూ ఉండేవాడు. కానీ ఈరోజు, ప్రతీక్, సౌరభలు అతని పూల దుకాణం దగ్గర నుండి పాఠశాలకు నడుచుకుంటూ వెళ్తుండగా, శ్యామ్‌రావు వాళ్ళతో మాట్లాడలేదు. ఇది సౌరభ గమనించాడు. ఈరోజు మామయ్యకు ఏమైంది? అని అతను ఆశ్చర్యపోయాడు. అప్పుడు ఆ ఇద్దరూ ఆగి శ్యామ్ మామయ్యను నిలదీశారు. శ్యామ్‌రావు ఒక కస్టమర్‌కు మూడు వేల రూపాయల విలువైన పూలు, బొకేలు అమ్మినట్లు తెలిసింది. ఆ కస్టమర్ శ్యామ్‌రావుకు ఆన్‌లైన్‌లో మూడు వేల రూపాయలు పంపాడు, కానీ ఆ డబ్బు శ్యామ్‌రావుకు అందలేదు. దీనివల్ల శ్యామ్‌రావు కొంచెం ఆందోళన చెందాడు. తనను మూడు వేల రూపాయలకు మోసం చేశారని అతను అనుకున్నాడు.

ఇది విన్న ప్రతీక్ మరియు సౌరభ, శ్యామ్‌రావుకు సహాయం చేయాలని నిర్ణయించుకున్నారు. సౌరభ శ్యామ్‌రావును అతని మొబైల్ అడగ్గా, శ్యామ్‌రావు దానిని ఛార్జింగ్‌లో పెట్టానని చెప్పాడు. సౌరభ మొబైల్ చేతిలోకి తీసుకున్నప్పుడు, మొబైల్ బ్యాటరీ అయిపోవడంతో అది స్వీచ్ ఆఫ్ అయిందని, దాన్ని ఆన్ చేయడం మర్చిపోయానని గ్రహించాడు. ప్రతీక్ డబ్బు పంపే యంత్రాన్ని పరిశీలించడం మొదలుపెట్టాడు. అప్పుడు ఆ యంత్రం యొక్క సౌండ్ బటన్ ఆఫ్ చేసి ఉండటాన్ని అతను గమనించాడు. వారిద్దరూ క్యూఆర్ కోడ్ స్కానర్ యంత్రాన్ని మరియు మొబైల్‌ను ఆన్ చేశారు. మొబైల్ ఆన్ అయిన వెంటనే, డబ్బు అందినట్లు దానిపై ఒక సందేశం వచ్చింది. సౌరభ ఆ సందేశాన్ని శ్యామ్‌రావుకు చూపించాడు. శ్యామ్‌రావు ప్రాణానికి ప్రమాదం ఏర్పడింది. అతను వారిద్దరికీ ధన్యవాదాలు తెలిపాడు. సౌరభ మరియు ప్రతీక్ పాఠశాలకు బయలుదేరారు. మీకు ఏమైనా అవసరమైతే చెప్పండి, అని చెప్పి, ఇద్దరూ వెళ్ళిపోయారు.

పై సంఘటన ఆధారంగా సంభాషణ రచన:

(ప్రతీక్, సౌరభ అనే ఇద్దరు స్నేహితులు పాఠశాలకు బయలుదేరుతున్నారు.)

సౌరభ - ప్రతీక్, మనం ఈరోజు బహుశా స్కూల్‌కి త్వరగా చేరుకుంటాం.

ప్రతీక్ - అవునా? ఈరోజు నువ్వు తయారవడానికి ఎక్కువ సమయం తీసుకోలేదు. కాబట్టి మనం పాఠశాలకు త్వరగా చేరుకుంటాము.

సౌరభ - అవును! నేను ఆలస్యంగా వచ్చానా? తప్పుగా గమనించినందుకు, నేను శ్యామ్ అంకుల్ దుకాణంలో పువ్వులు కొని మీకు మంచి ఆతిథ్యం ఇస్తాను...

ప్రతీక్ - అదిగో చూడు, దుకాణం వచ్చేసింది. పువ్వులు తీసుకుని వాళ్ళకు స్వాగతం పలకండి.

సౌరభ - ఊరుకోరా. ముందుకు నడుపు, కానీ నీకు గుర్తొచ్చిందా?

ప్రతీక్ - ఏంట్రా?

సౌరభ - శ్యామ్ అంకుల్ మనం బడికి వెళ్లేటప్పుడు ప్రతిరోజూ మనతో మాట్లాడతారు. కానీ ఈరోజు దుకాణంలో కస్టమర్లు ఎవరూ లేరు. అందుకే ఆయన మనతో మాట్లాడలేదు.

ప్రతీక్ - అవును రా, నేను దేని గురించో ఆలోచిస్తున్నట్లు అనిపించింది.

- విద్యార్థులకు సంభాషణలు రాసి, వాటిని వివిధ సందర్భాలలో ప్రదర్శించే అవకాశం కల్పించాలి.

CG -1/2

C- 1.1/2.1

LO-06AE 23/27

సౌరభ్ - మనం ఆయనను అడగాలా? ఏం జరిగిందో అని?

ప్రతీక్ - అవును, వదా అడుగుదాం.

సౌరభ్ - మామయ్యా, ఏమైంది? ఈరోజు మీరు మమ్మల్ని పట్టించుకోవడం లేదు. మీరేమీ మాట్లాడలేదు.

శ్యామ్ రావ్ - ఓ పిల్లలూ, నేను నిజంగా మిమ్మల్ని పట్టించుకోలేదు.

సౌరభ్ - ఏమైంది? ఎలాంటి టెన్షన్ లేదు కదా?

ప్రతీక్ - మేమేమైనా సహాయం చేయాలా?

శ్యామ్ రావ్ - లేదు, పిల్లలూ. ప్రత్యేకంగా ఏమీ జరగలేదు.

ప్రతీక్ - అస్సలు కాదు, మేము ప్రతిరోజూ ఈ రోడ్డులో ఉన్న దుకాణం ముందు నుంచే వెళ్తాము. అందుకే ప్రతిరోజూ, “ఏమైంది పిల్లలూ? బడికి వెళ్ళారా?” “బడి అయిపోయిందా?” లాంటి ప్రశ్నలు మమ్మల్ని అడుగుతుంటారు. మరి ఈరోజు ఏమైంది?

శ్యామ్ రావ్ - ఓహో, ఇప్పుడు నేనేం చెప్పగలను, ఒక కస్టమర్ మూడు వేల రూపాయల ఖరీదు చేసాడు. కానీ...

సౌరభ్ - ఏమైంది మామయ్యా?

శ్యామ్ రావ్ - ఆ వ్యక్తి నిజంగానే తన మొబైల్ ఫోన్ నుండి నాకు ఆన్ లైన్ లో డబ్బు పంపాడు...

సౌరభ్ - అయితే సమస్య ఏమిటి? డబ్బు పంపాడా లేదా? అని నీకు అందిందా?

శ్యామ్ రావ్ - డబ్బు పంపాడు. కానీ నాకు అందలేదు. ఈ మెషిన్ లో నాకు ఎలాంటి సందేశం గానీ, శబ్దం గానీ రాలేదు. నన్ను మోసం చేశాడేమో అని అనిపిస్తోంది.

ప్రతీక్ - మామయ్యా, మీకు ఆ కస్టమర్ ని నీవు గుర్తు వడతావా?

శ్యామ్ రావ్ - లేదు, ఇప్పుడు ఏం చేయాలో నాకు తెలియడం లేదు.

సౌరభ్ - అగు మామయ్యా, నీ మొబైల్ నాకు చూపించు. (శ్యామ్ రావ్ తన మొబైల్ ను సౌరభ్ కు ఇస్తాడు.) ఏయ్ మామయ్యా, నీ మొబైల్ స్క్రీన్ ఆఫ్ అయిపోయింది. బహుశా ఛార్జింగ్ అయిపోయినప్పుడు స్క్రీన్ ఆఫ్ అయిపోయి ఉంటుంది. మరి నువ్వు ఛార్జింగ్ పెట్టాక దాన్ని ఆన్ చేయడం మర్చిపోయావు. అలాంటప్పుడు డబ్బులు అందినట్లు మెసేజ్ ఎలా వస్తుంది?

ప్రతీక్ - మామయ్యా, ఈ క్యూఆర్ కోడ్ స్కానర్ మెషిన్ సౌండ్ కూడా ఆఫ్ చేసి ఉంది. మరి మీకు అది ఎలా వినిపిస్తుంది? చూడండి, సౌండ్ పెంచడానికి లేదా తగ్గించడానికి ఇక్కడ ఒక బటన్ ఉంది.

సౌరభ్ - చూడు, నేను నా మొబైల్ ఆన్ చేయగానే నీ డబ్బు నాకు అందిందని ఒక మెసేజ్ వచ్చింది.

శ్యామ్ రావ్ - పిల్లలూ, ఈ ముసలాయనకి ఇదంతా ఎలా అర్థం అవుతుంది. మీరు సహాయం చేయడం మంచిదైంది. ఇకపై నేను ఈ విషయాలన్నీ ఎప్పటికీ గుర్తుంచుకుంటాను. మీకు చాలా ధన్యవాదాలు.

సౌరభ్ - హే, ధన్యవాదాలు మామయ్యా. మేమేం అంత పెద్ద వనేం చేశాం?

ప్రతీక్ - వద సౌరభ్, బడి మొదలవుతుంది.

సౌరభ్ - మామయ్యా వస్తాం మరి,

శ్యామ్ రావ్ - ధన్యవాదాలు పిల్లలూ, ఉపాధ్యాయ దినోత్సవం సందర్భంగా నా తరపున మీ ఉపాధ్యాయులకు పువ్వులు తీసుకువెళ్ళండి. మీలాంటి విద్యార్థులను అందించిన వారికి మనం కూడా కృతజ్ఞతలు తెలుపుకోవాలి.

- ఈ కథలోని పాత్రలను ఎంచుకుని, సరైన ఉచ్చారణ మరియు స్వరంతో కథను చదివి, సమూహానికి వినిపించండి.
- పై దృశ్యాన్ని తరగతిలో మౌఖిక ప్రదర్శనతో పాటుగా ప్రదర్శించాలి. ప్రదర్శనను పరిశీలించి, విద్యార్థుల నుండి వచ్చిన సూచనల మేరకు అవసరమైన మార్పులు చేసిన తర్వాత, ప్రదర్శనను పునరావృతం చేయాలి.

CG -1

C- 1.1/1.2

LO-06AE24 /25

2. కింది సంఘటనకు ఒక సంభాషణను రాయండి.

వర్షాకాలం మొదలైంది. తన ఇల్లు కారుతుండటంతో సమీర్ ఆందోళన చెందాడు. ఇంటికి మరమ్మత్తులు చేయించాల్సి వచ్చింది. అతను ఈ సమస్యను వక్రింట్లో నివసించే రాజన్నకు చెప్పాడు. కానీ పని మొదలుపెట్టడానికి డబ్బు సమస్య వచ్చింది. సమీర్ కు పరువులు చేసే వ్యాపారం ఉండేది. వర్షాకాలం తర్వాత, అతని వ్యాపారం బాగా పుంజుకుని, ఎక్కువ డబ్బు సంపాదించాడు. కానీ ఇప్పుడు ఇంటికి మరమ్మత్తులు చేయించాల్సిన అవసరం వచ్చింది. ఇది విన్న రాజన్న అతన్ని ప్రోత్సహించాడు. అతను గ్రామం నుండి సుధీర్ కోలిని పిలవడానికి ఒక పిల్లవాడిని పంపాడు. సరిగ్గా అప్పుడే, అతను ఎదురుగా వస్తున్న సోమన్నను చూశాడు. అతను వడ్రంగి పని చేస్తున్నాడు. రాజన్న అతన్ని పిలిచి, సమీర్ ఇంటి దూలాలకు మరమ్మత్తులు చేయించాలనుకుంటున్నానని చెప్పాడు. అతను ఒప్పుకున్నాడు. కానీ దీపావళి నాటికి డబ్బు సర్దుబాటు అయ్యే వరకు పనికి డబ్బు రాదని రాజన్న అతనికి ఒక సలహా ఇచ్చాడు. ఇంతలో సర్పంచ్ కూడా వచ్చాడు. అతను కూడా సోమన్నను పని చేయమని కోరాడు. అప్పటికే సుధీర్ కోలి అక్కడికి చేరుకున్నాడు. అందరూ సమీర్ పరిస్థితిని అర్థం చేసుకుని అతనికి వివరించడంతో, రెండు రోజుల్లో ఇంటి పైకప్పు పెంకులను మారుస్తామని కూడా ఆయన మాట ఇచ్చారు. సమీర్ సంతోషించాడు. అతను అందరికీ ధన్యవాదాలు తెలిపాడు. అందరూ ఒకరికొకరు సహాయం చేసుకోవడం చూసి సర్పంచ్ కూడా సంతోషించారు. ఐక్యంగా ఉండి ఒకరికొకరు సహాయం చేసుకోవాలని ఆయన వారిని కోరారు. దీనివల్ల గ్రామానికి కీర్తి వస్తుందని ఆయన గ్రహించారు. అందరూ అంగీకరించి, తమ తమ ఇళ్లకు వెళ్లిపోయారు.

- పై తెలుగు సంఘటన ఆధారంగా ఒక సంభాషణను వ్రాసి తరగతిలో ప్రదర్శించండి.

అభ్యాసం

- మీ భాష లేదా చరిత్ర పాఠ్యపుస్తకం నుండి ఏదైనా ఒక సంఘటనను ఎంచుకుని, దాని ఆధారంగా ఒక సంభాషణను వ్రాసి ప్రదర్శించండి.

- పై సంఘటన నుండి పాత్రలను ఎంచుకుని, వాటిని సమూహానికి పరిచయం చేయండి.
- అందిన సూచనలను పరిగణించి, తగిన మార్పులను సూచించి, తిరిగి ప్రదర్శించండి.

CG -1/2
C- 1.1/1.2 /2.1
LO06AE23/26
/27

8. అభినయ ఛాయలు

మనం ఇంతకుముందు వేర్వేరు సందర్భాలలో ఒక బృందంగా నాటకాన్ని ప్రదర్శించాము. బృందంలోని ప్రతి ఒక్కరూ వేర్వేరు పాత్రలను పోషించి, ఒక విభిన్నమైన పాత్రను ప్రదర్శించారు. అవునా? కానీ ఇప్పుడు మనం ఒక నిర్దిష్ట సందర్భంలో అన్ని పాత్రలను ఒంటరిగా పోషించాలి. అది ఎలా చేయాలి? అనే ప్రశ్న తలెత్తుతుంది! ఇప్పుడు ప్రయత్నిద్దాం.

1) ఏకపాత్రాభినయాలు

క్రింద ఇవ్వబడిన ఏకపాత్రాభినయాలను చదివి, ఏకపాత్రాభినయం కళారూపం ఎలా ఉంటుందో తెలుసుకుందాం.

పదండి, భోజనం అయిపోయింది. పండుగ రోజున ఇలా స్వీట్లు తినడం చాలా సరదాగా ఉంటుంది. బడికి సెలవులు ఉన్నప్పుడు పాఠశాలలో పంచదార కలిపినట్టుగా ఉంటుంది. ఇప్పుడు మధ్యాహ్న భోజనం కడుపునిండా తిని, తిన్న తర్వాత కాసేపు పడుకోవడం సరదాగా ఉంటుంది. ఏమంటారు, ఇది చదువు కాదా? ఓహో, తప్పకుండా అవుతుంది. బడి విషయానికి వస్తే, చదువు కూడా వస్తుంది. కానీ ఇప్పుడు నేను చాలా అలసిపోయాను, కాసేపు కునుకు తీసి, ఆ తర్వాత చదువుకోవడానికి కూర్చుంటాను. ఏమైంది అమ్మా, ఏమైంది? నన్నెందుకు పిలుస్తున్నారు? నన్ను లోపలికి రమ్మంటున్నారా? నేనెందుకు లోపలికి రావాలి? ఏమంటారు, వంటగదిలో ఉన్న గందరగోళాన్ని నేను శుభ్రం చేయడంలో మీకు సహాయం చేస్తానా? కానీ మీకు సహాయం చేయడానికి మీ అమ్మ అక్కడే ఉంది, మరి నేనెందుకు రావాలి? ఏమంటారు, నాకు కూడా సహాయం కావాలి. ఓహో, కానీ నేనెందుకు వంటగది పనులు చేయాలి, మీరు, మీ అమ్మ కలిసి ఉన్నప్పుడు నేనెందుకు ఇబ్బంది పెట్టాలి! నేను మీ పనిలో ఇబ్బంది పెట్టేదాన్ని. నేను దానికి భిన్నంగా ఏదో ఒకటి చేస్తాను. ఏమంటావ్, అమ్మ అయినా నేనైనా, మేమిద్దరం ఒకే పని చేయాలి. ఓహో, కానీ, నువ్వు నీ భార్య పని చెయ్యి. నేను నా పని చేసుకుంటాను, కదా! ఏమంటావ్, నేనేం పని చెయ్యాలి? ఇది నాకు ఇప్పుడు సరిపోయే పని కాదు, కానీ చూద్దాం, కొద్ది రోజుల తర్వాత ఏదో ఒకటి వస్తుంది. ఇంకా అత్తయ్యా, నా గురించి చింతించకండి. ఏమంటావ్, ఇక్కడ ఆడవాళ్ళకు, మగవాళ్ళకు వేర్వేరు పనులు ఉంటాయని నీకు ఎవరు చెప్పారు? రా, రహస్యంగా పని చేసుకో. అమ్మా, నువ్వు అత్తయ్యకు సరిగ్గా చెప్పాలి, సరేనా? లేకపోతే, మన మధ్య గొడవ జరుగుతుంది. ఆగు, నేను బదులుగా నాన్నకు నీ పేరు చెబుతాను. నాన్న... ఓ... నాన్న. చూడు, అత్తయ్య మొదటి నుండి నన్ను విసిగిస్తూనే ఉంది. ఏమంటున్నావ్, ఏమైంది? ఏయ్, నాకు ఇప్పుడు విశ్రాంతి కావాలి, నువ్వేమో నాతో ఈ పనులు చేయిస్తున్నావ్. ఏమంటావ్ నాన్న, మనం ఒకరి పనిని ఒకరం గౌరవించుకోవాలి, ఒకరికొకరు సహాయం చేసుకోవాలి. ఏయ్, కానీ నాన్న వాళ్ళ పని చెయ్యాలి కదా? ఏమంటావ్, వనంతా ఒకటే. స్త్రీ పురుషుల మధ్య ఎలాంటి వివక్ష ఉండకూడదు. కానీ నాన్నా, నేనేం చెప్పాలి, అమ్మకు సహాయం చేయడానికే అత్తయ్య వంటగదిలో ఉంది! మీరేం అంటున్నారు? ఈ రోజు ఆమె అంటే, కానీ రేపు పెద్దదై పెళ్లి చేసుకున్నాక, మనమిద్దరం అమ్మకు సహాయం చేయాలా? ఓ అవును, మీరు చెప్పేది నిజమే! అంటే, నేను ఈ రోజు నుంచే పని చేయడం అలవాటు చేసుకోవాలి. ధన్యవాదాలు నాన్నా, మీరు ఇప్పుడే నాకు ఈ విషయం తెలియజేశారు, మంచిది. ఓ అమ్మా... చెప్పు! ఇంకా చేయవలసిన పనులు ఏమున్నాయి? త్వరగా చెప్పు, నేను ఇప్పుడే ఇది పూర్తి చేస్తాను.

హాయ్ మిత్రులారా, మీకు డ్రామా ఎలా అనిపించింది?

- నాటకాన్ని తగిన హెచ్చు తగ్గులు, హావభావాలతో ప్రదర్శించండి, ఆ తర్వాత అవసరమైన మార్పులను సూచిస్తూ దాన్ని మళ్ళీ ప్రదర్శించండి.
- విద్యార్థులను వారి అనుభవాలలోని సంఘటనల ఆధారంగా స్కిట్లు రాసేలా మార్గదర్శనం చేసి, వాటిని ప్రదర్శించేలా చేయాలి.

CG -1
C- 2.1
LO-06AE28

నిజానికి, ఏకపాత్రాభినయమును చదివి, ఆ తర్వాత సరైన హావభావాలతో వేదికపై ప్రదర్శించాలి. కానీ ముందుగా, ఏకపాత్రాభినయం అంటే ఏమిటో అర్థం చేసుకుందాం. దీనివల్ల దానిని ప్రదర్శించడం సులభతరం అవుతుంది మరియు మనం ఏకపాత్రాభినయంను రాయడం కూడా నేర్చుకుంటాం.

ఒకే పాత్ర వేర్వేరు పాత్రలను పోషించడాన్ని నాటకీయ పాత్ర అంటారు.

ఏకపాత్రాభినయం అనేది ఒంటరిగా ఒకరు ప్రదర్శించే ఒక కళారూపం. ఇందులో ఒకే పాత్ర ప్రేక్షకులతో మాట్లాడుతుంది, కానీ దాని చుట్టూ ఇతర పాత్రలు కూడా ఉన్నాయనే భావనను కలిగిస్తుంది. పైన ఉన్న నాటకాన్ని చదువుతున్నప్పుడు, మీ వయసున్న ఒక అబ్బాయి మీతో ఒంటరిగా మాట్లాడుతున్నట్లు మీకు కనిపిస్తుంది, కానీ అతని తల్లి, అత్త మరియు తండ్రి అతని చుట్టూ ఉన్నారని మీకు అనిపిస్తుంది. నాటకం ప్రదర్శించడానికి నేపథ్యం, అలంకరణ లేదా దుస్తులు అవసరం లేదు. అయితే, సరైన అలంకరణ మరియు దుస్తులను ఉపయోగించడంలో ఎలాంటి సమస్య లేదు. నాటకం ప్రదర్శించేటప్పుడు ప్రత్యేక వేదిక లేదా థియేటర్ అవసరం లేదు. మీరు ఈ నాటకాన్ని మీ తరగతి గదిలో, ఆడిటోరియంలో లేదా పాఠశాల వేదికపై కూడా ప్రదర్శించవచ్చు. మీ వయసుకు తగిన నాటకాన్ని ఎంచుకోవడం వల్ల, దాని అర్థాన్ని గ్రహించి, ప్రదర్శించడం సులభం అవుతుంది. మీ నాటకం ఐదు నుండి ఏడు నిమిషాల నిడివి ఉండాలి. మీ వయసు ప్రేక్షకులు దీనిని మరీ విసుగుగా భావించకుండా ఎక్కువగా ఆస్వాదిస్తారు.

2) మూకాభినయం (మైమ్) యొక్క పరిచయం

మూకాభినయం (మైమ్) అనేది మాటలను ఉపయోగించకుండా, కేవలం ముఖ కవళికలు, శరీర కదలికలు మరియు హావభావాల ద్వారా ప్రేక్షకులకు ఒక కథను, సంఘటనను లేదా భావోద్వేగాన్ని తెలియజేసే కళ. ఆంగ్లంలో దీనిని mime play అని అంటారు. ఇందులో కళాకారుడు పూర్తిగా నిశబ్దంగా ఉంటాడు. ఈ కళ యొక్క కొన్ని ముఖ్య లక్షణాలు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి:

- **మాటల వాడకం ఉండదు** - మూకాభినయం (మైమ్) లో సంభాషణను అస్సలు ఉపయోగించరు. కళాకారుడు తాను చెప్పాలనుకున్నదంతా తన శరీర కవళికల ద్వారా వ్యక్తపరుస్తాడు.
- **ముఖ కవళికల ప్రాముఖ్యత** - సంతోషం, విచారం, కోపం లేదా భయం వంటి భావోద్వేగాలను వ్యక్తపరచడానికి కళ్ళు మరియు ముఖ కండరాలు సమర్థవంతంగా ఉపయోగపడతాయి.
- **ఊహాత్మక వస్తువుల వాడకం** - మైమ్ నటనలో, నటుడు వాస్తవానికి లేని వస్తువులను (ఉదాహరణకు: తలుపు తెరవడం, నీళ్లు తాగడం, గాలివటం ఎగరవేయడం) అభినయిస్తాడు. ఆ వస్తువులు నిజంగా అక్కడే ఉన్నట్లు ప్రేక్షకులు భావిస్తారు.
- **అలంకరణ మరియు దుస్తులు** - తరచుగా మైమ్ నటులు నటీనటుల కవళికలు స్పష్టంగా కనిపించడం కోసం వారు తెల్లటి ఫేస్ (White face) మేక్ప్ మరియు నలుపు-తెలుపు దుస్తులు ధరిస్తారు. అయితే, మీరు కూడా పాత్రకు తగినట్లుగా దుస్తులు ధరించవచ్చు.
- **భాషకు పరిమితం కాదు** - కళ కేవలం వినోదం కోసం ఒక సాధనం మాత్రమే కాదు. దానికి బదులుగా, ఇది ఒక ప్రభావవంతమైన భావప్రసార సాధనం. భాష అడ్డంకిగా ఉన్నప్పుడు, మైమ్ ఒక వారధిగా పనిచేస్తుంది.

మీకు తెలుసా?

చార్లీ చాప్లీన్ (Charlie Chaplin) మైమ్ చిత్ర ప్రపంచంలో గొప్ప నటులలో ఒకరిగా పరిగణించబడతారు.

- ఒక దృశ్యాన్ని ఎంచుకుని, దాని ఆధారంగా సంభాషణలు లేని ప్రదర్శనను రూపొందించండి. అందుబాటులో ఉన్న వనరులను ఉపయోగించి నేపథ్య సంగీతాన్ని జోడించండి.

3) నవరసాల ప్రయాణం

ఒక నాటకాన్ని చూస్తున్నప్పుడు ప్రేక్షకులలో వివిధ భావోద్వేగాలు కలుగుతాయి. ఇందుకోసం, ఆ నాటకంలోని నటుడు సందర్భానికి అనుగుణంగా భావోద్వేగాలను పలికించాల్సి ఉంటుంది. దీనివల్ల ప్రేక్షకులు ఆనందాన్ని (రసాన్ని) అనుభవిస్తారు. ఈ నవరసాలను ప్రాథమిక భావోద్వేగాలుగా పరిగణిస్తారు. పదండి, ఈ నవరసాల గుండా ఒక ప్రయాణం చేద్దాం.

రండి, రారండి అందరం నాటకాన్నీ నేర్చుకుందాం.

నవరసాల ప్రయాణాన్ని మనమందరం కలిసి చేద్దాం.

నాటకంలో ఒక హాస్య సన్నివేశం ఉంది,

హాస్యం జరగగానే అచ్చట హాస్యరసం విరబూసింది.

భయపడే సన్నివేశాన్ని చూస్తే, అప్పుడు భయమేస్తుంది,
భయానక రసం వెంటనే అక్కడ సాక్షాత్కారమవుతుంది.

అందమైన వస్త్రాలు మొహంపై తెస్తాయి సిగ్గును,
శృంగార రసం పాత్ర పూసుకుంటుంది రంగును.

అసహ్యం కలిగినప్పుడు ముఖం వంకరగా మారిపోతుంది,
బీభత్స రసాన్ని కళాకారుడు అద్భుతంగా చూపించాడు.

కాళ్ళను నేలకేసి కొడుతూ కళాకారుడు కోపంతో
అరుస్తున్నట్లయితే
రౌద్ర రసం రంగస్థలంపై ఆవిర్భవించబడుతుంది.

అందరూ యుద్ధానికి సిద్ధమయ్యారు,
వీర రసాన్ని అందరూ సొంతం చేసుకున్నారు.

కళ్ళు పెద్దవవుతాయి మరియు నోరు
తెరుచుకుంటుంది.

ఆశ్చర్యం ఎదురైనప్పుడు అది అద్భుత రసం
అవుతుంది.

మనసు దుఃఖించినప్పుడు లేదా సానుభూతి కలిగినప్పుడు,
సంభాషణలలో కరుణ రసం అందరికీ కనిపిస్తుంది.

కొంతమంది మహనీయులతో గంభీరమైన సంభాషణ
జరిపినప్పుడు,
అప్పుడు అందరికీ శాంత రసం దర్శనమిస్తుంది.

• **చేసి చూద్దాం:**

ఏ మాట మాట్లాడకుండా, కేవలం శరీర కదలికలు మరియు ముఖ కవళికలను ఉపయోగించి ఈ క్రింది కృత్యాలను చేయండి.

1) బురదలో నడవడం.	5) అద్దం ముందు మేకప్ వేసుకోవడం.
2) చీకటిలోంచి దారి కనుక్కోవడం.	6) యుద్ధభూమికి వెళ్ళడం.
3) తలపై బరువు మోయడం.	7) ఉత్తరం చదువుతున్నప్పుడు ఏడవడం.
4) కొబ్బరికాయ బూరు పీకడం.	

పదండి ఆట ఆడుకుందాం:

విద్యార్థుల సంఖ్యకు సమానంగా నవరసాలు గల కార్డులను తయారు చేసి ఒక గిన్నెలో ఉంచండి. ఒక్కొక్కరిగా ఒక కార్డును తీసుకోండి. తీసిన కార్డుపై వ్రాసిన రసం ఆధారంగా ఒక చిన్న కృత్యాన్ని చేయండి. ఆ తర్వాత, తర్వాతి విద్యార్థి కూడా మరొక కార్డును తీసుకొని, దానిపై వ్రాసిన రసం ఆధారంగా ఒక కృత్యాన్ని చేయాలి. ఈ విధంగా, ప్రతి ఒక్కరూ నవరసాలకు సంబంధించిన తొమ్మిది కృత్యాలను చేసి చూపండి.

- విద్యార్థుల చురుకైన భాగస్వామ్యంతో నవరసాలను పరిచయం చేయాలి.
- విద్యార్థులు ఈ పాటను తమకు ఇష్టమైన రాగంలో పాడాలి.
- పాటలో రసం గురించి ప్రస్తావించే పంక్తి. ఆ పంక్తిని పాడేటప్పుడు సరైన ముఖ కవళికలు, శరీర కదలికలతో పాడాలి.

CG -2
C- 2.2
LO-06AE29

- 1) మీ వయసుకు తగిన నాటకాన్ని రాయండి. లేదా, సాంకేతికతను ఉపయోగించి ఒక నాటకాన్ని ఎంచుకుని సాధన మొదలుపెట్టండి. అవసరమైన చోట ఉపాధ్యాయుల సహాయం తీసుకోండి.
- 2) క్రింద ఇవ్వబడిన ముఖాలను గమనించి, వాటిలో ఏ రసం ఉందో గుర్తించండి.

.....

.....

.....

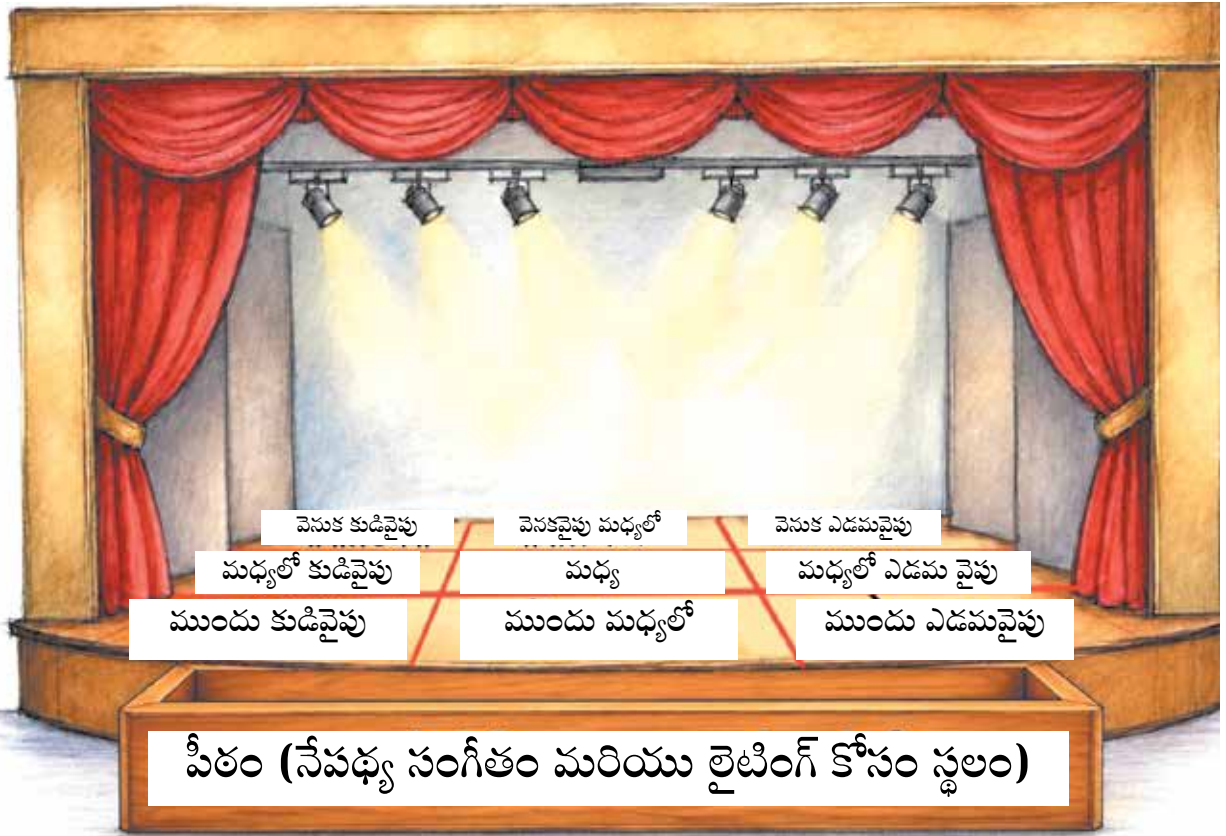

.....

9. పదండి రంగస్థలం పైకి...

రంగస్థలం యొక్క గుర్తింపు

ఒక కళాఖండాన్ని ప్రదర్శించే ప్రధాన ప్రదేశాన్ని రంగస్థలం అంటారు. దానిని రూపకల్పన చేసేటప్పుడు, ప్రేక్షకుల ముందు ప్రదర్శించే కళకు ఎలాంటి అంతరాయం కలగకుండా కనిపించేలా చూడాలి. అలాగే కళాకారుడు వేదికను ఎలా ఉపయోగించుకోవాలి? మొత్తం వేదికను ఉపయోగిస్తున్నప్పుడు దానిలోని ఏ భాగాన్ని ఎక్కువగా ఉపయోగించాలి? ఇంకా ప్రదర్శన సులభంగా మరియు సహజంగా అనిపించేలా రంగస్థలాన్ని దానిలోని ఏ భాగంలో అమర్చాలి? దీనికోసం రంగస్థలం యొక్క సాధారణ ప్రణాళిక క్రింద ఇవ్వబడింది.

థియేటర్లో, వేదికతో పాటు దుస్తులు ధరించడానికి మరియు అలంకరణ కోసం ప్రత్యేక గదులు ఏర్పాటు చేయబడతాయి. వేదిక వక్కన లేదా ముందు ఉన్న ప్రదేశంలో నేపథ్య సంగీతం మరియు లైటింగ్ కోసం ప్రత్యేక ఏర్పాట్లు చేయబడతాయి.

- విద్యార్థులకు రంగస్థలాన్ని ప్రత్యక్షంగా గానీ లేదా నమూనా ద్వారా గానీ పరిచయం చేయాలి.

CG -3

C- 3.2

LO-06AE32

బ్యాక్ గ్రౌండ్

నాటకంలోని సంఘటనలు మరింత వాస్తవికంగా అంటే నిజంగా కనిపించేలా చేయడానికి, రంగస్థలంపై దానికి అనుగుణంగా సామాగ్రిని అమర్చుతారు. దీనినే బ్యాక్ గ్రౌండ్ అంటారు.

నాటకంలోని కాలం, ప్రదేశం మరియు ఘటనను పరిగణనలోకి తీసుకుని బ్యాక్ గ్రౌండ్ ను తయారు చేస్తారు. తెర తెరిచినప్పుడు ప్రేక్షకులు ఆ కాలంలోకి ప్రయాణించినట్లుగా భావించాలి. అందుకే బ్యాక్ గ్రౌండ్ ను నాటకంలోని 'నిశ్శబ్ద పాత్ర' అని కూడా అంటారు.

బ్యాక్ గ్రౌండ్ ను ప్రధానంగా రెండు సమూహాలుగా విభజిస్తారు.

1. స్థిర బ్యాక్ గ్రౌండ్ (సెట్)

2. జరవగలిగే బ్యాక్ గ్రౌండ్ (హ్యాండ్ ప్రాపర్తి)

రంగస్థలంపై స్థిరమైన బ్యాక్ డ్రాప్ ను ఏర్పాటు చేసేటప్పుడు, పాత్రలు కదలడానికి మరియు నటించడానికి అవసరమైన స్థలాన్ని వదిలి, సెట్ ను రంగస్థలం వెనుక భాగంలో (వెనుక ఎడమ, వెనుక మధ్య, వెనుక కుడి) ఏర్పాటు చేస్తారు. ఖర్చులను తగ్గించడానికి, సందర్భోచితంగా ఒక సంకేతాత్మక బ్యాక్ డ్రాప్ ను కూడా ఉపయోగించవచ్చు, దీనిని సంకేతాత్మక సెట్ అంటారు. ఉదాహరణకు, మీరు ఒక బస్ స్టాప్ ను చూపించాలనుకుంటే, దానిని ఒక నిలుపు స్తంభంగా మరియు దానిపై 'బస్ స్టాప్' అని వ్రాసిన బోర్డుగా చూపించవచ్చు.

తెర వెనుక దృశ్యాన్ని సృష్టించే కళాకారుడిని 'బ్యాక్ స్టేజ్ డిజైనర్' అంటారు. బ్యాక్ స్టేజ్ డిజైనర్ నాటకం యొక్క ఇతివృత్తాన్ని మరియు అందులోని పాత్రల కదలికలను పరిగణనలోకి తీసుకుని దర్శకుడి సూచనల ప్రకారం తెర వెనుక దృశ్యం యొక్క రూపురేఖలను సిద్ధం చేస్తాడు. అంటే అతను మొదట కాగితంపై తెర వెనుక దృశ్యం యొక్క చిత్రాన్ని గీస్తాడు.

కొన్నిసార్లు నటీనటులు తమ రంగస్థల కదలికలను అర్థం చేసుకోవడానికి సహాయపడటానికి ఒక రంగస్థల ప్రతిరూపాన్ని సృష్టిస్తారు. ఇది కళాకారులకు వారి అసలు ప్రదర్శనలలో సహాయపడుతుంది.

రంగస్థల ప్రతిరూపం

- విద్యార్థులు అందుబాటులో ఉన్న వస్తువులను ఉపయోగించి వేదిక సమూహాను తయారు చేయాలి.
- అలంకరణ, దుస్తులు, లైటింగ్, ధ్వని మరియు మునుగులను సరిగ్గా ఉపయోగించడం వల్ల నాటకం మరింత ప్రభావవంతంగా, సజీవంగా మారుతుందని వివరించండి.

CG -3

C- 3.1/3.2

LO-06AE31/ 32

3) నాటకం కోసం మాయాజాల సన్నాహం'

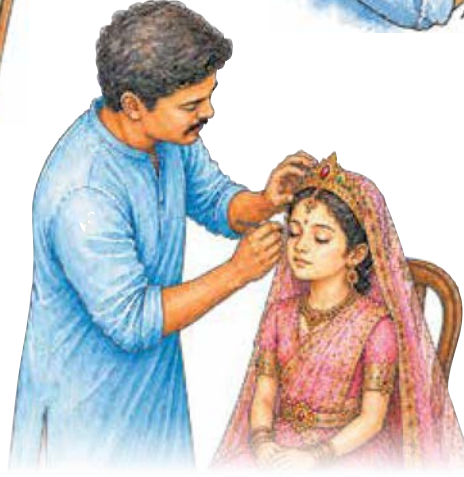
నాటకం అంటే కేవలం సంభాషణలు మాత్రమే కాదు, పాత్ర ద్వారా ఆ పాత్రకు జీవం పోయడం కూడా.

ఒక కళాకారుడు వేదికపై విభిన్న రూపంలో కనిపించినప్పుడు మనమందరం ఆశ్చర్యపోతాము. ముఖానికి వేసుకున్న అలంకరణ, ఒంటికి ధరించిన వేషధారణల వల్ల, ఒక సాధారణ విద్యార్థి కూడా రాజులా, రాణిలా లేదా రాక్షసుడిలా కనిపించడం మొదలుపెడతాడు. కాబట్టి ఒక కథ ద్వారా అలంకరణ మరియు వేషధారణలలోని వినోదం గురించి తెలుసుకుందాం!

కొన్ని రోజుల్లో గణపతి ఉత్సవం ప్రారంభంకానుంది. ఈ ఉత్సవంలో సోనాలికి చెందిన స్థానిక స్నేహితులు ఒక చిన్న నాటకాన్ని ప్రదర్శించాలని నిర్ణయించుకున్నారు. అందరూ ఎంతో ఆనందంగా, ఉత్సాహంగా దాని కోసం సిద్ధమవ్వడం మొదలుపెట్టారు. అన్నీ సిద్ధంగా ఉన్నాయి. అన్ని పాత్రల సంభాషణలను కూడా కంఠస్థం చేశారు. అందరూ చక్కగా సాధన చేశారు. ఇప్పుడు అందరూ నాటకాన్ని ప్రదర్శించడానికి ఆత్రుతగా ఉన్నారు.

నాటకం ప్రదర్శన రోజున, అందరూ వేదిక వెనుక గుమిగూడారు. ఆ ఊరి ప్రసిద్ధ అలంకరణ కళాకారుడైన రమేష్ బాబాయి అక్కడ ఉన్నారు. రమేష్ బాబాయిని చూసి కొంతమంది పిల్లలు ఆశ్చర్యపోయి, “నాటకం సాధనానికి రమేష్ బాబాయి లేకపోతే, మరి ఇప్పుడు ఇక్కడ ఎందుకు ఉన్నారు?” అని ఒకరితో ఒకరు గుసగుసలాడుకోవడం మొదలుపెట్టారు. ఆ క్షణంలో, గురూజీ వారి ప్రశ్న విని అక్కడికి వచ్చి, “పిల్లలూ, మీరు పోషించబోయే పాత్రలకు రమేష్ బాబాయి దుస్తులు మరియు అలంకరణ చేస్తారు” అని చెప్పారు. పిల్లలు అయోమయానికి గురయ్యారు. “అలంకరణ? గురూజీ, అలంకరణ అంటే ఏమిటి?” గురూజీ ఆ అమాయకపు చిన్నారులను దగ్గరకు తీసుకుని, “అందంగా కనిపించడం కోసం ముఖానికి రంగు వేసుకోవడాన్ని అలంకరణ అంటారు, లేదా ఒక వ్యక్తిని అనుకరించడానికి సిద్ధపడటాన్ని మీ భాషలో మేకప్ అంటారు” అని చెప్పారు. తమ భాషలో సులభమైన మాటల్లో వివరించిన అలంకరణ మరియు దుస్తులను పిల్లలు అర్థం చేసుకున్నారు.

ఈ నాటకంలో రాజు పాత్ర పోషించే అవకాశం అస్లాంకు లభించింది. ఎత్తుగా, కండలు తిరిగిన అస్లాంకు రమేష్ బాబాయి తేలికపాటి అలంకరణ చేసి, అతని మీసాలను కత్తిరించి, పసుపు రంగు ధోవతి, శాలువా, మెడలో ముత్యాల హారం, చెవులకు ముత్యాల చెవిపోగులు, బాహుబంధాలు, నడుముకు కత్తి, తలపై కీరీటం ధరింపజేశారు. అస్లాం అద్దంలో తన రూపాన్ని చూసుకున్నాడు, అది ప్రకాశవంతంగా మెరుస్తూ అతనికి చాలా సంతోషాన్నిచ్చింది. అమర్ ఆశ్చర్యపోయి, “ఓరి దేవుడా! అస్లాం అచ్చం రాజులా కనిపిస్తున్నాడు. రమేష్ బాబాయి అద్భుతంగా చేశారు,” అన్నాడు. రమేష్ బాబాయి గట్టిగా నవ్వి, “అమర్, నువ్వు రాక్షసుడి పాత్ర చేస్తున్నావు కదా? ఇప్పుడు నిన్ను రాక్షసుడిని చేస్తాను, వచ్చి చూడు,” అన్నారు. అమర్ నవ్వుతూ అతని వద్దకు వెళ్ళాడు. రమేష్ బాబాయి అమర్ కు నలుపు రంగులో ఆడంబరమైన అలంకరణ చేశారు. అతని తలపై చిన్న నలుపు-తెలుపు కొమ్ములు పెట్టి, కళ్ళ దగ్గర ఎర్ర రంగు పూశారు. దీంతో, అతని కళ్ళు భయంకరంగా కనిపించడం మొదలుపెట్టాయి, అతని పెదవుల నుండి సకిలీ పళ్ళు బయటకు పొడుచుకుని ఉన్నాయి, అతని చేతిలో వదులైన ఆయుధం ఉంది, ఒంటి మీద నల్లటి వస్త్రం లేదు, నడుము చుట్టూ ఎర్రటి బట్టలు మాత్రమే ఉన్నాయి, మెడలో గవ్వల దండ ఉంది, మరియు అతను అమర్ యొక్క రాక్షసుడిగా మారిపోయాడు. అతన్ని చూసి అందరూ ఒక్క క్షణం భయపడ్డారు. అదే క్షణంలో, హఠాత్తుగా మేకప్ వేయించుకోవడానికి వచ్చిన సోనాలి ముందు అమర్ దూకాడు. సోనాలి చాలా భయపడింది, ఆమెకు చెమటలు పట్టాయి. ఆమె ఏడ్వడం మొదలుపెట్టగానే, రోహన్ ఆమెతో, “ఏయ్ మిత్రమా, ఆగు! సోనాలి, ఓహో, ఇతను అమర్. మన నాటకంలోని రాక్షసుడు.” అన్నాడు. సోనాలి కళ్ళు తెరిచి కోపంగా అతని వైపు చూడటం మొదలుపెట్టింది. అమర్ నవ్వి “క్షమించు” అన్నాడు. దాంతో అందరూ నవ్వడం మొదలుపెట్టారు. సోనాలి అమర్ వీపు మీద తట్టి, రమేష్ బాబాయి వద్దకు వెళ్లి, “బాబాయి, ఇప్పుడు నాకు మేకప్ చెయ్యి” అంది. రమేష్ బాబాయి సోనాలికి మేకప్ చేయడం మొదలుపెట్టాడు.

సోనాలి చాలా అందమైన అమ్మాయి. రమేష్ బాబాయి ఆమెకు చాలా తేలికపాటి అలంకరణ చేశారు. ఆమె బుగ్గలకు రంగు పూసి, వాటిని గులాబీ రంగులోకి మార్చారు. ఆమె జుట్టును అందంగా తీర్చిదిద్దారు. సోనాలి వెడల్పాటి వల గొను, నడుముకు నకిలీ వజ్రాల బెల్లు, చెవులకు వజ్రాల చెవిపోగులు, చేతులకు గాజులు, తలపై సున్నితమైన చిన్న వజ్రాల కిరీటం, దానిపై అందమైన బంగారు వల కప్పు, పాదాలకు మెరిసే బొట్టు, నుదుటిపై చిన్న సున్నితమైన బొట్టు పెట్టుకుంది. సోనాలి సిద్ధమైంది. ఆమె అద్దంలో తన రూపాన్ని చూసుకొని చాలా సంతోషపడింది. ఆమె తన బట్టలు చూసుకొని ఒక చుట్టు తిరిగి, మధురమైన స్వరంతో రమేష్ బాబాయికు ధన్యవాదాలు తెలిపి తన స్నేహితుల వద్దకు పరుగెత్తింది.

ఈ విధంగా, అందరికీ దుస్తులు తొడిగిన తరువాత, రమేష్ బాబాయి నాటకానికి అందరికీ శుభాకాంక్షలు తెలిపారు. పిల్లలందరూ రమేష్ బాబాయికి నమస్కరించి, ఆయనకు ధన్యవాదాలు తెలిపారు.

ఇక్కడ, గ్రామానికి చెందిన దామోదర్ బాబాయి వేదిక కోసం ఒక అద్భుతమైన లైటింగ్ ప్రణాళికను రూపొందించారు. వేదిక ముందు ఎరుపు, నీలం మరియు పసుపు రంగు ఫోకస్ లైట్లను అమర్చారు. వేదిక ప్రకాశవంతంగా మెరుస్తోంది. మైక్రోఫోన్ ను వేదిక ముందు వేలాడదీశారు.

- తరగతిలో అందుబాటులో ఉన్న వస్తువుల ఆధారంగా నిజమైన 'రంగు వేయడం యొక్క కొన్ని ప్రదర్శనలు చేయాలి (ఉదాహరణకు, వృద్ధులకు గడ్డం, మీసాలు మరియు జుట్టుకు తెల్ల రంగు వేయడం లేదా మీసాలను తొలగించడం).

CG -3

C- 3.2

LO-06AE33

నాటకానికి మూడవ గంట మోగడంతో నాటకం ప్రారంభమైంది. రంగస్థలంపై తెర లేవగానే, రాజభవనంలోని రాజుపై లైటు పడింది. రంగస్థలంపైకి రాగానే విద్యార్థులందరూ తమ పాత్రలను అద్భుతంగా పోషించారు. వారు బాగా సాధన చేసినప్పటికీ, అందమైన అలంకరణ మరియు దుస్తులు ప్రతి ఒక్కరి పాత్రలను ప్రత్యేకంగా నిలబెట్టాయి. నాటకానికి కరతాళధ్వనులు హోరెత్తాయి.

అలంకరణ మరియు వేషధారణలు నాటకాన్ని మరింత ప్రభావవంతంగా, ఆకర్షణీయంగా చేస్తాయని, సటీనటుల పాత్రలకు జీవం పోస్తాయని మీరు ఇప్పుడు గమనించే ఉంటారు. అందువల్ల, నాటక ప్రదర్శనలలో ఈ రెండు అంశాలు చాలా ముఖ్యమైనవి. సటిస్తున్నప్పుడు సరైన భావోద్వేగాలను, అనుభూతులను ప్రదర్శించడానికి పాత్ర యొక్క ముఖం, కళ్ళు, జుట్టు మొదలైన వాటిని అలంకరించడాన్నే అలంకరణ (మేకప్) అంటారు. అలాగే, వారు ధరించే బట్టలు, ఆభరణాలు, తలపాగాలు మరియు ఇతర వస్తువులను కూడా వేషధారణలు (కాస్ట్యూమ్స్) అంటారు. ఒక నాటకాన్ని లేదా రంగస్థల ప్రదర్శనను మరింత ప్రభావవంతంగా చేయడానికి అలంకరణ మరియు వేషధారణలకు ప్రత్యేక ప్రాముఖ్యత ఉంటుంది. ఇది ఇప్పుడు మీకు అర్థమై ఉంటుంది.

మూడవ గంట

నాటకం ప్రారంభం కావడానికి ముందు, కొద్ది విరామాలలో గంటను మూడుసార్లు మోగిస్తారు. మొదటి గంట ప్రేక్షకులు థియేటర్‌లో తమ సీట్లలో కూర్చోవడానికి, రెండవ గంట నాటకం సిద్ధమైందని మరియు త్వరలో ప్రారంభమవుతుందని సూచిస్తుంది. మూడవ గంట నాటకం ప్రారంభంలో మోగిస్తారు. తెర తెరుచుకుని నాటకం మొదలవుతుంది.

4) రంగస్థల మర్యాదలు

మనం ఒక నాటకాన్ని చూసినప్పుడు లేదా ప్రదర్శించినప్పుడు, రంగస్థలంపై చాలా మంది నటులు వనిచేస్తుంటారు. రంగస్థలం అనేది నాటకాన్ని ప్రదర్శించే ప్రదేశం. నాటకాన్ని అందంగా, మరింత ప్రభావవంతంగా చేయడానికి, నటులు కొన్ని నియమాలను మరియు మర్యాదలను పాటించడం చాలా ముఖ్యం. ఈ నియమాలనే రంగస్థల మర్యాదలు అంటారు.

● నాటక మర్యాదలు - కళాకారుల కోసం

- ఇచ్చిన సంభాషణలను సరిగ్గా జ్ఞప్తికి ఉంచుకోవలెను.
- ప్రదర్శనలో మీ సంభాషణను స్పష్టంగా వలకవలెను.
- సాధన లేదా ప్రయోగం చేసే ప్రదేశంలో నిశ్శబ్దం పాటించవలెను.
- సముచితమైన శరీర భాష మరియు హావభావాలను ఉపయోగించవలెను.
- మీరు ప్రదర్శనకు కొంత సమయం ముందుగా వేదికపైకి చేరుకోవలెను.
- ప్రదర్శన కోసం ఉపయోగించే సామగ్రిని తగిన స్థలంలో ఉంచవలెను.
- తోటి నటీనటులను గౌరవించవలెను.
- సరైన సమయంలో మీ అలంకరణ మరియు దుస్తులను పూర్తి చేసుకోవలెను. దర్శకుడు సూచించిన విధంగా ప్రదర్శన ఇవ్వవలెను.
- వేదికపైకి ప్రవేశించే మరియు నిష్క్రమించే సరైన సమయాన్ని పాటించవలెను.
- ప్రదర్శన సమయంలో వేదికపై అటూ ఇటూ పరుగెత్తరాదు.
- ఆత్మవిశ్వాసంతో వేదికపై నడవవలెను.
- ప్రదర్శనలో ఇతరులకు సహకరించండి. ప్రదర్శన సామగ్రిని సరిగ్గా నిర్వహించవలెను.

కళాకారులు రంగస్థల మర్యాదలను పాటించాల్సినట్లే, కళా ప్రదర్శన సజావుగా సాగడానికి ప్రేక్షకుల పాత్ర కూడా ముఖ్యమైనది.

● రంగస్థల మర్యాదలు - ప్రేక్షకుల కోసం

- ప్రదర్శనను వీక్షించడానికి సమయానికి చేరుకోవలెను.
- శాంతిభద్రతల పరిరక్షణకు సహకరించవలెను.
- ప్రదర్శనను మొత్తం చూడవలెను. మధ్యలో లేచి వెళ్ళిపోకూడదు.
- కళాకారులను సరైన సమయంలో ప్రశంసించవలెను, ప్రోత్సహించవలెను మరియు అభినందించవలెను.
- ప్రదర్శన సమయంలో మొబైల్ ఫోన్లు మరియు ఇతర సాంకేతిక పరికరాలను స్విచ్ ఆఫ్ చేయవలెను.
- కళాకారుల ఏకాగ్రతకు భంగం కలిగించే పనులు ఏవీ చేయకూడదు.

- విద్యార్థులకు విభిన్న పాత్రలను ఎలా ఇవ్వవచ్చో మరియు దానికి అనుగుణంగా వారిని ఎలా అలంకరించవచ్చో చర్చించండి.

- అందుబాటులో ఉన్న వస్తువుల సహాయంతో ఒకరినొకరు అలంకరించుకోవడానికి వారిని ప్రోత్సహించండి.

- రంగుల ప్రదర్శనలను ప్రత్యక్షంగా లేదా సాంకేతిక సహాయంతో చూపించాలి.

CG -3

C- 3.2

LO-06AE33

అభ్యాసం

1) కింది ముఖాలకు వాటి పేర్ల ప్రకారం రంగులు వేయండి.

రాక్షసుడు

విదూషకుడు

తాతయ్య

రాణి

2) ఇచ్చిన చిత్రాలకు వాటి దుస్తుల ప్రకారం పేర్లను పెట్టండి.

.....

.....

.....

.....

3) ఆలోచించి రాయండి.

1. అడవిలో ఒక సన్నివేశాన్ని ప్రదర్శించేటప్పుడు మీరు ధ్వని మరియు లైటింగ్‌ను ఎలా స్లాన్ చేస్తారు?
2. తరగతి గదిలో ఏదైనా కార్యక్రమాన్ని ప్రదర్శించడానికి, అందుబాటులో ఉన్న వనరులను ఉపయోగించి మీరు ధ్వని మరియు లైటింగ్ ప్రణాళికను ఎలా రూపొందిస్తారో రాయండి.

- సటీనటులు మరియు ప్రేక్షకుల కోసం ఉన్న వివిధ రకాల రంగుల మర్యాదల గురించి, మరియు అవి ఏమిటో విద్యార్థులకు తెలియజేయాలి.

CG -3

C- 3.1

LO-06AE30

10. నాటక సంప్రదాయం...

జానపద కళ మరియు సంస్కృతి

మహారాష్ట్ర జానపద సంస్కృతి, జానపద కళలు గొప్పవి, విశిష్టమైనవి. ఇది మన సాంస్కృతిక వారసత్వానికి చెందిన అమూల్యమైన సంపద. ప్రతి గ్రామంలో జరిగే పండుగలు, వేడుకలు, తీర్థయాత్రలు, జాతరలలో ఈ జానపద కళలను ప్రదర్శిస్తారు. ఈ కళల ద్వారా సామాజిక చైతన్యం, వినోదం, సంస్కృతిల అద్భుతమైన సంగమం ఏర్పడుతుంది.

జానపద కళలలో జానపద నాటకం, దశావతారం, లలిత్, గోంధల్, భారుడ్, వాగ్నాట్యం, వాసుదేవ, డొంబర క్రీడలు, భజనలు, కీర్తనలు వంటివి ఉంటాయి. ఈ జానపద కళలన్నీ నాటక ప్రదర్శనలకు సంబంధించినవి.

1. వినోదం ఇది మహారాష్ట్రలో అత్యంత ప్రజాదరణ పొందిన జానపద నాటక కళారూపం. ఇందులో లావణి, నృత్యం, గాన-గావ్లాన్, వగ్, హాస్యం మరియు సంభాషణల యొక్క ఆశు ప్రదర్శనలు ఉంటాయి. సామాజిక సమస్యలపై అవగాహన కల్పించడానికి తమాషాను ఉపయోగిస్తారు.

2. దశావతారం - ఇది కొంకణ్ ప్రాంతానికి చెందిన ఒక సాంప్రదాయ నాటక కళారూపం.

ఈ కళారూపం విష్ణువు యొక్క పది అవతారాల కథను తెలియజేస్తుంది. రంగురంగుల దుస్తులు, ముసుగులు మరియు ప్రభావవంతమైన సంభాషణలు ఈ కళారూపం యొక్క ప్రత్యేకతలు. మతపరమైన మరియు నైతిక సందేశాన్ని అందించడమే దీని ముఖ్య ఉద్దేశ్యం.

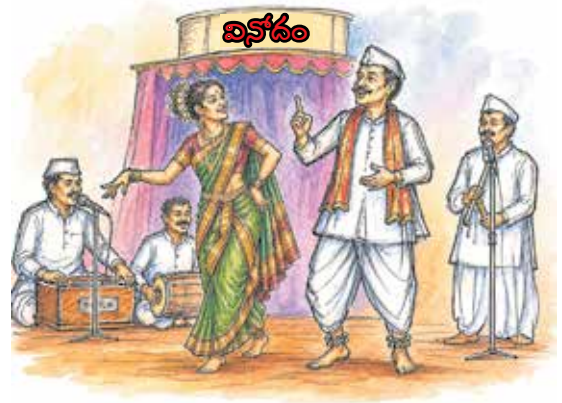
గణ్-గౌలన్

దశావతారం

భారుడ్

జానపద నాటకం

జానపద నాటకం

పాఠశాలలో వార్షికోత్సవం కోసం ఏర్పాట్లు జరుగుతున్నాయి. తరగతి ఉపాధ్యాయురాలు ఆరవ తరగతికి వచ్చారు.

మేడమ్ - పిల్లలూ, ఈ సంవత్సరం మనం జానపద కళ ఆధారంగా ఒక ప్రదర్శన చేయబోతున్నాము.

విద్యార్థులు - చాలా సరదాగా ఉంటుంది!

సోనాలి - మేడమ్, అసలు జానపద కళ అంటే ఏమిటి?

మేడమ్ - మహారాష్ట్రలోని మన గ్రామాలలో ప్రదర్శించే సాంప్రదాయ కళలను జానపద కళలు అంటారు. ఇందులో పాటలు, నృత్యం, సంభాషణలు మరియు హాస్యం ఉంటాయి. జానపద నాటకం, దశావతారం, గోంధల్, లలిత్, భారుడ్ మొదలైనవి ఇందులో ఉంటాయి. వీటితో పాటు కీర్తన, వాగ్గాత్యం, వాసుదేవ మొదలైనవి కూడా ఉంటాయి.

రాహుల్ - మేడమ్, వినోదం అంటే ఏమిటి?

మేడమ్ - వినోదం అనేది మహారాష్ట్రకు చెందిన ఒక ప్రసిద్ధ జానపద నాటక రూపం. సామాజిక సమస్యలపై అవగాహన కల్పించడానికి ఇందులో పాటలు, నృత్యం, జానపద గీతాలు, హాస్యం మరియు ఆశు సంభాషణలు ఉంటాయి.

అనిత - మేడమ్, మా కొంకణ్ గ్రామంలో ఇలాంటి జాతరే జరుగుతుంది. దానిని దశావతారం అని పిలుస్తారు.

మేడమ్ - అవును, ఇది విష్ణుమూర్తి యొక్క పది అవతారాల కథను చిత్రీకరిస్తుంది.

సోనాలి - దానికి పెద్ద మాస్కులు, రంగురంగుల బట్టలు ఉంటాయి, కదా?

మేడమ్ - అదే దాని ప్రత్యేకత.

అమోల్ - మేడమ్, లలిత్ గురించి చెప్పండి!

మేడమ్ - లలిత్ అనేది మహారాష్ట్రలో పండుగల సమయంలో ప్రదర్శించే ఒక సాంప్రదాయ జానపద కళారూపం. ఇందులో కీర్తన, నృత్యం, గానం, మరియు వివిధ వేషధారణలలో నటించడం వంటివి ఉంటాయి.

విద్యార్థులు - అయితే ఈ జానపద కళలలో మేము దేనిని ప్రదర్శించాలి?

మేడమ్ - ఒక సామాజిక సమస్యపై ఒక చిన్న నాటకం రాసి, దానిని మన ప్రాంతంలోని జానపద కళారూపంలో ప్రదర్శిద్దాం.

విద్యార్థులు - అవును మేడమ్, మేము దానికి అనుగుణంగా సిద్ధమవుతాము.

మేడమ్ - ఇప్పుడు మీరు ఏ కళారూపాన్ని ఎంచుకోవాలనుకుంటున్నారో నిర్ణయించుకుని, వెంటనే సిద్ధమవడం ప్రారంభించండి.

- జానపద కళారూపాల వీడియోలను సాంకేతిక పరిజ్ఞానం సహాయంతో విద్యార్థులకు చూపించాలి.
- తెలిసిన జానపద కళలపై చర్చ జరిపించండి.
- ఏదైనా జానపద కళారూపాన్ని ప్రదర్శించబోయింది.

CG -4

C- 4.1

LO-06AE34/35

ఒక కళాకారుడి పరిచయం

పాఠశాలలోని ఆరవ తరగతిలో నాటక పీరియడ్ నడుస్తూ ఉండెను.

పిల్లలూ, మీరందరూ డ్రామా సినిమాలు చూస్తారా? వాటిలో మీకు ఇష్టమైన నటీనటులు కొందరు తప్పకుండా ఉంటారు, మరియు హిందీ, మరాఠీ నటులలో కొందరి పేర్లు మీకు తెలిసి ఉండే ఉంటారు.

కాబట్టి ఈరోజు మనం ఒక బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి అయిన నటుడి గురించి తెలుసుకుందాం. ఆ నటుడి పేరు దిలీప్ ప్రభావళీకర్.

దిలీప్ ప్రభావళీకర్

1944 ఆగస్టు 4 న ముంబైలో జన్మించారు.

విద్య - శాస్త్ర విభాగం నుండి భౌతికశాస్త్రంలో పట్టా పొందారు.

రచనలు - ఆయన బాల సాహిత్యం, హాస్యం రాశారు. ఆయన రచనల ద్వారా పిల్లలు కేవలం వినోదాన్ని మాత్రమే కాకుండా మంచి నైతిక విలువలను కూడా పొందుతారు.

1. బోక్సా సాత్ బండే బుక్ క్లబ్ చాలా ప్రజాదరణ పొందింది.

2. గూగ్లీ రంగుల కథల సేకరణ

3. నవ్వడం, పరిహాసం చేయడం-ఏక

పాత్రాభినయం.

ప్రముఖ పాత్రలు-

1. ఆబా తిప్రే-సిరీస్ శ్రీయుత్ గంగాధర్

2. తాత్యా వించూ - హంటెడ్ మూవీ

3. చించి చెట్కిన్- నాటకంలో సహజంగానే, ఒక మూర్ఖుడు.

4. హస్వా ఫస్వి - ఒక కామెడీ డ్రామాలో పాత్ర

5. మహాత్మా గాంధీ - లగే రహో మున్నా భాయ్ సినిమా

6. నందు- మానసిక వికలాంగ యువకుడు - చౌకట్ రాజా సినిమా

7. చిమన్ రావు-సిరీస్ 'చిమన్ రావు మరియు గుండ్యాభావు'

అందుకున్న అవార్డులు

1. లగ్ రహో మున్నాభాయ్ (హిందీ) చిత్రంలో మహాత్మా గాంధీ పాత్రకు గాను ఉత్తమ సహాయ నటుడిగా జాతీయ చలనచిత్ర పురస్కారం.
2. చౌకట్ రాజాకు చెందిన 'నందు' అనే మానసిక వికలాంగ యువకుడి పాత్రకు మహారాష్ట్ర రాష్ట్ర చలనచిత్ర పురస్కారం.
3. సంగీత నాటక అకాడమీ అవార్డు.
4. 'బోక్స్ సాట్ బందే' సిరీస్ కు బాలల సాహిత్య పురస్కారం.
5. 'దశావతార్' చిత్రానికి ఉత్తమ నటుడి అవార్డు

అభ్యాసం

1. మీరు ఏ జానపద నాటకాన్ని చూశారు? మీ అనుభవం గురించి రాయండి. ఆ జానపద నాటకం నుండి మీరు గ్రహించిన సందేశాన్ని మీ సొంత మాటల్లో రాయండి.
2. మీ ప్రాంతంలోని జానపద కళల గురించి, చిత్రాలతో సహా సమాచారాన్ని సేకరించండి.
3. మీ ప్రాంతానికి చెందిన ఒక జానపద కళారూపాన్ని ఎంచుకోండి. దానిని ప్రదర్శించే సందర్భాల గురించి సమాచారం రాయండి.
4. ఆ ప్రాంతంలోని జానపద కళకు సంబంధించిన దుస్తులు మరియు సంప్రదాయాల గురించి సమాచారం పొందండి.
5. మీకు ఇష్టమైన జానపద కళను గీసి, రంగులు వేయండి.
6. మీ ప్రాంతంలోని ఒక పెద్దవారిని ఇంటర్వ్యూ చేసి, వారి నుండి జానపద కళ గురించి తెలుసుకోండి.
7. మీకు ఇష్టమైన కళాకారుడి గురించి, ఒక ఫోటోతో సహా సమాచారాన్ని సేకరించండి. ఈ సమాచారం ఆధారంగా ఒక నివేదికను సమర్పించండి.

- దిలీప్ ప్రభావళిక్ గురించి మరింత తెలుసుకోవడానికి సాంకేతికతను ఉపయోగించండి మరియు ఆ విషయాన్ని తరగతిలో తెలపండి.
- అతను రచించిన నాటకాన్ని లేదా ఏకాంక నాటకాన్ని చదవండి.
- విద్యార్థులను వారి ఇష్టమైన కళాకారుడి గురించి సమాచారం సేకరించమని అడగండి.
- సమాచారాన్ని సేకరించి, ఒక రాతప్రతిని సిద్ధం చేయండి.

CG -4

C- 4.2

LO-06AE36

సంగీతం

11. రాగం మరియు తాళం యొక్క పరిచయం

మనం నడిచే వేగం శ్వాస తీసుకునే వేగం, మాట్లాడే వేగంలో ఒక లయను అనుభవిస్తాము. అదేవిధంగా ప్రకృతిలోని చెట్ల కదలికలో, వర్షపు చినుకుల వేగంలో కూడా ఒక రకమైన లయ ఉంటుంది.

మనం గడియారాన్ని చూస్తే దాని మూడు ముళ్ళు (గంట, నిమిషం, సెకను) వేర్వేరు వేగాలతో కదులుతూ కనిపిస్తాయి.

- గంటల ముళ్ళు: ఆలస్యమైన లయ
- నిమిషాల ముళ్ళు: మధ్యస్థ లయ
- సెకన్ల ముళ్ళు : వేగవంతమైన లయ

సంగీతంలో లయ అంటే 'ఒక చర్య లేదా కదలిక యొక్క ఏకరీతి వేగం, రెండు కొలతల (కాల వ్యవధుల) మధ్య వేగం స్థిరంగా ఉన్నప్పుడు, దానిని 'లయ' అంటారు.

లయ రకాలు:

శాస్త్రీయ సంగీతంలో మూడు ప్రధాన రకాల లయలను పరిగణిస్తారు:

- 1) **ఆలస్యమైన లయ:** ఇది చాలా నెమ్మదైన లయ. రెండు బీట్ల మధ్య సమయ వ్యవధి ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు, దానిని ఆలస్యమైన లయ అంటారు. (ఉదాహరణకు గడియారంలోని గంటల ముల్లు వలె.)
- 2) **మధ్యస్థ లయ:** ఇది సాధారణంగా గడియారంలోని నిమిషాల ముల్లులా నడిచే ఒక లయ. ఇది ఆలస్యమైన లయ కంటే కొంచెం వేగంగా ఉంటుంది. (ఉదా. గడియారంలోని నిమిషాల ముల్లు వలె.)
- 3) **వేగవంతమైన లయ:** ఇది చాలా వేగవంతమైన లయ. ఈ లయ సగటు లయ కంటే రెండింతలు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ వేగంతో సాగుతుంది. (ఉదాహరణకు, గడియారంలోని సెకన్ల ముల్లు వలె.)

రోజువారీ జీవితంలో లయకు ఉదాహరణ:

మంద గతి

మధ్యస్థ గతి

వేగవంతమైన గతి

- లయ మరియు లయ రకాలను వివరించండి.

CG -1
C- 1.1
LO-06AE37

వివిధ రకాల అయిలను అర్థం చేసుకోవడానికి, ఒక నెమ్మదైన అయిబద్ధమైన పాటను విని పాడుదాం.

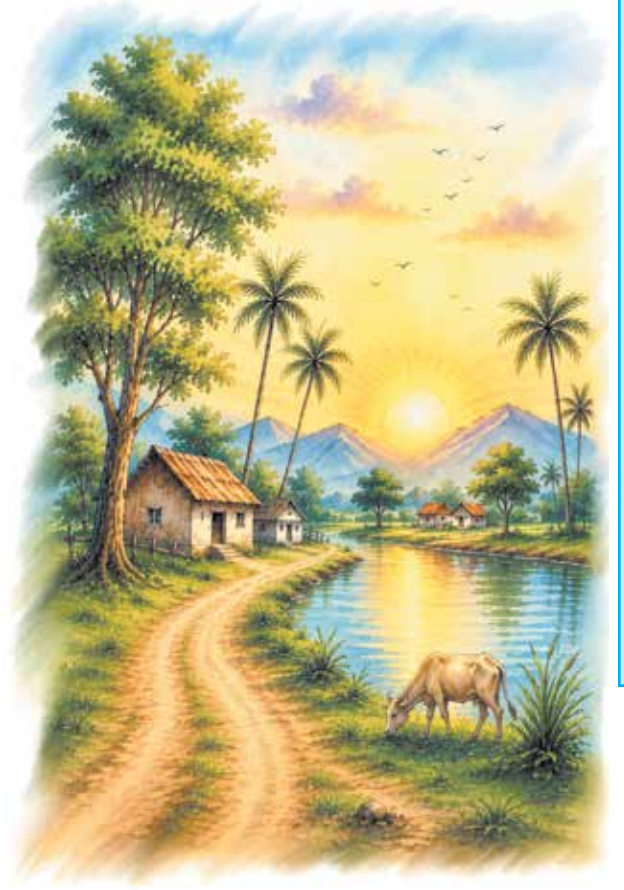
నెమ్మదైన అయిబద్ధమైన పాట

॥ ఘనశ్యామ్ సుందరా ॥

ఘనశ్యామ్ సుందర శ్రీధర, అరుణోదయ రూప
ఉరీ లవకరి వనమాళి ఉద్యాచలీ మిత్ర ఆలా ॥చ॥

ఆనంద్ కందా ప్రభాత్ రూపీ,
ఉరీ సరళి రాతి, కాఢీ ధార్ క్షీరపాత్ర
ఘేవుని ధేనూ హంబర్తి,
లక్ష్మితాతి వాన్సురే హరి ధేనుస్తానపానాలా 1
సాయంకాళి ఏకమేళి ద్విజగణ్ అవఘే వృక్షి
అరుణోదయ హోతాచ ఉడాలే చరావయా పక్షి,
ప్రభాత్కాళి వురూని కావడి తీర్థపంథ్ లక్ష్మీ
కరుని సడానన్మార్జన్ గోపీ కుంభ ఘేవుని కుక్షి
యమునాజళాసి జాతి ముకుంద దధ్యోదన్ భక్షి 2

కవి - శాహీర్ హోనాజీ బాళా

మందగతి అయితో కూడిన పాటలకు మరికొన్ని ఉదాహరణలు.

1) ఎక్ ధాగా నుఖాచా

2) అషి పాఖరే యేతి

ఈ పాటలను విని, వాటిని పాడటానికి ప్రయత్నించండి.

- వివిధ సంగీత పాటలను మొదటిసారి వింటున్నప్పుడు, వాటిని నెమ్మదైన అయిలో ప్లే చేయాలి.
- మొదటి పేజీలోని క్యూఆర్ కోడ్‌లో ఉన్న పాటను విని, పాడండి.

CG -1

C- 1.1

LO-06AE37

● భక్తి గీతం ●

ఇప్పుడు మధ్యస్థ లయ పాటను నేర్చుకుందాం.

మధ్యస్థ లయలో సినిమా పాట

ఐరణిచ్చా దేవా తులా...

ఐరణిచ్చా దేవా తులా రిణగీ రిణగీ వాహూ దే

అభాళాగత్ మాయా తుర్ని అవ్హవరి రాహూ దే ! ||ప|| సుఖ్ థోడ దుఃఖ భారీ

లేవూ లేణ గరిబీచ

చణ ఖావూ లోఖిండాచ

జిణ వాప ఆబరూచ

ధని మాతుర్ మార్పూ దేవా, వాఘవాణి అనూ దే ! ||1||

లక్ష్మీచ్చా హాతాతలీ

చవరి వావి వరఖాలీ

ఇడాసీడా జాయిల్ ఆలీ, కిరపా తుర్ని

భాత్యాతల్య సురసంగ గావు దే ! ||2||

దునియా హీ భలి-బురి

ఘాన్ బసల్ ఘావావరి

సోసాయాల ర్పుంజాయాల అంగీ బళ్ యేయూ దే!||3||

కవి : జగదీష్ ఖేబూడకర్

మధ్యస్థ లయలో ఉన్న పాటలకు మరికొన్ని ఉదాహరణలు.

1) ఏకా తళ్యాల్ హొతి

2) హమ్మో మన్ కి శక్తి దేనా మన్ విజయ్ కరే

ఈ పాటలను విని, వాటిని పాడటానికి ప్రయత్నించండి.

- మధ్యస్థ వేగంతో ఉండే రకరకాల పాటలను స్నే చేయాలి.
- 'భావగీతాలు, భక్తిగీతాలు మరియు కోలిగీతాల'కు కొన్ని ఉదాహరణలు ఇవ్వాలి. దీనితో పాటు, స్థానిక పాటలను కూడా చేర్చాలి.
- మొదటి పేజీలోని క్యూఆర్ కోడ్‌లో ఉన్న పాటలను వినిపించి, పాడించండి.

CG -1
C- 1.1
LO-06AE37

పావాడ

ఇప్పుడు మనం వేగవంతమైన లయలో ఒక పాటను నేర్చుకుందాం. వేగవంతమైన లయ అనేది మధ్యస్థ లయ కంటే వేగంగా ఉంటుంది.

ఛత్రపతి శివాజీ మహారాజ్ పావాడా:

అధీ నమన్ శివరాయాల! మహారాష్ట్రాల !

శూర్ వీరాల మరాఠీ సత్తెచ పహిలా రాజా!

జగమధ్యే ఆహే గాజావాజా స్వీకార లావుని ముజ్రా మార్ఖా!!

రాజ్యాంచా పాటిల్ అభిమాని! అన్యాయాచా ధని!

కరి మన్మాని ఛలానే త్రస్త ఝాలా సముదాయ్ ! జనతెకడే

నన్ తా యాచా ఉపాయ్ రాజానే తోడ్లే త్యాచే హత్ పాయ్!!

(వచనం: స్త్రీలకు అన్యాయం చేసిన వారిని కఠినంగా శిక్షించడం ద్వారా అతను వారి ఆత్మగౌరవాన్ని కాపాడాడు.)

అష్టల్ ఖాన్ కపటి సర్దార్! తాక్ దీచా ఫార్ !

అతిశయ్ క్రూర్ భేటీచా త్యానే టాక్లా డాన్ !

దగల్ బాజీనే ఘాత్లా ఘావ్ త్యాన్ మాపున్ మిలవ్ లే నావ్!!

(వచనం : స్వరాజ్యానికి సంభవించిన మహా సంక్షోభాన్ని అతడు స్వయంగా ఎదుర్కొని దానిని నాశనం చేశాడు.)

మగ్ ఆలా షాహిస్తే ఖాన్! హోవ్రాన్ బేభాన్!

ఉరవిలే రాన్ సైన్య్ సంఖ్యేనే హోతే మొలే!

లాల్ మహాలత్ బిరాడ్ థాటే!

శివబానే కావలి త్యాచి బోటే

(వచనం : గెరిల్లా కవిత్వం శత్రువులను పలాయనం చేసేలా చేసింది. అత్యంత చతురత, నిర్భయత, శక్తిమంతుడైన మహారాజు అన్ని మతాల ప్రజలను కలుపుకొని స్వరాజ్యాన్ని స్థాపించాడు.)

ఎక్ ఎక్ లాభ్ లా శిలేదార్! లహాన్ అసో థోర్!

వేగవంతమైన పాటలకు మరికొన్ని ఉదాహరణలు.

1) శూర్ అష్టి సర్దార్ ...

2) మ్యానాతున్ ఉసళే...

ఈ పాటలను విని, వాటిని పాడటానికి ప్రయత్నించండి.

- ఈ పాటను లయబద్ధంగా సాధన చేయాలి.
- విద్యార్థులు మొదటి పేజీలోని క్యూఆర్ కోడ్‌ను స్కాన్ చేసి పాటలను వినిపించండి.
- మందగతి, మధ్యస్థ మరియు వేగవంతమైన లయబద్ధమైన పాటలు, భక్తి పాటలు, దేశభక్తి గీతాలు మరియు పోవాడేలను సాధన చేయించండి.
- మొదటి పేజీలోని క్యూఆర్ కోడ్‌లో ఉన్న పాటను వినిపించి, పాడించండి.

CG -1
C- 1.1
LO-06AE37

ఉదార్ జీవావర్ శివ కాశీద్ బాజీప్రభూనే!

వీర్ తానాజీ మాలుసరేనే దిలి కితికానీ

బలిదానే!!

జయజయకార్ కరూ రాజాచా !

ఛత్రపతీచా రాజ్యాభిషేకాచా!

ఆనంద్ ఝాలా మహారాష్ట్రాస్ ! సోహల అభిమనాచా ఖాన్

ప్రణామ్ త్యా కర్తుత్యాచ్యా సూర్యాన్ !!

- డా. గంగాధర్ చంద్రభాగ బాపు రస్లే

తాళం ఏకతాళం (ఒంటి చప్పట్లు మరియు జంట చప్పట్లు)

అందరూ కలిసి చప్పట్లు కొట్టే ప్రదర్శన ద్వారా లయను ప్రదర్శిద్దాం.

చప్పట్ల సమాచారం:

మాత్రలు: 12

విభాగం: 6 (ప్రతి విభాగంలో రెండు మాత్రలు)

సరి: మొదటి మాత్రలో - సరి సంఖ్యకు చిహ్నం x.

కాల/కింది మాత్రలు : 3 వ మరియు 7 వ మాత్రల వద్ద సమయ చిహ్నం 0. ఈ మాత్రను చేతిని చాచి చూపించాలి.

చప్పట్లు: 1, 5, 9 మరియు 11 వ మాత్రల వద్ద ఈ మాత్రల వద్ద ఒకే ఒక చప్పట్లు కొట్టాలి.

తాళం ఏకతాళం - ఒంటి చప్పట్లు అనేది ప్రాథమిక లయ.

మాత్రలు	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
అనడం	ధి	ధి	ధాగే	త్రక్	తూ	నా	కత్	త్రి	ధాగే	త్రక్	ధి	నా
చిహ్నాలు	x		0		2		0		3		4	

తాళం ఏకతాళం - జంట చప్పట్లు అంటే ఒకే మాత్రలో రెండు మాత్రలను తీసుకోవడం.

మాత్రలు	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
అనడం	ధిధి	ధాగేత్రక్	నా	కత్త్రి	ధాగేత్రక్	ధి	ధి	ధాగేత్రక్	తూనా	కత్త్రి	ధాగేత్రక్	ధి
చిహ్నాలు	x		0		2		0		3		4	

చేసి చూడండి:

- ఒక విద్యార్థి తబలాపై పాటలోని పదాలను వ్రాయించాలి, మిగతావారు దాని లయను గుర్తించాలి.

ఒంటి చప్పట్లు							
ధా	గె	న	తీ	స	క	ధి	స
జంట చప్పట్లు							
ధా గె	న తీ	స క	ధి స	ధా గె	న తీ	స క	ధి స

- ఒంటి చప్పట్లు మరియు జంట చప్పట్ల ఆధారంగా లయను ప్రదర్శించి, సాధన చేయించండి.
- వారిని వాయిద్యాలను అడిగి, గత సంవత్సరం సిలబస్‌లోని లయను గుర్తించమని చెప్పండి.
- మొదటి పేజీలోని క్యూఆర్ కోడ్‌లో ఉన్న లయను మరియు దాని ప్రతిరూపాన్ని విని, చర్య తీసుకోండి.

CG -2
C- 2.2
LO-06AE41

అ) సరైన ఎంపికను ఎంచుకోండి.

1) సంగీతంలో లయ అంటే ఏమిటి?

స) చప్పట్లు కొట్టడం మాత్రమే

రి) పాట యొక్క పదాలు మరియు సంగీతం

గ) బిగ్గరగా పాడటం

మ) రెండు మాత్రల మధ్య సమాన దూరం

సమాధానం:

2) శాస్త్రీయ సంగీతంలో ఎన్ని ప్రధాన రకాల లయలను పరిగణిస్తారు?

స) 4

రి) 3

గ) 5

మ) 2

సమాధానం:

3) జంట చప్పట్లు అంటే ఏమిటి?

స) కొత్త పదాలను సృష్టించడం

రి) ఒకే మాత్రలో రెండు మాత్రలను అనడం

గ) వేగంగా అనడం

మ) ఒక్కొక్కటిగా చెప్పడం

సమాధానం:

4) ఒంటి చప్పట్లలో ఎన్ని కాలాలు ఉన్నాయి?

స) 6

రి) 3

గ) 4

మ) 2

సమాధానం:

5) ఐరనీచా దేవా, ఈ పాట ఏ రకమైన లయకు సరిపోతుంది?

స) మధ్యస్థ లయ

రి) వేగవంతమైన లయ

గ) మందగతి లయ

మ) నెమ్మదైన లయ

సమాధానం:

6) పాఠంలోని ఏ పాట వేగవంతమైన లయ రకానికి చెందినది?

స) పోవాడ

రి) భావగీతం

గ) దేశభక్తి గీతం

మ) ఇవన్నీ

సమాధానం:

ఆ) ఏకతాల్‌ను ఒంటరి మరియు జంట చప్పట్లలో రాయండి.

12. యుగళగీతం మరియు సామూహిక పాట

సమూహ గీతం: ఎక్కువ మంది విద్యార్థులు ఒకే స్వరంతో, ఒకే లయతో, ఒకే భావంతో కలిసి పాడే పాటను సమూహ గీతం అంటారు. ఇది వారిలో ఐక్యత, సహకారం మరియు క్రమశిక్షణ అనే భావాలను పెంపొందిస్తుంది. సమూహ గీతం కేవలం ఒక సంగీత రూపం మాత్రమే కాదు, వ్యక్తిత్వ వికాసానికి కూడా ఉపయోగపడుతుంది.

సమూహ గీతాన్ని విని పాడుదాం.

హా దేశ్ మార్ఘా

హా దేశ్ మార్ఘా యాచే భాన్,
జరాసే రావుద్యా రే
జరాసే రావుద్యా ||ప||
హా ఉంచ్ హిమాలయ్ మార్ఘా,
హా విశాల్ సాగర్ మార్ఘా
హ్యో గంగా - యమునా, శేతి ధరతి,
బాగ్ - బాగీచా మార్ఘా
అభిలాషా యాచి ధరీతా
కునీ సజర్ వాకడి కర్తా
త్యా మరన్ ద్యావయా,
స్ఫురన్ ఆపులే బాహు పాపూ ద్యా రే ||1||
హే హాత్ ఉత్సుక్ లేలే,
దగడాచ్యా వర్షావాలా
రోఖా తే లావా కార్యాలా,
యా దేశాచ్యా ప్రగతీలా
హే బంద్ కరా ఉత్సాత్,
తాంబవా ఆపులా ఘాత్

సామర్థ్య న జావో వ్యర్థ కాహిసా
అర్థ్ హి యేవూ ద్యా రే ||2||
జరీ అనేక్ ఆపుల్యా జాతీ
అనేక్ ఆపుల్యా జాతీ
పరి అభంగ్ అసూ ద్యా,
సద్దైన్ ఆపులి మానుస్ కీచి నాతి
ద్యా సర్వ్ దూర్ లల్ కారీ,
ఘుకారే ఎక్ తుతారి
సందేహో రోష్ జె ద్వేష్ మనాతీల్
వాహున్ జాపూ ద్యా రే ||3||

గీతం: సేనాపతి బాపట్

(పాండురంగ్ మహాదేవ్ బాపట్)

సమూహ గీతాలకు మరికొన్ని ఉదాహరణలు.

- 1) మంగళ దేశ్ పవిత్ర దేశ్ 2) మానుస్ కీచ్యా శత్రూ సంగే
- ఈ పాటలను విని, వాటిని పాడటానికి ప్రయత్నించండి.

- సమూహ గీతాన్ని లయబద్ధంగా పాడించవలెను.
- సాంప్రదాయ మరియు ఆధునిక సమూహ గీతాల గురించి చెప్పండి.
- మొదటి పేజీలోని క్యూఆర్ కోడ్‌ను స్కాన్ చేసి, బృంద గీతాన్ని వినిపించండి, అనిపించండి.

CG -1

C- 1.2

LO-06AE38

యుగళగీతం(Duet song): ‘యుగళ’ అంటే జంట. ఇద్దరు కళాకారులు కలిసి ఒక పాటను ప్రదర్శించినప్పుడు, దానిని ‘యుగళగీతం’ అంటారు.

ఈ పాటను భావప్రసార రూపంగా లేదా ఒకరిపై ఒకరికి ఉన్న భావాలను వ్యక్తపరచడానికి పాడతారు.

విందాం, యుగళగీతం పాడుదాం.

- స్త్రీ** - కాళ్ళ మాతీత్ మాతీత్ తిఫన్ చాల్తే,
తిఫన్ చాల్తే, తిఫన్ చాల్తే
- పురుషుడు** - ఈజ్ థయ్ థయ్ నాచ్ తే థగ్ థోల్
వాజవితో,
థోల్ వాజవితో, థగ్ థోల్ వాజవితో
- స్త్రీ** - సదాశివ్ హకార్తో నంది బైలాచ్య జోడిలా
సాంగ్ పార్వతి చలే ఓటి బంధున్
పోటాలా
- పురుషుడు** - సరీవర్ సారీ యేతిమాతి నాతి ధూతి
హోతే,
కస్తూరిచ్యా సువాసన భూల్ జివాలా పడ్డే
- స్త్రీ** - భూల్ జివాలా పడతే వాట్ రఘుచీ
పాహతే
- పురుషుడు** - రాఘు తిఫన్ హకతో మైనా వాటులి
పాహతే
- పురుషుడు** - సర్జా, ర మార్ఖ్యా థవ్ల్యా ర మార్ఖ్యా
అహా!
- స్త్రీ** - ఝూలీ ఝూడాలా టాంగూన్ రాబర్చతే
మాపులీ
- తిథ ఝూలితాళ్ళ జీవ వాతే పారఖి
సాపులీ**
- పురుషుడు** - అభిషేకాత్ ఘామాచ్యా అస దేవచా
పూజన్
పిక హస్తీ డోలీ జను కర్తీ భజన్
గవా జోంధళ్యాత్ తవ సోస చాందీ
లకాకతే
- స్త్రీ** - జషి చాందీ లకాకతే కపాషి పులతే
- పురుషుడు** - చాల ఊన్నావ్చ పారఖివానిచ ఖోల్
లోని పాయాల వాటతీ మాపూ భిజ్జీ
ధేకల
- స్త్రీ** - కాళ్ళ థేక్లాత్ డోలా హిర్వాన్ సపాన్
పాహతో
డోలా సపాన్ పాహతో కాటా పాయాంత్
రూతతో
- పురుషుడు** - కాటా పాయాంత్ రూతతా లాల్ రగాల్
సాండల్
లాల్ రగాల్ సాండత హిర్వ సపాన్
పులత్

పాట : విరల్ వాఘ్

యుగళగీతాల రకాలు

అ) పురుష-స్త్రీ యుగళగీతం ఆ) ఇద్దరు పురుషుల యుగళగీతాలు ఇ) ఇద్దరు స్త్రీల యుగళగీతాలు
స్త్రీ - పురుష యుగళగీతం: ఇది అత్యంత సాధారణమైనది మరియు శృంగార గీతాల (Romantic Songs) వర్గంలోకి వస్తుంది.

ఇద్దరు పురుషుల యుగళగీతాలు: స్నేహం లేదా సంఘర్షణ ఆధారంగా ఉండే పాటలు. ఉదాహరణకు, షోలేలోని 'యే దోస్తి'.

ఇద్దరు మహిళల యుగళగీతాలు: స్నేహితుల మధ్య సంభాషణ లేదా సృత్యం కోసం పాడే పాటలు. ఉదాహరణకు, పింగా లేదా 'డోలా రే డోలా'.

యుగళగీతం యొక్క సంగీత లక్షణాలు

సంభాషణ: పాటలోని పంక్తులు ఇద్దరు వ్యక్తులు ఒకరితో ఒకరు మాట్లాడుకుంటున్నట్లుగా అనిపించే విధంగా రూపొందించబడ్డాయి.

స్వర సామరస్యం: పాట వినడానికి ఆహ్లాదకరంగా ఉండాలంటే, ఇద్దరు గాయకుల స్వరాలు ఒకదానికొకటి పూరకంగా ఉండాలి.

భావోద్వేగాలు: ఈ పాటలు తరచుగా కథానాయకుడు, కథానాయికల మధ్య ప్రేమ, విరహం, ఆనందం వంటి భావాలను, అలాగే ఇద్దరు స్నేహితుల మధ్య స్నేహాన్ని వ్యక్తపరుస్తాయి.

యుగళగీతాలకు మరికొన్ని ఉదాహరణలు.

1) మన్ ఉధాన్ వార్యాచే...

2) తు మేరా దిల్ తు మేరీ జాన్...

ఈ యుగళగీతాలను విని, పాడటం సాధన చేయండి.

అభ్యాసం

1) సత్యమో అసత్యమో రాయండి.

అ) సమూహ గీతం అంటే విద్యార్థులు ఒక బృందంగా కలిసి పాడే పాట.

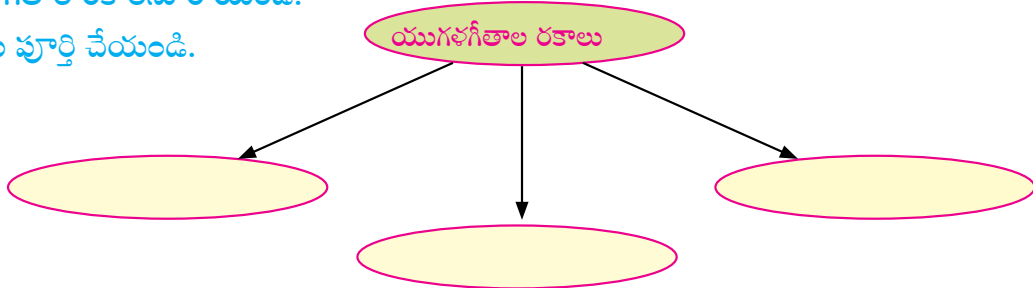
ఆ) సమూహ గీతం స్ఫూర్తిదాయకంగా లేదు.

ఇ) సమూహ గీతంలో ఒక విద్యార్థి మాత్రమే పాడతాడు.

ఈ) హ దేశ్ మర్ఖా పాటకి గీత రచయిత శ్రీ. సేనాపతి బాపట్.

2) యుగళగీతాల రకాలను రాయండి.

అల్లికను పూర్తి చేయండి.

- యుగళగీతాన్ని లయబద్ధంగా పాడించవలెను.
- యుగళగీతాలు మరియు సమూహ గీతాలకు ఉదాహరణలు ఇవ్వండి.
- విద్యార్థులు మొదటి పేజీలోని క్యూఆర్ కోడ్‌ను స్కాన్ చేసి పాటలను వినిపించండి.

CG - 2

C- 2.1

LO-06AE39

13. పదండి శాస్త్రీయ సంగీతం నేర్చుకుందాం

శాస్త్రీయ సంగీతం నేర్చుకునే ముందు, దానిలోని కొన్ని ముఖ్యమైన అంశాలను తెలుసుకుందాం.

సంగీత స్వరాల పూర్తి పేర్లు:

1) స-షడ్జమం	5) ప-పంచమం
2) రి-రిషభం	6) ధ-ధైవతమ్
3) గ-గాంధార	7) ని-నిషాదం
4) మ-మధ్యమం	

సంగీతంలోని పదాల నిర్వచనాలు

చేసి చూద్దాం:

భారతీయ శాస్త్రీయ సంగీతంలో స్వరమే ఆత్మగా పరిగణించబడుతుంది. అన్నిటికంటే ముందుగా అష్టకంలోని పన్నెండు స్వరాల స్థానాన్ని అర్థం చేసుకోవాలి. దీని కోసం మొత్తం పన్నెండు స్వరాలను - ఏడు శుద్ధ స్వరాలు, నాలుగు మృదు స్వరాలు మరియు ఒక తీక్షణ స్వరం - వాటి అసలైన సహజ స్థితిలో హార్మోనియం ద్వారా నేర్చుకుందాం. అలాగే, హార్మోనియంపై పలికించే శుద్ధ, మృదు మరియు తీక్షణ స్వరాల మధ్య వ్యత్యాసాన్ని గుర్తించడానికి ప్రయత్నిద్దాం.

శుద్ధ స్వరాలు : స రి గ మ ప ధ ని

మృదు స్వరాలు: రి గ ధ ని

తీక్షణ స్వరాలు: మ'

- 1) ఆరోహణ:** పెరిగే క్రమంలో ఉండే స్వరాల సమూహాన్ని 'ఆరోహణ' అని అంటారు.
ఉదా. స రి గ మ ప ధ ని స
- 2) అవరోహణ:** తగ్గే క్రమంలో వచ్చే స్వరాల సమూహాన్ని 'అవరోహణ' అని అంటారు.
ఉదా. స ని ధ ప మ గ రి స

- స్వరాల పూర్తి పేర్లను అడగండి.
- హార్మోనియంపై స్వరాలను వాయిించి, స్వరాలలోని తేడాలను గుర్తించే అవకాశాన్ని వారికి ఇవ్వండి.
- విద్యార్థులు మొదటి పేజీలోని క్యూఆర్ కోడ్‌ను స్కాన్ చేసి పాటలను వినిపించండి.

CG - 2

C- 2.2

LO-06AE40/42

- 3) అలంకారాలు: క్రమమైన ఆరోహణ, అవరోహణ సమూహాల సమూహాన్ని 'అలంకరం' అని అంటారు.
ఉదా. ఆరోహణ - సరిగ రిగమ గమప మపధ పధని ధనిస
అవరోహణ - సనిధ నిధప ధపమ పమగ మగరి గరిస
- 4) రాగం : వినోదాన్ని అందించే నిర్దిష్ట స్వరాల క్రమబద్ధమైన కూర్పును 'రాగం' అని అంటారు.
- 5) ప్రధాన స్వరం: రాగంలో తరచుగా వినిపించే స్వరం 'ప్రధాన స్వరం.
- 6) సహ స్వరం: రాగంలో ప్రధాన స్వరం తర్వాత వచ్చే ఉప-ప్రధాన స్వరాన్నే 'సహ స్వరం' అని అంటారు.
- 7) మినహాయించబడిన స్వరం: రాగంలో ఉపయోగించని స్వరాలను 'మినహాయించబడిన స్వరాలు' అని అంటారు.
- 8) స్వరప్రయోగం: రాగాన్ని పలికే స్వరాల సమూహాన్ని 'స్వరప్రయోగం' అంటారు.
- 9 తాళ ప్రారంభ బిందువు : ఒక లయ యొక్క మొదటి ముఖ్యమైన మాత్రను 'తాళ ప్రారంభ బిందువు' అంటారు.
- 10) వినర్జిత తాళం : చేతిలో చేతితో చప్పట్లు కొట్టి చూపిస్తున్నప్పుడు చప్పట్లు కొట్టకుండా పక్కకు చూపే మాత్రను 'వినర్జిత తాళం' అని అంటారు.
- 11) చప్పట్లు : ప్రతి విభాగంలో స్వరప్రయోగం మరియు వినర్జిత తాళం కాకుండా మొదటి కొలతను 'చప్పట్లు' అని అంటారు.
- 12) రాగం యొక్క జాతులు : ఒక రాగం యొక్క జాతి ఆ రాగంలోని ఆరోహణ మరియు అవరోహణ భాగాలలో ఉన్న స్వరాల సంఖ్యను బట్టి నిర్ణయించబడుతుంది.
5 స్వరాలు-పంచస్వర, 6 స్వరాలు-షట్ స్వర, 7 స్వరాలు-సంపూర్ణ స్వరాల జాతులు.

రాగం - భూపాలం (శాస్త్రీయ సమాచారం)

'భూపాలి' అని కూడా పిలువబడే రాగం - భూపాలం, ఇది భారతీయ శాస్త్రీయ సంగీతంలో చాలా మధురమైన మరియు శాంతి రస ప్రధాన రాగం.

రాగ పరిచయం: ఈ రాగం 'కళ్యాణ' అనే వాక్యతుర్యం నుండి పుట్టింది.

స్వర లక్షణాలు: ఈ రాగంలో స్వరాలన్నీ 'శుద్ధ'మైనవి. ఇందులో 'మ (మధ్యమం) మరియు 'ని (నిషధం) అనే రెండు స్వరాలు ఉపయోగించబడవు, అంటే అవి నిషిద్ధం.

జాతి : ఈ రాగంలో ఆరోహణ, అవరోహణ రెండింటిలోనూ ఐదేసి స్వరాలు ఉండటం వల్ల దీని జాతి 'పంచ స్వర పంచ స్వర'.

ప్రధాన స్వరం : గ (గాంధార) సహ స్వరం : ధ (ధైవతమ్).

గాన సమయం: ఈ రాగాన్ని రాత్రి తొలి సంధ్యా సమయంలో (సాధారణంగా సాయంత్రం 6 నుండి 9 గంటల మధ్య) పాడుతారు. భారతీయ శాస్త్రీయ సంగీతంలోని ప్రతి రాగాన్ని దాని నిర్దిష్ట సమయంలోనే పాడుతారు/వాయిస్తారు.

ఆరోహణ: స రి గ ప ధ స

అవరోహణ: స ధ ప గ రి స

స్వరప్రయోగం: గ రి సా, ధ సా రి గ, ప గ, ధ ప గ, రి సా.

లక్షణ గీతం: ఒక రాగం యొక్క పూర్తి వివరణను వద్య రూపంలో అందించే గీతాన్ని 'లక్షణ గీతం' అంటారు.

ఒక రాగం యొక్క వివరాలను వర్ణించే గీతాన్ని లక్షణ గీతం అంటారు. ఈ సంవత్సరం మనం భూపాల రాగంలోని లక్షణ గీతాన్ని అధ్యయనం చేయబోతున్నాము.

లక్షణ గీతం - తాల్ తింతాల్

స్థాయి : గుని జన్ రాగ భూపాలీ సునావత్

సుబ్బుర శుద్ధ మ ని న లగావత్!

అంతర: గ ధ వాదీ సంవాదీ బనావత్

ప్రథమ ప్రహర్ నిషి గాన్ సునావత్

ఓడన్ రచనా మన్ కో లుభావత్!!

మండ్ర సప్తకం:

స్థానం: ఇది మధ్య సప్తకం క్రింద (దిగువ పట్టిలో) ఉంటుంది.

స్వరం: ఇందులో పాడిన గాయకుల స్వరం చాలా బొంగురుగా ఉంటుంది.

చిహ్నం: ఈ వారంలో అచ్చుల క్రింద డాష్ (.) ఇవ్వబడుతుంది (ఉదా: ని, ధ, వ).

తార సప్తకం:

స్థానం: ఇది మధ్య సప్తకం పైన (ఎగువ పట్టిలో) ఉంటుంది.

స్వరం: ఇందులో పాడే స్వరాలు చాలా పీలగా మరియు పలుచగా ఉంటాయి.

చిహ్నం : ఈ వారంలో అచ్చుల పైన చుక్క (.) ఇవ్వబడుతుంది. (ఉదా: స, రి, గ).

లక్షణ గీత సంజ్ఞామానం:

స్థాయి

గ ధ వ గ	రి సా - రి	సా ధ సా రి	తాల్- తింతాల్
గు ణి జ న్	రా య గ భూ	పా య లీ సూ	గ రి గ గ
0	3	x	2
గ గ వ వ	ధ ధ ధ వ	ధ సా ధ వ	గ రి సా సా
స బ సు ర్	శు య ధ్ద మ	ని య న ల	గా య వ త్
0	3	x	2

అంతర

గ ధ వ -	ధ గ వ ధ	సా - సా సా	ధ ధ సా సా
గ ధ వా య	ది య సం య	వా య ది బ	నా య వ త్
0	3	x	2
ధ ధ సా సా	రి రి రి రి	సా రి గ రి	సా ధ వ వ
ప్ర ధ మ ప్ర	హ ర ని శి	గా య న సు	నా య వ త్
0	3	x	2
ధ గ రి రి	సా సా ధ వ	ధ సా ధ వ	గ రి సా సా
ఓ య డ వ	ర చ నా య	మ న కో లు	భా య వ త్
0	3	x	2

- మీరు ఆ ప్రత్యేకమైన పాటను లయబద్ధంగా సాధన చేయించాలి.
- ప్రత్యేకమైన పాటను వినడానికి మరియు పాడటానికి మొదటి పేజీలోని క్యూఆర్ కోడ్‌ను స్కాన్ చేయించండి.

CG - 3

C- 3.2

LO-06AE46

బందిష్ అనేది శాస్త్రీయ సంగీతంలో ఒక లయబద్ధమైన నమూనా ఆధారంగా నిర్మించబడిన ఒక కవితాత్మక కూర్పు.

బందిష్ - తాత్ తీన్ తాత్

స్థాయి: సురాసుర్ భజత్ మునివర్ శంకర్

సమదర్శి ప్రభు హర్ గిరిజావర్!

అంతర: జటాజుట్ శిర్ గొంగ్ బిరాజే

కర్ త్రిశూల్ అహి భూఖన్ సాజే

ఉగ్ర్ వేష్ అత్ హృదయ దయాధర్ !!

రాగం - భూపాలి రాగ కృతి (పాట)

స్థాయి			తాత్- తింతాత్		
ప గ - ప	గ రి సా రి	సా ధ సా రి	గ రి గ గ		
సు రా ఽ సూ	ర భ జ త్	ము నీ వ ర్	శం ఽ క ర్		
0	3	x	2		
గ గ ప ధ	సా - ధ ప	ధ సా ధ ప	గ రి సా రి		
స మ ద ర్	శీ ఽ ప్ర భూ	హ ర గి రి	జా ఽ వ ర్		
0	3	x	2		
అంతర					
ప గ - ప	- ప సా ధ	సా - సా సా	సా రి సా -		
జ టా ఽ జూ	ఽ ట శి ర్	గం ఽ గా బి	రా ఽ జె ఽ		
0	3	x	2		
ధ ధ ధ సా	- సా రి రి	సా రి గ రి	సా రి సా ధ		
క ర్ త్రి శూ	ఽ ల్ అ హీ	భు ఽ ఖ న	సా ఽ జె ఽ		
0	3	x	2		
ప - గ ప	- ప ధ ప	ధ సా ధ ప	గ రి సా రి		
ఉ ఽ గ వే	ఽ ష్ అ త	హ ద యద	యా ఽ ధ ర్		
0	3	x	2		

- రాగ కృతిని లయబద్ధంగా పాడించాలి.
- రాగ కృతి పాటను వినడానికి మరియు పాడటానికి మొదటి పేజీలోని క్యూఆర్ కోడ్‌ను స్కాన్ చేయించండి.

CG - 3
C- 3.2
LO-06AE46

భూపాలి రాగం భారతీయ సినిమా సంగీతంలో మరియు సోల్ మ్యూజిక్‌లో చాలా ప్రసిద్ధి చెందింది. ఈ రాగంలోని కొన్ని ప్రసిద్ధ పాటలు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి:

మరాఠీ పాటలు:

1. ఘనశ్యామ్ సుందర శ్రీధర (అమర్ భూపాలి) - పండిట్. హృదయనాథ్ మంగేష్కర్ మరియు లతా మంగేష్కర్.
2. ఐరని దేవ తుల (చిత్రం: సాధి మాన్స) - లతా మంగేష్కర్.
3. అబీర్ గులాల్ ఉధళిత్ రంగ్ - పం. జితేంద్ర అభిషేక్
4. మారేఘ్ మాహేర్ వంధరి - పండిట్ భీంసేన్ జోషి
5. దేహాచి తిజోరి (సినిమా: అమీ జాతో అముచ్యా గావ్) - సుధీర్ ఫడ్కే.

హిందీ పాటలు:

1. జ్యోతి కలమ్ ఛల్కే (చిత్రం : భాభి కి చుడియా) - లతా మంగేష్కర్.
2. పంఖ్ హోతే తో ఉడ్ ఆతీ రే (సినిమా: సెహ్రా) - లతా మంగేష్కర్.

వాయిద్యాల రకాలు:

సంగీతంలో గానంతో పాటు వాయించే కళ కూడా ముఖ్యమైనది. వాయిద్యాలను వాటి ఆకారం, రకం, ధ్వని, లక్షణాలు మరియు శైలిని బట్టి వర్గీకరిస్తారు. మొత్తం నాలుగు రకాల వాయిద్యాలు ఉన్నాయి, వాటి వర్గీకరణ ఈ క్రింది విధంగా ఉంటుంది;

1) తంత్రీ వాయిద్యాలు: ఈ రకమైన వాయిద్యంలో తీగలను మీటడం, కొట్టడం లేదా రాపిడి ద్వారా శబ్దం ఏర్పడుతుంది.

ఉదాహరణకు - సితార్, తాన్పూరా, వీణ, సారంగి, గిటార్, ఏక్ తారి, వయోలిన్, సంతూర్, సరోద్, కోకా మొదలైనవి.

2) గాలి వాయిద్యాలు : ఈ వాయిద్యాలు గాలి సహాయంతో వాయించబడతాయి.

ఉదాహరణకు- వేణువు, హార్మోనియం, శంఖం, పావా, తుతారి, పెహనాయ్, సాక్సోఫోన్, ట్రంపెట్, క్లారిన్ెట్ మొదలైనవి.

3) చేతి వేళ్ళతో వాయించే వాయిద్యాలు : తోలుతో కప్పబడి మరియు ఈ వర్గంలో పెర్కషన్ వాయిద్యాలు ఉన్నాయి. ఉదాహరణకు- తబలా, పఖావజ్, ధోల్, తాషా, నగారా, మృదంగం, డ్రమ్ సెట్, కాంగో, బోంగో మొదలైనవి.

- 4) **ఘన వాయిద్యాలు :** ఇందులో లోహం లేదా చెక్కతో తయారు చేయబడి, ఒకదానికొకటి కొట్టుకుంటూ వాయించే వాయిద్యాలు ఉంటాయి. ఉదాహరణకు - తాళాలు, చిప్లా, గంట, టిపారి, త్రాగల్, ఖంజిరి, ఝంజరి మొదలైనవి.

వాయిద్యాల సంరక్షణ :

ఒక కళాకారుడికి సంగీత సాధన ఎంత ముఖ్యమో, వాయిద్యాల సంరక్షణ కూడా అంతే ముఖ్యం. గాలి వాయిద్యాలను సరిగ్గా సంరక్షించుకోవడానికి గుర్తుంచుకోవలసిన కొన్ని ముఖ్యమైన విషయాలు ఇక్కడ ఉన్నాయి.

వేణువులు, క్లారిన్ట్లు, ట్రంపెట్లు, బ్యూగిల్స్ వంటి గాలి సంగీత వాయిద్యాలు చాలా సున్నితమైనవి. వాటిని సరిగ్గా సంరక్షించడం వల్ల వాటి మధురమైన ధ్వని మరియు మన్నిక కాపాడబడతాయి.

1. రోజువారీ శుభ్రపరచడం మరియు సంరక్షణ

- గిటార్ వాయించిన తర్వాత, లోపలి భాగాన్ని మృదువైన, పొడి వస్త్రంతో (cleaning cloth) తుడిచి శుభ్రపరచండి.
- క్లారిన్ట్ లేదా అలాంటి వాయిద్యాలలో ఉపయోగించే 'రెండు ఆకుల రీడ్'ను వాయించిన తర్వాత తీసివేసి అరబెట్టాలి.

2. సురక్షితమైన ప్రదేశం మరియు వాతావరణం

- వాయిద్యాలను కిటికీలో లేదా నేరుగా సూర్యరశ్మి తగిలే చోట ఉంచవద్దు, దీనివల్ల చెక్క లేదా వెదురులో పగుళ్లు ఏర్పడవచ్చు. లోహపు వాయిద్యాలను వాతావరణ మార్పులకు లోనవ్వవచ్చు.
- వాయిద్యాలను అధిక వేడి లేదా తేమ ఉన్న ప్రదేశాలలో ఉంచవద్దు.
- వాయిద్యాలను ఉపయోగించిన తర్వాత, దానిని సరైన ప్యాకేజింగ్తో ఒక పెట్టెలో లేదా సురక్షితమైన ప్రదేశంలో భద్రపరచండి.

3. రసాయన ఉత్పత్తులను ఉపయోగించడం మానుకోండి

వాయిద్యాలను మెరిపించడానికి ఇంటిలో వాడే శుభ్రపరిచే పదార్థాలు లేదా రసాయనాలను ఉపయోగించవద్దు, ఎందుకంటే ఇది వాటిని పాడుచేయవచ్చు.

4. వ్యక్తిగత ఉపయోగం

నీలైతే, ఇతరులను వాయిద్యాలతో అడుకోనివ్వకండి. వాయిద్యాలను ఉపయోగించే ముందు చేతులు కడుక్కోవడం వల్ల వాయిద్యాలపై చెమట లేదా నూనె మరకలు ఏర్పడకుండా ఉంటాయి.

సంగీత నాటకాలలో రంగస్థల మర్యాదలు మరియు ఆచారాలు:

భారతీయ సంగీతంలో గురు-శిష్య సంప్రదాయంలో భాగమైన అనేక ఆచారాలు, సంప్రదాయాలు మరియు మర్యాదలు ఉన్నాయి. వీటిలో సంగీత శిక్షణ (రియాజ్), గురువందనం, రాగాల లయకు కట్టుబడి ఉండటం మరియు ఒక నిర్దిష్ట ప్రదర్శన పద్ధతి మొదలైనవి ఉన్నాయి. ఈ ఆచారాలలో కొన్ని ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి;

- 1) **గురు శిష్య సంప్రదాయం:** సంగీత రంగంలో గురువులకు అత్యున్నత స్థానం ఉంటుంది. గురువు సమక్షంలో ఉండటం ద్వారా జ్ఞానం లభిస్తుంది.
- 2) **సంగీత సాధన:** ఒక అంశాన్ని పదేపదే సాధన చేయడం ద్వారా స్వరాలు మరియు గొంతుపై పట్టు సాధించడమే “సంగీత సాధన”. సంగీతంలో సాధన అనేది దీర్ఘకాలిక అభ్యాసం. ఈ అభ్యాసాన్ని అర్ధరాత్రి పూట లేదా

- సంగీత సంప్రదాయాలు మరియు రంగస్థల మర్యాదల గురించి సమాచారం అందించాలి.
- వాయిద్యాల రకాలకు ఉదాహరణలు ఇవ్వండి.

CG - 3

C- 3.1

LO-06AE43/44

ఉదయాన్నే నిద్రలేచి చేస్తారు.

- 3) **గురువుకు నమస్కారాలు:** పాడటానికి మరియు వాయిద్యాలు వాయిచడానికి ముందు గురువుకు నమస్కరించడం, గురువు పట్ల, వాయిద్యాల పట్ల గౌరవాన్ని తెలియజేయడం.
- 4) **ప్రదర్శనలో క్రమశిక్షణ:** పాడే ముందు, స్వరాలకు తగినట్లుగా తబలా, తంబూరా మొదలైన వాయిద్యాలను సరిచేసుకోండి.
- 5) **రాగం మరియు తాళం:** భారతీయ సంగీతంలో, ఒక నిర్దిష్ట రాగాన్ని ఒక నిర్దిష్ట తాళంలో ఆలపించే సంప్రదాయం ఉంది. దీనిని శాస్త్రీయ సంగీతానికి మూలస్థంభంగా పరిగణిస్తారు.
ఈ ఆచారాలు సంగీతం యొక్క గంభీరతను, పవిత్రతను కాపాడతాయి. ఇక్కడ క్రమశిక్షణ, గౌరవం మరియు సాధన చాలా ముఖ్యం. ఇది ఆత్మవిశ్వాసాన్ని, కళా నైపుణ్యాన్ని పెంచుతుంది.

రంగస్థల నిర్వహణ

రంగస్థల నిర్వహణకు అవసరమైన అంశాల గురించిన సమాచారం:

సంగీత నాటక రంగంలో రంగస్థల నిర్వహణ అనేది చాలా ముఖ్యమైన కళ. ఇది కార్యక్రమ ప్రదర్శనను విజయవంతం చేస్తుంది. సంగీత నాటక రంగంలో రంగస్థల నిర్వహణ యొక్క ప్రధాన లక్షణాలు మరియు బాధ్యతలు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

సంగీత నాటకాలలో సాధారణంగా రెండు రకాల రంగస్థల నిర్వహణ ఉంటుంది.

- అ) **కచేరీ వేదిక అమరిక:** కార్యక్రమంలో గానం లేదా వాద్య ప్రదర్శన ఉంటుందా? దానిని ఎలా మరియు ఎక్కడ అమర్చారు? కూర్చునే ఏర్పాట్లు ఎలా ఉండాలి? అవసరమైన సామాగ్రిని తీసుకురావడానికి మరియు రవాణా చేయడానికి ఏర్పాట్లు చేయాలి. దీనితో పాటు, కళాకారుల సమయం, వారి కూర్చునే ఏర్పాట్లు, సరైన సౌండ్ సిస్టమ్ మొదలైనవాటిని కూడా ప్రణాళిక చేసుకోవాలి.
- ఆ) **సంగీత నాటకం:** ఇందులో కూడా, పైన చెప్పిన నియమాలతో పాటు, నటన మరియు సంగీతం కలయిక ఉంటుంది. అందువల్ల, నాటక నియమావళి ప్రకారం ప్రవేశం, నిష్క్రమణ మరియు సంగీతం యొక్క సమయాలను పాటించడం ముఖ్యం.

సంగీత నాటక నిర్వహణ యొక్క ముఖ్య లక్షణాలు మరియు బాధ్యతలు:

- 1) **సమన్వయకర్త:** దర్శకుడు, నటీనటులు, సంగీతకారులు మరియు సాంకేతిక సిబ్బంది మధ్య ప్రధాన వారధిగా స్టేజ్ మేనేజర్ ఉంటాడు. అందరితో సమన్వయం చేసుకుంటూ, కార్యక్రమం సజావుగా సాగేలా చూడటం అతని బాధ్యత.
- 2) **సాంకేతిక నిర్వహణ:** కార్యక్రమానికి లైట్లు, సౌండ్ సిస్టమ్, మైకులు మొదలైనవాటిని సర్దుబాటు చేయడం.
- 3) **రంగస్థల అమరిక:** గాయకులు మరియు సంగీతకారుల కోసం కూర్చునే ఏర్పాట్లను నిర్ణయించడం. అవసరమైన విధంగా వాయిద్యాలు, మైకులు మరియు ఇతర పరికరాలను అమర్చడం.
- 4) **సమయ సారణి:** కార్యక్రమ సమయాన్ని నిర్ణయించడం. కార్యక్రమానికి ముందు ప్రీ-స్టేజ్ రిహార్సల్స్ మరియు సౌండ్ చెక్‌లు.
- 5) **భద్రత మరియు ఆరోగ్యం:** కళాకారులు, సాంకేతిక నిపుణులు మరియు ప్రేక్షకుల భద్రతను నిర్ధారించడం.
- 6) **సంభాషణ:** లైటింగ్, సౌండ్, కాస్ట్యూమ్ మేనేజర్, ప్రధాన నటీనటులు, గాయకులు మరియు వాయిద్యకారుల మధ్య సామరస్యపూర్వకమైన సంభాషణను నెలకొల్పి ప్రయోగాలను విజయవంతంగా నిర్వహించడం.

- రంగస్థల నిర్వహణకు అవసరమైన అంశాలపై సమాచారం అందించండి.

CG - 3

C- 3.1/3.2

LO-06AE43/45

సంక్షిప్తంగా చెప్పాలంటే, సంగీతంలో రంగ స్థల నిర్వహణ అనేది తెర వెనుక ఉన్న అన్ని సాంకేతిక అంశాలను నిర్వహించడం ద్వారా, కళాకారులు తమ ప్రదర్శనపై దృష్టి పెట్టడానికి సహాయపడటమే కాకుండా, ప్రేక్షకులకు ఒక సంపూర్ణ అనుభూతిని అందిస్తుంది.

కళాకారుల సమాచారం

ప్రపంచవ్యాప్తంగా భారతీయ సంగీతానికి గౌరవప్రదమైన స్థానాన్ని కల్పించిన ఎందరో ప్రసిద్ధ కళాకారులు ఉన్నారు. వారిలో కొందరి గురించి తెలుసుకుందాం.

• పండిట్ విష్ణు నారాయణ్ భాత్ ఖండే (శాస్త్రీయ సంగీత గాయకుడు)

పేరు: విష్ణు నారాయణ్ భాత్ ఖండే అలియాస్ విష్ణు శర్మ

జననం: ఆగస్టు 10, 1860, ముంబైలో జన్మించారు.

గురువు: ఉస్తాద్ అలీహుస్సేన్ నుండి కూడా ఖయాల గానం

అతను రావోజీబువా బెల్వాగ్కర్ నుండి ధృవద్ గానం నేర్చుకున్నాడు.

గాన శైలి: ఉత్తర హిందుస్తానీ శాస్త్రీయ సంగీతం.

ప్రసిద్ధ గ్రంథాలు : (1) లక్ష్మ్య సంగీత్ అనే సంస్కృత గ్రంథాన్ని రచించాడు.

(2) హిందుస్తానీ సంగీత పద్ధతి అనే పేరుతో నాలుగు పుస్తకాలు రచించెను.

(3) క్రామిక్ పుస్తక్ మాలికా అనే పుస్తకం ఆరు భాగాలుగా రచించెను.

సంగీత సంస్థ: (1) మారిస్ కాలేజ్ ఆఫ్ మ్యూజిక్ అనే విద్యాసంస్థను స్థాపించారు.

(2) బడోటాలో సంగీత కళాశాలను స్థాపించారు.

పండిట్ విష్ణు నారాయణ్ భాత్ ఖండే రూపొందించిన స్వరలిపి నేటికీ ప్రసిద్ధి చెందింది.

శిష్య గణం: Pt. రతంజంకర్, రాజాభయ్య పూఫ్ వారే.

మరణం: 19 సెప్టెంబర్ 1936

• భారతరత్న ఎం.ఎస్. సుబ్బలక్ష్మి

పేరు : మధురై షణ్ముఖవడిపు సుబ్బలక్ష్మి

జననం: 16 సెప్టెంబర్ 1916 - మధురై, మద్రాసు

వృత్తి: గానం, కర్ణాటక సంగీతం

గురువు: ఆయీ అక్కమలై అలాగే శ్రీనివాస్ అయ్యంగార్, ముసిరి సుబ్రహ్మణ్యం అయ్యర్ నుండి కర్ణాటక సంగీతం మరియు సిద్ధేశ్వరి దేవి మరియు పండిట్ నారాయణరావు వ్యాస్ నుండి ఉత్తర హిందుస్తానీ సంగీతం.

గాన శైలి : దక్షిణ హిందుస్తానీ శాస్త్రీయ సంగీతం (కర్ణాటక శైలి).

వృత్తి జీవితం: ఆమె పదేళ్ల వయసులో తన మొదటి క్యాసెట్ ను రికార్డ్ చేశారు. 17 ఏళ్ల వయసులో చెన్నైలోని

‘మ్యూజిక్ అకాడమీ’లో ప్రదర్శన ఇచ్చారు. ఆమె ‘మీరా’ చిత్రంలో నటించారు. దక్షిణ భారత సాధువుల రచనలతో పాటు, ఆయన సంత మీరాబాయి, సంత తులసీదాస్, కబీర్ మరియు సంత తుకారాంల రచనలు, అభంగాలు, పద్యాలను కూడా ఆలపించారు. ఆయన పాడిన విష్ణు సహస్రనామం, భజ గోవిందం మరియు మధురాష్ట్రకం వంటి పాటలు ప్రజాదరణ పొందాయి.

గౌరవ పురస్కారాలు:

(1) పద్మభూషణ్ (1954)	(2) సంగీత నాటక అకాడమీ పురస్కారం (1956)
(3) సంగీత కళానిధి అవార్డు (1968)	(4) రామన్ మాగ్నేసే అవార్డు. (1974)
(5) పద్మ విభూషణ్ (1975)	(6) సంగీతం కళాశి ఖరమణి (1975)
(7) కాళిదాస్ సన్మానం (1988)	(8) భారత రత్న (1998)

మరణం: 11 డిసెంబర్ 2004 చెన్నై, తమిళనాడు

• ఉస్తాద్ జాకీర్ హుస్సేన్

పేరు: ఉస్తాద్ జాకీర్ హుస్సేన్ అల్లారఖా ఖుర్రేషి

జననం : 9 మార్చి 1951

గురువు: ఉస్తాద్ అల్లారఖా

వాద్య శైలి: పంజాబ్ ఘరానా యొక్క బలమైన మరియు ఉత్సాహభరితమైన

వాద్య శైలి. శాస్త్రీయ సంగీతం, జాజ్, ప్యూజన్.

ప్రసిద్ధ ఆల్బమ్: 1973లో ‘లివింగ్ ఇన్ ది మెటీరియల్ వరల్డ్’

అవార్డులు: (1) పద్మశ్రీ పురస్కారం (1988)

(2) సంగీతంలో అత్యంత ప్రతిష్టాత్మకమైన అవార్డు,
1992 మరియు 2009లో “గ్రామీ అవార్డు”

(3) పద్మ భూషణ్ అవార్డు (2002)

మరణం: డిసెంబర్ 15, 2024, శాన్ ఫ్రాన్సిస్కో (అమెరికా)

• పండిట్. హరిప్రసాద్ చౌరాసియా (సీనియర్ ఫ్లూట్ ప్లేయర్)

పేరు : పండిట్ హరిప్రసాద్ చౌరాసియా

జననం: జూలై 1, 1938, అలహాబాద్, ఉత్తర ప్రదేశ్.

గురువు: పండిట్ రాజారామ్ నుండి హిందుస్థానీ గాన పాఠాలు,

పండిట్ భోలానాథ్ ప్రసన్న నుండి వేణువు పాఠాలు.

సంగీత శైలి: మెహర్-సేనియా కుటుంబ సంగీత శైలి

పుస్తకం: ‘బాన్సీరీచా బాద్షా’ అనే పుస్తకం ప్రచురించబడింది.

అవార్డులు: (1) సంగీత నాటక అకాడమీ అవార్డు (1984) (2) కోనార్క్ సమ్మాన్ (1992)

(3) పద్మ భూషణ్ (1992) (4) యష్ భారతి సమ్మాన్ (1994)

(5) హాఫీజ్ అలీ ఖాన్ సమ్మాన్ (2000)

(6) దీనానాథ్ మంగేశ్కర్ అవార్డు (2000)

(7) పద్మ విభూషణ్ (2000)

ఆల్బమ్: కాల్ ఆఫ్ ది వ్యాలీ

శిష్యులు: సంతోష్ సంత, వివేక్ సోనార్, రాకేష్ చౌరాసియా

• లతా మంగేశ్కర్

పేరు: లతా దీనానాథ్ మంగేశ్కర్

జననం: 28 సెప్టెంబర్ 1929, ఇండోర్. స్వస్థలం - మంగేష్, గోవా.

సేవా రంగం: గానం

గురువులు: మాస్టర్ దీనానాథ్ మంగేశ్కర్, అమన్ అలీ ఖాన్ భెందీబజార్వాలే, దేవాన్ ఉస్తాద్ అమానత్ ఖాన్, సంస్కృత పండిట్ తులసీదాస్ శర్మ.

గాన శైలి : మృదువైన సంగీతం.

సేవలు: ఐదేళ్ల వయసులో ఆమె సంగీత నాటకాలలో బాలనటుడిగా నటించారు. ఆ తర్వాత చిత్ర పరిశ్రమలో గాయనిగా ప్రవేశించారు. ఆమె భారతదేశంలోని వివిధ ప్రాంతాల భాషలను అభ్యసించి వలు పాటలు పాడారు. ఆమె 'అనందఘన్' అనే మారుపేరుతో చిత్రాలకు సంగీత దర్శకత్వం వహించారు.

గౌరవ పురస్కారాలు:

(1) పద్మ భూషణ్ అవార్డు (1969)

(2) దాదాసాహెబ్ ఫాల్కే అవార్డు (1989)

(3) ఇందిరా గాంధీ అవార్డు (1994)

(4) రాజీవ్ గాంధీ జాతీయ సద్భావన అవార్డు (1997)

(5) మహారాష్ట్ర భూషణ్ అవార్డు (1997)

(6) పద్మ విభూషణ్ అవార్డు (1999)

(7) భారతరత్న అవార్డు (2001)

(8) ఫిల్మ్ ఫేర్ అవార్డు

(9) అనేక విశ్వవిద్యాలయాల నుండి డి. లిట్. డిగ్రీ

(10) నేపథ్య గానంలో తన అద్భుతమైన కెరీర్ కు గాను గిన్నిస్ బుక్ ఆఫ్ వరల్డ్ రికార్డ్స్ లో నమోదయ్యారు.

(11) భారతదేశపు గానకోకిలగా ప్రసిద్ధి చెందింది.

మరణం: 06 ఫిబ్రవరి 2022, ముంబై.

- కళాకారుల జీవితం, సేవలు మరియు వారి గాన, వాద్య శైలులను పరిచయం చేయండి.
- మొదటి పేజీలోని క్యూఆర్ కోడ్ ను స్కాన్ చేసి వీడియోను చూపించండి.

CG -4

C- 4.2

LO-06AE49/50

అభ్యాసం

1) స్వరాల పూర్తి పేర్లను రాయండి.

ఉదా. సా-షడ్జం

1) గ -

5) మ -

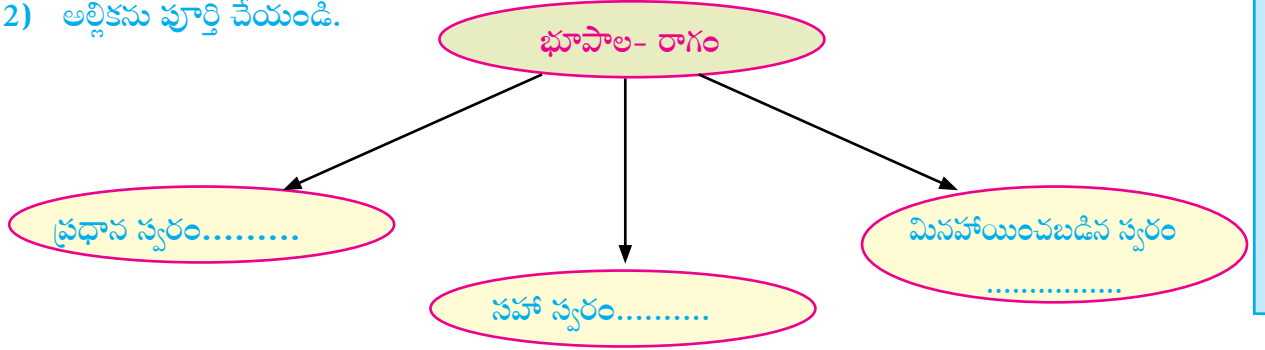
2) ప -

6) ధ -

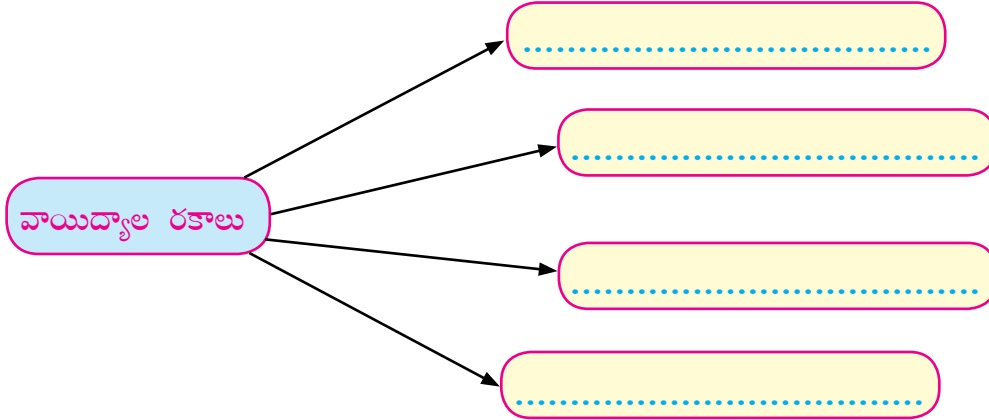
3) ని -

4) రి -

2) అల్లికను పూర్తి చేయండి.

3) అల్లికను పూర్తి చేయండి.

- అల్లిక ప్రకారం సంగీత అంశాలను విశ్లేషించండి.

CG -2
C- 2.2
LO-06AE42

14. స్థానిక జానపద సంగీత పరిచయం

భారతదేశం వైవిధ్యాలు గల దేశం. భారతదేశంలో అనేక ప్రాంతాలు ఉన్నాయి. ప్రతి ప్రాంతం యొక్క భాష ప్రత్యేకమైనది. ప్రతి ప్రాంతం యొక్క ఆచారాలు, సంప్రదాయాలు విభిన్నంగా ఉంటాయి. జానపద సంగీతం ఆయా ప్రాంతాల ప్రజల చరిత్ర, సంస్కృతి గురించి అవగాహన కల్పిస్తుంది. అందుకే జానపద సంగీతాన్ని జానపద జీవనానికి, జానపద సంస్కృతికి అద్దం అని కూడా అంటారు.

జానపద సంగీతం అనేది ఏ సమాజానికైనా చెందిన సంస్కృతి, సంప్రదాయాలు మరియు భావోద్వేగాలను సహజంగా ప్రతిబింబించే ఒక ముఖ్యమైన మాధ్యమం. ఈ సంగీతం మౌఖిక సంప్రదాయం ద్వారా తరతరాలుగా అందించబడుతుంది మరియు స్థానిక జానపద జీవితంతో సన్నిహితంగా ముడిపడి ఉంటుంది.

జానపద సంగీత లక్షణాలు:

- 1) **సమూహవాదం:** జానపద సంగీతాన్ని సాధారణంగా ఒక బృందం పాడుతుంది లేదా ప్రదర్శిస్తుంది. ఈ సంగీతంలోని సమూహవాదం పండుగలలో, వ్యవసాయ పనులలో లేదా సామాజిక సమావేశాలలో స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. ఉదా. గోంధల్, రైతుల గీతాలు, భలారి, భోండ్లా పాటలు, పోవాడ, భజన, భారుడ్ మొదలైనవి.
- 2) **మౌఖిక సంప్రదాయం:** ఈ సంగీతం ఎలాంటి రాతపూర్వక సామగ్రి లేకుండా, కేవలం వినడం మరియు పాడటం ద్వారా ఒక తరం నుండి మరొక తరానికి అందించబడుతుంది. ఉదాహరణకు, తిరగలిపై ఓవీలు, నాగ పంచమి పాటలు, ధంగరి ఓవీలు, వివాహ గీతాలు, బహురూప్య పాటలు మొదలైనవి.
- 3) **సరళత మరియు గేయత్వం:** జానపద సంగీత నిర్మాణం చాలా సరళంగా ఉంటుంది, దీనివల్ల సామాన్య ప్రజలు దానిని సులభంగా ఆకళింపు చేసుకోగలరు. ఉదాహరణకు: ఆరతులు, శ్లోకాలు మొదలైనవి.
- 4) **ప్రాంతీయ గుర్తింపు:** ప్రతి ప్రాంతం యొక్క జానపద సంగీతం అక్కడి వాతావరణం, భాష మరియు వృత్తిని బట్టి మారుతుంది, దీనివల్ల ఆ ప్రాంతపు మాండలికం, సామెతలు మరియు పదజాలం భద్రపరచబడతాయి.
- 5) **సాంప్రదాయ వాయిద్యాల ఉపయోగం:** డోలక్, తాళాలు, మృదంగం, టుంట్వాన్, హాల్లీ, గజ్జెలు, డిమ్మి, టాంబురైన్, వేణువు, సంబల్, రుహాంజ్, చిప్లా, టిమ్మి, టిఫి మరియు ఖంజీరి వంటి స్థానిక వాయిద్యాలు ప్రధానంగా జానపద సంగీతంలో ఉపయోగించబడతాయి.

స్థానిక జానపద సంగీతంలో జానపద సంస్కృతి:

- 1) **భక్తి జానపద సంగీతం:** ఇందులో భారుడ్, భజన, కీర్తన, జాగ్రన్ గోంధల్ మొదలైనవి ఉన్నాయి.
- 2) **వినోదం మరియు వీరగాథలు:** ఇందులో షాహీర్లు డప్పు వాయిస్తూ పాడే మహారాష్ట్రకు చెందిన ప్రసిద్ధ లావణి మరియు పోవడేలు ఉంటాయి.
- 3) **కార్మిక గీతాలు మరియు ప్రకృతి గీతాలు :** తిరగలిపై పాటలు, భోండ్లా పాటలు, కోలి పాటలు, రైతుల పాటలు, భలారి పాటలు మొదలైనవి ఉంటాయి.

స్థానిక జానపద సంగీతంలో ఉపయోగించే వాయిద్యాలు:

- 1) **డోలక్:** లావణి మరియు పోవాడా వంటి పాటలతో పాటు డోలక్ను ప్రధానంగా ఉపయోగిస్తారు. డోలక్ అనే వాయిద్యాన్ని రెండు చేతులతో అడ్డంగా వాయిస్తారు. ఈ వాయిద్యాన్ని తయారు చేయడానికి సాధారణంగా రెండు అడుగుల పొడవున్న బోలు చెక్క దుంగను ఉపయోగిస్తారు. దాని రెండు వైపులా తోలుతో కప్పబడి ఉంటాయి. ఎడమ వైపు పెద్దదిగా ఉంటుంది. అయితే కుడి వైపు చిన్నదిగా ఉంటుంది. ఈ చిన్న వైపున ఉన్న తోలుకు సిరా పూయబడుతుంది. దీనివల్ల మధురమైన శబ్దం వస్తుంది.

- 2) **తాళాలు:** ఈ వాయిద్యాన్ని ప్రధానంగా భజనలు మరియు కీర్తనలలో వాయిస్తారు. తాళాన్ని ఇత్తడి లేదా రాగితో తయారు చేస్తారు. తాళాన్ని ఒకదానికొకటి మెల్లగా కొట్టడం ద్వారా దాని శబ్దం ఉత్పత్తి అవుతుంది.

- 3) **తున్ తునె:** ఇది లావణి, పోవాడ, జాగరణ్ - గోంధల్ మొదలైన వాటి కార్యక్రమాలలో ఉపయోగిస్తారు. ఈ పెద్ద, బోలుగా ఉండే చెక్క గోళం కింది వైపున తోలుతో కప్పబడి ఉంటుంది. ఈ వాయిద్యానికి ఒక వెదురు కర్రను జతచేసి ఉంటారు. తోలు మధ్యభాగం నుండి చెక్క కర్ర పైన ఉన్న మేకు వరకు ఈ గిన్నెకు ఒకే దారాన్ని కట్టి ఉంటారు. ఆ దారాన్ని మీటినప్పుడు, టన్-టన్ వంటి ఒక విలక్షణమైన శబ్దం వస్తుంది. అందువల్ల, ఈ వాయిద్యాన్ని తున్ తునె అని పిలుస్తారు.

- 4) **వేణువు:** దీనిని బాస్, మురళీ, పావా అని కూడా పిలుస్తారు. వేణువును ఒక ప్రత్యేక రకమైన బోలు రెల్లుతో తయారు చేస్తారు. వేణువును లోహంతో కూడా తయారు చేస్తారు. శబ్దాన్ని ఉత్పత్తి చేయడానికి వేణువుపై ఒక నిర్దిష్ట దూరంలో 6 నుండి 8 రంధ్రాలు ఉంటాయి. నోటితో గాలిని ఊదడం మరియు వేళ్లతో రంధ్రాలను తెరవడం, మూయడం ద్వారా శబ్దం ఏర్పడుతుంది.

- 5) **ఖంజరీ (దిమ్మి) :** ఈ వాయిద్యాన్ని భజన, భారుడ్, జాగరణ్ గోంధల్, పోవాడ మొదలైన జానపద గీతాల కోసం ఉపయోగిస్తారు. ఇందుకోసం సాధారణంగా 15 సెంటీమీటర్ల వ్యాసం, 3 నుండి 4 అంగుళాల వెడల్పు గల చెక్కతో చేసిన గుండ్రని పిడిని వాడతారు. పిడికి ఒకవైపు తోలును గట్టిగా బిగించి కడతారు. ఖంజరీ ఎడమ చేతితో పట్టుకుని, కుడిచేతి వేళ్లతో వాయిస్తారు.

జానపద సంగీత కళాకారుల పరిచయం: జానపద కళను అత్యున్నత శిఖరాలకు తీసుకెళ్లిన కళాకారులు ఎందరో ఉన్నారు. వారిలో కొందరిని పరిచయం చేసుకుందాం.

• విఠల్ బన్సీ క్షీరసాగర్ (తబలా మరియు డోలక్ వాయిద్యకారుడు)

జననం: సెప్టెంబర్ 1, 1943 న సోలాపూర్‌లో జన్మించారు. అతని తండ్రి షెహనాయ్ వాద్యకారుడు కావడంతో, అతను ఇంటి నుండే సంగీత సంప్రదాయాన్ని వారసత్వంగా పొందాడు.

గురువు: సోలాపూర్‌కు చెందిన పండిట్ భీమరావు కనక్‌ధర్, హైదరాబాద్‌కు చెందిన ఉస్తాద్ షేక్ దావూద్ ఖాన్ మరియు ఇండోర్‌కు చెందిన ధుల్లీ ఖాన్ ల నుండి కూడా మార్గదర్శనం పొందారు.

సంగీత శైలి: జానపద మరియు శాస్త్రీయ సంగీతం.

సంగీత ప్రస్థానం: భారతదేశంలోని అనేక ప్రసిద్ధ గాయకులు మరియు సంగీతకారులకు సహకారం అందించారు. 50 మరాఠీ, హిందీ, కన్నడ చిత్రాలకు తబలా మరియు డోలక్ లతో సేవలను అందించారు. 1984 నుండి 2003 వరకు, ఆయన ఆల్ ఇండియా రేడియో పూణే కేంద్రంలో తబలా వాయిద్యకారునిగా పనిచేశారు. అతని 'తాల్ యాత్ర' అనేది తబలా, డోలక్, పఖ్వాజ్ మరియు డోలక్ వాయిించే క్యాసెట్ ప్రసిద్ధి చెందినవి.

అవార్డులు : 1) పండిట్. భీమ్‌సేన్ జోషి స్వరభాస్కర్ 'సంగీతకారుని అవార్డు

2) సంగీతకారుడు రామ్ కదమ్ జీవిత సాఫల్య పురస్కారం

మరణం: జనవరి 17, 2024 న పూణేలో మరణించారు.

• శాహిర్ విరల్ ఉమస్

జననం: జూలై 15, 1931, ముంబైలో ఒక మిల్లు కార్మికుడి కుటుంబంలో జన్మించారు.

గాన శైలి: జానపద సంగీతం

జానపద కళకు అందించిన సేవలు :

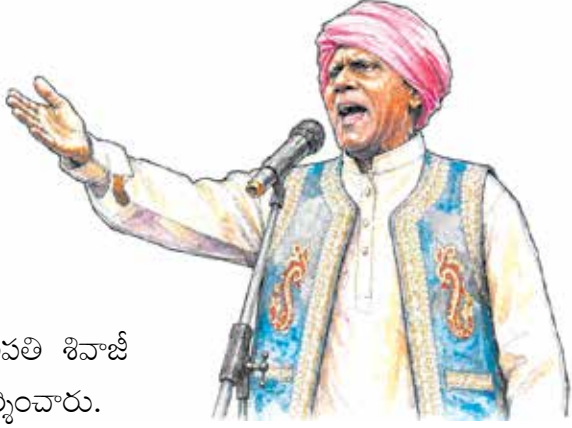
- వారు సంత్ ఏక్ నాథ్ భారుడేలను మరియు ఛత్రపతి శివాజీ మహారాజ్ పోవడేలను గొప్ప సౌందర్యంతో శక్తితో ప్రదర్శించారు.
- ఆయన స్వయంగా ఎన్నో సామాజిక, విజ్ఞానదాయక కవితలు రాశారు.
- ఆయన మహారాష్ట్ర జానపద సంస్కృతిని చాటిచెప్పే అనేక జానపద గీతాలను ఆలపించారు.
- అతని గాత్రంలోని 'జంభోల్ అఖ్యాన్' అనే జానపద కళారూపం బాగా ప్రాచుర్యం పొందింది.
- 'మార్ఘి మైనా గావావర్ రాహిలి, మార్ఘ్యా జీవాచి హోతీయా కాహిలీ....' అన్నభావు సారే ఈ గీతాన్ని తన గాత్రంతో చిరస్థాయిగా నిలిపారు.

సినిమా మరియు రంగస్థల సేవలు:

- ఆయన డా. బాబాసాహెబ్ అంబేద్కర్, టింగ్యా, విహార్ వంటి జాతీయ, అంతర్జాతీయస్థాయిలో ప్రశంసలు పొందిన అనేక చిత్రాలలో ఆకట్టుకునే పాత్రలు పోషించారు.
- 'శ్యామ్ చి ఆయి', 'ఆంధల్ దళత్' వంటి నాటకాలలో పనిచేశాడు.

అవార్డులు మరియు పురస్కారాలు:

- 1) జానపద కళారంగంలో ఆయన చేసిన సుదీర్ఘసేవకు గాను 'సంగీతనాటక అకాడమీ అవార్డు'తో సత్కరించబడ్డారు.
 - 2) ఆయన మహారాష్ట్ర ప్రభుత్వం నుంచి అనేక సాంస్కృతిక పురస్కారాలను కూడా అందుకున్నారు.
- మరణం: 26 నవంబర్ 2010, నాగ్ పూర్.

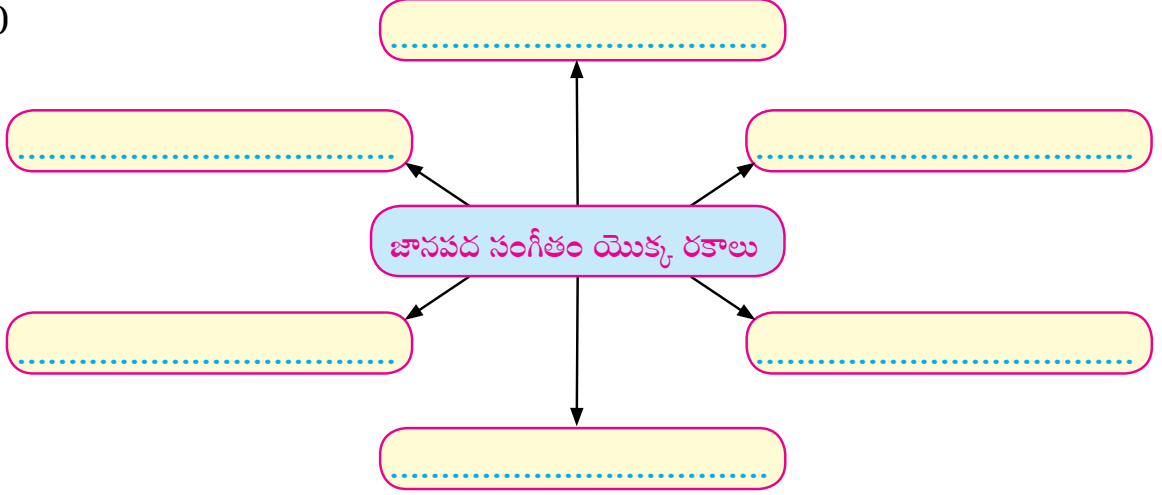

- స్థానిక జానపద సంగీతంలో ఉపయోగించే వాద్య పరికరాల గురించి సమాచారం అందించండి.
- స్థానిక జానపద కథలను వర్గీకరించాలి.
- స్థానిక కళాకారుల జీవితం మరియు కృషిని పరిచయం చేయండి.

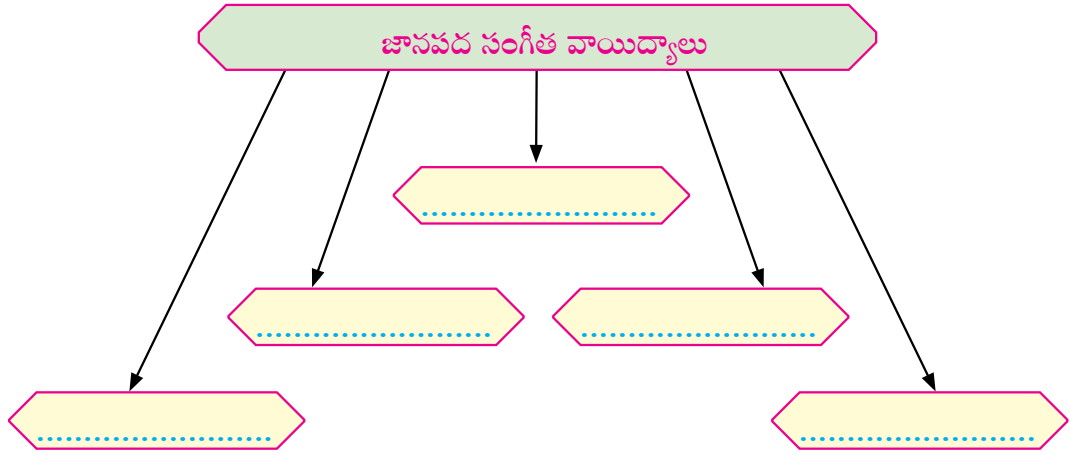
CG -4
C- 4.1/4.2
LO-06AE47/48
/50

1) అల్లికను పూర్తి చేయండి.

(అ)

(ఆ)

2) జానపద సంగీత వాయిద్యాల వర్గీకరణ ప్రకారం పేర్లను రాయండి.

అ] తాళ వాయిద్యాలు -

ఆ] తంరీ వాయిద్యాలు -

ఇ] గాలి వాయిద్యాలు -

3) ఇష్టమైన ఏదేని ఒక వాయిద్య చిత్రాన్ని గీసి, దాని భాగాలను పేర్కొనండి.

4) మీకు నచ్చిన ఏదేని ఒక జానపద గీతాన్ని రాయండి.

నృత్యం మరియు కదలిక

15. మన శాస్త్రీయ నృత్యాలు

భారతీయ శాస్త్రీయ నృత్యం అనేది శాస్త్రీయ గ్రంథాల ప్రకారం సాంప్రదాయ పద్ధతిలో ప్రదర్శించబడే నృత్యం. భారతదేశంలోని వివిధ ప్రాంతాల నుండి తొమ్మిది శాస్త్రీయ నృత్య శైలులు ఉన్నాయని సాధారణంగా నమ్ముతారు. ఈ నృత్య శైలులు మన దేశానికి సాంస్కృతిక గుర్తింపును ఇస్తాయి.

1. కథక్:

కథక్ అనేది ఉత్తర భారతదేశంలో ఉద్భవించిన ఒక నృత్య రూపం, ఇది హిందుస్థానీ సంగీతాన్ని ఉపయోగిస్తుంది. కథక్ నృత్యం వ్యక్తిగతంగా మరియు సమూహాలుగా ప్రదర్శించబడుతుంది. ఈ నృత్యాన్ని స్త్రీ పురుషులు ఇద్దరూ చేస్తారు. స్త్రీలు ఘాగ్రా, అనార్కలీ మరియు కుందన్ ఆభరణాలు, ఘుంగ్రూ మొదలైనవి ధరిస్తారు. పురుషులు కుర్తా, సల్వార్ లేదా ధోవతి(నంచె) మరియు పాదాలకు గజ్జెలు ధరిస్తారు. సమపాద స్థానం, వేగంగా గిర్రీలు కొట్టడం, లయబద్ధమైన పదనాట్యం మరియు వివిధ కథలు ఈ నృత్య రూపం యొక్క లక్షణాలు.

ఈ నృత్య శైలి సంగీతంలో ఉపయోగించే ప్రధాన వాద్యాలు పఖావీ, తబలా, హార్మోనియం, సారంగి. కథక్ కళాకారులలో గణనీయమైన కృషి చేసిన వారిలో పండిట్ బిర్మ మహారాజ్ మరియు గురు డా. రోహిణి భాటే ఉన్నారు.

2. భరతనాట్యం:

భరతనాట్యం అనేది తమిళనాడు రాష్ట్రంలో ఉద్భవించిన ఒక నృత్య రూపం, ఇది కర్ణాటక సంగీతాన్ని ఉపయోగిస్తుంది. కథక్ లాగే, ఈ నృత్యాన్ని కూడా ఒంటరిగా మరియు బృందాలుగా ప్రదర్శిస్తారు. ఈ శైలిని స్త్రీలు, పురుషులు ఇద్దరూ ప్రదర్శిస్తారు. స్త్రీలు బ్లోజాలు, కుట్టిన చీర, పైజామాలు లేదా దానికి జతచేసిన జరీ-కత్ కుట్టిన చీర మొదలైనవి ధరిస్తారు, అలాగే దక్షిణ భారత ఆభరణాలు మరియు పాదాలకు గజ్జెలు కట్టుకుంటారు. పురుషులు కుర్తా, దోతీ (వేష్టి), దక్షిణ భారత ఆభరణాలు మరియు పాదాలకు గజ్జెలు కట్టుకుంటారు. అరైమండి / ఆయత్ స్థానం, మధ్యస్థ లయ, శరీర కదలికలు మరియు అభినయంలో సమతుల్యత, మరియు వివిధ కథల కథనం ఈ శైలి యొక్క లక్షణాలు. ఈ శాస్త్రీయ నృత్య రూపం యొక్క సంగీతం కోసం సాధారణంగా ఉపయోగించే వాద్యాలు మృదంగం, ఘటం (కుండ), వేణువు, వయోలిన్. భరతనాట్యం నృత్య శైలికి గణనీయమైన కృషి చేసిన కళాకారిణి గురు డా. సుచేత భిడే-చాఫేకర్.

3. కూచిపూడి

కూచిపూడి అనేది ఆంధ్రప్రదేశ్ నాటక సంప్రదాయం నుండి ఉద్భవించిన ఒక నృత్య రూపం, దీనికి కర్ణాటక సంగీతం నేపథ్యంగా ఉంటుంది. కూచిపూడి నృత్యాన్ని ఒంటరిగా మరియు బృందాలుగా, స్త్రీ పురుషులు ఇద్దరూ ప్రదర్శిస్తారు. మహిళలు జాకెట్లు, పైజామా ప్యాంటు లేదా దానికి కుట్టిన చీరతో పాటు, దక్షిణాది ఆభరణాలు, అందమైన కేశాలంకరణ మరియు గజ్జెలు ధరిస్తారు. పురుషులు కుర్తా, ధోతీ (వేష్టి), దక్షిణాది ఆభరణాలు మరియు గజ్జెలు ధరిస్తారు. కూచిపూడిలోని కదలికలు లయబద్ధంగా, చురుకుగా మరియు ఆకర్షణీయంగా ఉంటాయి. అభినయంలో సమతుల్యత మరియు కొన్ని ప్రాంతీయ కదలికలను చేర్చడం ఈ నృత్యం యొక్క లక్షణాలు.

నృత్య సంగీతంలో ప్రధానంగా ఉపయోగించే వాద్యాలు మృదంగం, వయోలిన్, వేణువు మరియు తంబూర. గణనీయమైన కృషి చేసిన కూచిపూడి కళాకారులలో గురు విజయ ప్రసాద్ ఒకరు.

4. ఒడిస్సీ:

ఒడిస్సీ అనేది ఒరిస్సా రాష్ట్రంలోని దేవాలయాలలో ఉద్భవించిన ఒక నృత్య రూపం. ఇది ఒరిస్సా ప్రాంతీయ సంగీతాన్ని ఉపయోగిస్తుంది. ఈ శైలిని ఒంటరిగా మరియు బృంద రూపాలలో ప్రదర్శిస్తారు. సాంప్రదాయకంగా, ఈ శైలిని పురుషులు మరియు మహిళలు ప్రదర్శిస్తారు. మహిళలు జాకెట్, కుట్టిన చీర, నడుముకు కట్టుకున్న పట్టీ మొదలైన వాటితో పాటు, స్థానిక వెండి ఆభరణాలు మరియు గజ్జెలను ధరిస్తారు. పురుషులు ధోవతి, చిన్న ఆభరణాలు మరియు గజ్జెలను ధరిస్తారు. త్రిమితీయ భంగిమ, చతురస్రాకారపు చేతులు, మితమైన లయ, శారీరక కదలిక మరియు అభినయంలో సమతుల్యత మరియు వివిధ కథల కథనం ఈ శైలి యొక్క లక్షణాలు.

ఈ నృత్య రూపం యొక్క సంగీతంలో ఉపయోగించే ప్రధాన వాద్యాలు వేణువు, వీణ, మంజీర మరియు మద్దెల. గణనీయమైన కృషి చేసిన ఒడిస్సీ కళాకారులలో గురు రేఖలం సరంజిపే ఒకరు.

5. మోహినియాటం:

మోహినియాటం అనేది కేరళ రాష్ట్రంలో ఉద్భవించిన ఒక నృత్య శైలి. ఇది కర్ణాటక సంగీతాన్ని (స్టేప్ సంగీతం) ఉపయోగిస్తుంది. ఈ నృత్య శైలి ప్రధానంగా ఒంటరి ప్రదర్శన మరియు దీనిని మహిళలు ప్రదర్శిస్తారు. ఈ నృత్య వేషధారణలో భాగంగా తెల్లని దుస్తులు ధరిస్తారు, వాటిలో బ్లోజ్, కుట్టిన చీర, పార్కర్, బంగారు ఆభరణాలు మరియు పాదాలకు గజ్జెలు ఉంటాయి. ఆర్మండల్, లయబద్ధమైన కదలికలు, శరీరం మొత్తం యొక్క సుందరమైన మరియు సున్నితమైన కదలికలు, మరియు వివిధ కథలను చెప్పడం ఈ శైలి యొక్క లక్షణాలు.

ఈ నృత్య శైలి సంగీతంలో (ఘమరుకం), ప్రధానంగా ఉపయోగించే వాయిద్యాలు మృదంగం, మద్దెల, ఇడక్కు వీణ, వయోలిన్ మరియు వేణువు. మోహినియాటం కళాకారులలో గణనీయమైన కృషి చేసిన వారిలో గురు డా. కనక్ రెలే ఒకరు.

6. కథకళి:

కథకళి కేరళ రాష్ట్రంలో ఉద్భవించింది మరియు దీనిని కర్ణాటక సంగీతంలో (స్టేప్ సంగీతం) ప్రదర్శిస్తారు. ఇది ప్రధానంగా పురుష కళాకారులు ప్రదర్శించే ఒక సమూహ నృత్య రూపం. పాత్రలను బట్టి వివిధ రకాల దుస్తులు మరియు రంగులను ఉపయోగిస్తారు. హస్త ముద్రల ప్రాబల్యం, విలక్షణమైన రంగులు మరియు దుస్తులు ఈ శైలి యొక్క లక్షణాలు. ఈ నృత్య రూపం యొక్క సంగీతంలో ఉపయోగించే ప్రధాన వాయిద్యాలు చెండ, మద్దెల, ఘమరుకం, చెంగిల మరియు ఇల్తాలం (తాళాలు). కథకళికి గణనీయమైన కృషి చేసిన కళాకారులలో కలమండలం గోపి ఒకరు.

7. మణిపురి :

మణిపురి అనేది మణిపూర్ రాష్ట్రంలో ఉద్భవించిన ఒక నృత్య శైలి. ఇందులో జానపద సంగీతం, సంకీర్తన సంగీతం మరియు హిందుస్థానీ సంగీతాన్ని ఉపయోగిస్తారు. ఈ నృత్య శైలిని ఒంటరిగా మరియు బృంద రూపాల్లో ప్రదర్శిస్తారు. ఈ నృత్యంలో స్త్రీ, పురుష కళాకారులు ఇద్దరూ పాల్గొంటారు. వేషధారణలో స్థానిక దుస్తులు మరియు ఆభరణాలను ఉపయోగిస్తారు (ఉదాహరణకు: బ్లోజ్, పార్కా, ధోతి మొదలైనవి). వైష్ణవ సంప్రదాయానికి చెందిన ఈ నృత్యం యొక్క లక్షణాలు: మృదువైన మరియు సుందరమైన నృత్య కదలికలు, పూంగ్ వంటి వాయిద్యాలతో నృత్యం చేయడం. ఈ నృత్య శైలి సంగీతంలో ఉపయోగించే ప్రధాన వాయిద్యాలు: పూంగ్, కర్తాల్ (తాళం), వేణువు, శంఖం మరియు కలం (మణిపురి తంత్రీ వాయిద్యం). ఈ నృత్యానికి గణనీయమైన కృషి చేసిన కొందరు మణిపురి కళాకారులలో గురు దర్శన జవేరి ఒకరు.

8. సత్రియా:

సత్రియా అనేది అస్సాంలోని దేవాలయాలలో ఉద్భవించిన ఒక నృత్య శైలి. ఇందులో అస్సాం ప్రాంతీయ సంగీతం మరియు భక్తి సంగీతాన్ని ఉపయోగిస్తారు. సాంప్రదాయకంగా ఈ నృత్యంలో పురుషులు పాల్గొంటారు, కానీ ఇప్పుడు మహిళలు కూడా ఈ నృత్యం చేస్తున్నారు. స్థానిక తెల్లని దుస్తులు మరియు ఆభరణాలను (ధోతి, పార్కర్, బ్లాజ్, నగలు, గజెలు మొదలైనవి) ఉపయోగిస్తారు. వైష్ణవ సంప్రదాయంలోని వివిధ నృత్య కూర్పులు మరియు లయబద్ధమైన కదలికలు ఈ శైలి యొక్క లక్షణాలు.

ఈ నృత్య శైలి సంగీతంలో ప్రధానంగా ఉపయోగించే వాయిద్యాలు ఖోల్, భోర్తల్/మంజీర, నాగరా, వేణువు మరియు శంఖం. గణనీయమైన కృషి చేసిన సత్రియా కళాకారులలో గురు జతీన్ గోస్వామి ఒకరు.

9. ఛౌ:

ఛౌ అనేది ఒడిశా, ఝార్ఖండ్ మరియు పశ్చిమ బెంగాల్ లలో అభివృద్ధి చెందిన ఒక నృత్య రూపం. ఇందులో శాస్త్రీయ మరియు జానపద సంగీతాన్ని ఉపయోగిస్తారు. ఈ శైలిని ప్రధానంగా బృందాలుగా, పురుష మరియు మహిళా కళాకారులు ప్రదర్శిస్తారు. మయూర్భంజ్, సెరైకేలా మరియు పురూలియా అనేవి ఛౌ నృత్యంలోని రకాలు. ఈ శైలి యొక్క ముఖ్య లక్షణాలు ఉత్సాహభరితమైన కదలికలు, యుద్ధ నేపథ్య కదలికలు, వివిధ కథలు మరియు కొన్ని సందర్భాల్లో ముసుగుల వాడకం.

ఈ నృత్య శైలి సంగీతంలో ఉపయోగించే ప్రధాన వాయిద్యాలు డోల్, ఘుమ్మా, నగర, మోహరి, షెహనాయ్ మరియు తాళాలు. గణనీయమైన కృషి చేసిన ఛౌ కళాకారులలో గురు శశిధర్ ఆచార్య ఒకరు.

పరిశీలన మరియు చర్చ.

అన్ని శాస్త్రీయ నృత్య రూపాలు దేవాలయ లేదా నాటక సంప్రదాయాల నుండి ఉద్భవించాయి. అయితే, ప్రతి శైలి ఆయా ప్రాంతాల అభిరుచులకు అనుగుణంగా మార్పులకు లోబడింది. పుస్తకంలో ఇవ్వబడిన శాస్త్రీయ నృత్య రూపాల వీడియోలను చూడండి, వాటిలోని భంగిమలు, ఆసనాలు మొదలైనవాటిని గమనించి, వాటి మూలం, సంగీతం, వస్త్రధారణ, ఒంటరి/బృంద ప్రదర్శనలు, లక్షణాలు మొదలైన వాటి పరంగా ఉన్న సారూప్యతలు మరియు వ్యత్యాసాల గురించి తరగతిలో చర్చించండి.

పరిశీలన, అభ్యాసం మరియు ప్రదర్శన.

విద్యార్థులు వివిధ శాస్త్రీయ నృత్య రూపాల వీడియోలను చూసి, ప్రాథమిక కదలికలు మరియు భంగిమలను గమనించి, ఉపాధ్యాయుల మార్గదర్శకత్వంలో సాధన చేసి ప్రదర్శన చేయించండి.

దీని కోసం, కింది అంశాలను ప్రాతిపదికగా తీసుకోవాలి.

అ. ప్రాథమిక స్థానం/నిలబడి ఉన్న భంగిమ (ఉదా. భరతనాట్యం - అరైమండి)

ఆ. చేతి స్థానం (ఉదా. ఒడిస్సీ - చౌక్)

ఇ. వీడియోలోని పాట లేదా సంగీతం యొక్క ఇతివృత్తాన్ని అర్థం చేసుకోండి మరియు ప్రదర్శన చేసే ముందు దానికి అనుగుణంగా సులభమైన పాద, చేతి మరియు శరీర కదలికలను సాధన చేయించి, ప్రదర్శింపజేయండి.

భరతనాట్యం - అరైమండి

ఒడిస్సీ - చౌక్

అభ్యాసం

1. సరైన జతలను జతపరచండి.

నృత్య రూపకం	రాష్ట్రం
1. భరతనాట్యం	ఎ. కేరళ
2. కథక్	బి. తమిళనాడు
3. కథకళి	సి. మణిపూర్
4. కూచిపూడి	డి. ఉత్తర ప్రదేశ్
5. మణిపురి	ఇ. ఆంధ్రప్రదేశ్

2. కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

- మీరు చూసిన శాస్త్రీయ నృత్య రూపాలలో మీకు ఏది బాగా నచ్చింది? ఎందుకు?
- మీ ప్రాంతంలో కనిపించే శాస్త్రీయ లేదా జానపద నృత్య రూపాలు ఏమిటి? ఆ నృత్య రూపాల లక్షణాలు ఏమిటి?
- మీరు చూసిన శాస్త్రీయ నృత్య రూపాల మధ్య ఉన్న సారూప్యతలు మరియు వ్యత్యాసాలను రాయండి.

- ఉపాధ్యాయులు విద్యార్థులకు వివిధ శాస్త్రీయ నృత్య శైలుల వీడియోలను చూపించాలి. అన్ని నృత్యాలను చూసిన తర్వాత, వాటిలో ఏదో ఒకదానిని అనుకరించడానికి, సాధన చేయడానికి మరియు ప్రదర్శించడానికి వారిని ప్రోత్సహించాలి.
- మరింత సమాచారం కోసం, మొదటి పేజీలోని క్యూఆర్ కోడ్‌ను స్కాన్ చేయించండి.

CG - 1
C-1.1, 1.2
LO06AE51/
52/53

16. నృత్యం మరియు భావవ్యక్తీకరణ

శాస్త్రీయ నృత్యంలో ప్రాథమిక అంశం “అభినయం” (“అభి” అంటే వైపు మరియు “నయ” అంటే నడిపించడం). నృత్యం/ప్రదర్శనలోని అర్థాల వైపు ప్రేక్షకులను నడిపించడమే “అభినయం”. నృత్యంలోని శారీరక కదలికలు, చేతుల వాడకం మరియు ముఖ కవళికల ద్వారా, కళాకారుడు ఒక భావోద్వేగాన్ని వ్యక్తపరుస్తూ ప్రేక్షకులను అర్థం (రసం) వైపు నడిపిస్తాడు.

నటన యొక్క నాలుగు రకాలు

నాలుగు రకాల నటనలను ఈ క్రింది విధంగా పరిగణిస్తారు.

1. పాత్ర నటన -

శరీర కదలికలు, చేతి సంజ్ఞలు, ముఖ కవళికల ద్వారా భావాలను/అర్థాలను వ్యక్తపరచడం. (ఉదా - విచారాన్ని చూపించడానికి చుక్కల గీతలను ఉపయోగించడం, ఆనందాన్ని వ్యక్తపరచడానికి గంతులు వేయడం లేదా కేరింతలు కొట్టడం వంటివి.)

2. మాటల ద్వారా నటించడం -

మాటలు, స్వరం, సంభాషణ మరియు గానం ద్వారా భావాలను/అర్థాలను వ్యక్తపరచడం. (ఉదా - నృత్య ప్రదర్శనల ద్వారా, నృత్యంలోని సంగీతపు మాటలు/సాహిత్యం మొదలైన వాటి ద్వారా అర్థాన్ని వ్యక్తపరచడం.)

3. వేషధారణ ద్వారా నటించడం -

వేషధారణ, అలంకరణ, ఆభరణాలు మరియు నేపథ్యం ద్వారా ఒక పాత్రను చిత్రీకరించి, భావోద్వేగాన్ని/అర్థాన్ని వ్యక్తపరచడం. (ఉదా - మణిపురి నృత్యంలో రాధ పాత్రను పోషించే నర్తకి ప్రత్యేక వేషధారణలు, ఆభరణాలు మరియు శిరోవస్త్రాన్ని ధరిస్తుంది. ఈ అలంకరణ రాధ యొక్క స్వరూపాన్ని తెలియజేస్తుంది.)

సాత్విక నటన : భావాలు, అనుభూతులు మరియు అంతర్గత మానసిక స్థితులు సహజంగా వ్యక్తమయ్యే నటనను సాత్విక నటన అంటారు. ఇందులో ముఖభావాలు, కళ్ళలో మార్పులు, కన్నీళ్లు, ఉద్వేగం, వణుకు, చెమట పట్టడం, స్వరంలో మార్పులు మొదలైనవి ఉపయోగిస్తారు. ఈ నాలుగు రకాల నటనలు అన్ని భారతీయ నృత్యాలలో (ముఖ్యంగా శాస్త్రీయ నృత్యాలలో) ఉంటాయి. శాస్త్రీయ నృత్యంలో,

వాచిక (చెప్పేది) మరియు స్వర నటన కంటే శారీరక మరియు సాత్విక నటనను ఎక్కువగా ఉపయోగిస్తారు.

నటించడానికి మానవ భావోద్వేగాలను అర్థం చేసుకోవడం అవసరం. ఈ భావోద్వేగాలను వేదికపై ప్రదర్శించినప్పుడు అవి రసంగా రూపాంతరం చెందుతాయి. సాధారణంగా మానవ భావోద్వేగాలు మరియు రసాలు తొమ్మిది రకాలుగా ఉంటాయి. అవి క్రింది విధంగా ఉంటాయి:

వ.సం.	భావం	రసం	అర్థం	చిత్రం
1	రతి	శృంగారం	ప్రేమ	
2	సంతోషం	హాస్యం	నవ్వుడం	
3	శోకం	కరుణ	దుఃఖం	
4	క్రోధం	రౌద్రం	కోపం	
5	ఉత్సాహం	వీరత్వం	శౌర్యం	

- శాస్త్రీయ నృత్యంలోని నాలుగు రకాల ప్రదర్శనలను ఉదాహరణలతో వివరించండి.
- నవరసాల పేర్లను మరియు నృత్యంలో వాటి ఉపయోగాన్ని వివరించండి.

CG - 2

C-2.2

LO06AE51

6	భయం	భయానకం	భయం	
7	జుగుప్స	బీభత్సం	అసహ్యం	
8	విస్మయం	అద్భుతం	అశ్చర్యం	
9	నిర్వేదం	శాంతం	శాంతి	

నృత్యంలో, మానవ భావోద్వేగాలు మరియు అనుభూతుల యొక్క వివిధ రూపాలు రసాల ద్వారా వ్యక్తమవుతాయి. ఈ రసాలు ముఖ కవళికలు, కంటి కదలికలు మరియు చేతి సంజ్ఞల సహాయంతో సమర్థవంతంగా ప్రదర్శించబడతాయి. ఉదా -

1. శృంగార రసము: ప్రేమ, సంతోషము మరియు అనురాగమును వ్యక్తపరచే రసము.

హావభావాలు: తేలికపాటి నవ్వు, సిగ్గు, వ్యంగ్యం.

ఉదాహరణ: రాధాకృష్ణుల ప్రేమ నృత్యం నుండి.

2. వీర రసం: అనేది శౌర్యం, ధైర్యం మరియు పరాక్రమాన్ని చూపే రసం.

హావభావాలు: ఆత్మవిశ్వాసంతో కూడిన ముఖం, నిటారుగా నిలబడటం.

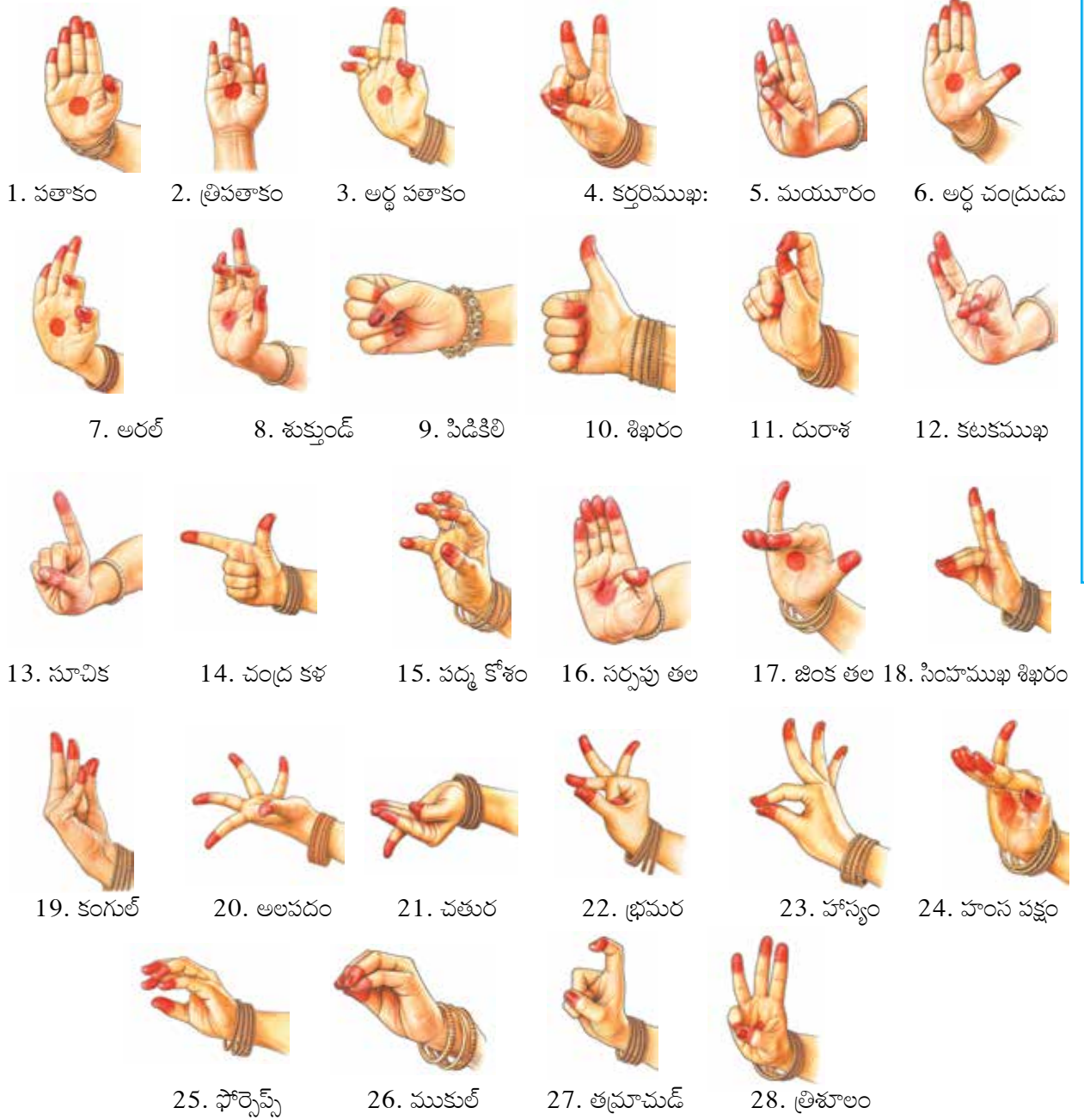
ఉదాహరణ: యుద్ధంలో ఛత్రపతి శివాజీ మహారాజ్ శౌర్యం.

3. రౌద్ర రసము: కోపాన్ని, ఆగ్రహాన్ని వ్యక్తం చేసే రసమే రౌద్ర రసము.

హావభావాలు: పెద్ద కళ్ళు, బలమైన కదలికలు.

ఉదాహరణ: దుర్గాదేవి మహిషాసురుడిని చంపడం.

భారతీయ శాస్త్రీయ నృత్య రూపాలన్నిటికీ ఒక లక్షణం ఏమిటంటే, నర్తకి వివిధ హావభావాలను ఉపయోగించి, చేతుల భాష ద్వారా విభిన్న అర్థాలను వ్యక్తపరుస్తుంది. ఒక చేతితో చేసే హావభావాలను 'హస్త ముద్రికలు' అంటారు. మొత్తం మీద ఇటువంటి హస్త ముద్రికలు 28 ఉన్నాయి.

భావోద్వేగంతో కూడిన చేతి సంజ్ఞల వాడకం:

భరతనాట్యం, కథకళి లేదా కథక్ వంటి శాస్త్రీయ నృత్యాలలో, హావభావాలు భావవ్యక్తీకరణలో కీలక పాత్ర పోషిస్తాయి. నృత్యకారులు మాటలు లేకుండా కేవలం హావభావాల ద్వారానే వివిధ భావోద్వేగాలను మరియు కథలను తెలియజేస్తారు.

- విద్యార్థులను హస్త ముద్రలు నేర్పుకోవడానికి ప్రోత్సహించాలి. వారు వాటిని సాధన చేయాలి. హస్త ముద్రల క్రమాన్ని మార్చడం ద్వారా జ్ఞాపకశక్తిని ఉత్తేజపరిచే ఆటలను కూడా ఆడించండి.
- మరింత సమాచారం కోసం, మొదటి పేజీలోని క్యూఆర్ కోడ్‌ను స్కాన్ చేయించండి.

CG - 2
C-2.1/2.2
LO06AE55
/56

చేసి చూద్దాం!

పతాక హస్తం (పూర్తిగా తెరిచిన చేయి): ఆకాశం, మేఘాలు లేదా ఆశీర్వాదాలను సూచించడానికి.

శిఖరం హస్తం: గర్వం, పౌరుషం లేదా పర్వతాలను సూచించడానికి.

ముకుల్ హస్తం (తామర మొగ్గ): దేవుడిని, ప్రేమను లేదా మొగ్గను సూచించడానికి.

హస్తముద్రికలను పరిశీలించి, ప్రదర్శించడం.

పైన పేర్కొన్న హస్త ముద్రలను పరిశీలించడం ద్వారా, వాటిలో మనం మన దైనందిన జీవితంలో వేటిని ఉపయోగిస్తామో చర్చించుకుని, వాటిని మనమే స్వయంగా ప్రయత్నించి చూడాలి.

ఉదా: పువ్వులు సేకరించేటప్పుడు/ముగ్గులు వేసేటప్పుడు ఉపయోగించే హస్త ముద్రిక.

మీ చేతులతో మాట్లాడండి మరియు సృత్యం చేయండి.

ఇవ్వబడిన హస్త ముద్రికలను గమనించండి. వాటిలో మూడు లేదా నాలుగు ఎంచుకోండి, వాటితో కదలికలను అనుసంధానించుకోండి మరియు ఆ కదలికలను మీ నిజమైన చేతులతో చేసి చూడండి.

మన భావాలు, భావోద్వేగాలతో పరిచయం.

విద్యార్థులు తమ దైనందిన జీవితంలోని వివిధ భావోద్వేగాలను గుర్తించి ఆ భావోద్వేగాలను, అభిరుచులను సృత్య కదలికలుగా మలచడానికి ప్రయత్నించాలి.

ఉదా: మనం తీపి పదార్థం లేదా మనకు ఇష్టమైన ఆహారం తిన్నప్పుడు మన ముఖం ఆనందంతో ఎలా వెలిగిపోతుందో.

చేదుగా లేదా అసహ్యంగా ఉండే ఆహార పదార్థాలను తినేటప్పుడు మీ ముఖంలో కనిపించే హావభావాలను గమనించి వాటిని సాధన చేయండి.

• నటన ద్వారా మీరు వ్యక్తం కండి!

మీరు నేర్చుకున్న రసాలు మరియు అభినయ శైలులను పరిగణనలోకి తీసుకుని, వాటిలో ఏదైనా ఒకదానిని ఎంచుకుని, ఉపాధ్యాయుని మార్గదర్శకత్వంలో దాని ఆధారంగా సృత్య భంగిమలను ప్రదర్శించాలి. (కనీసం 4 నుండి 5 భంగిమలు చేయవలసి ఉంటుంది)

ఉదా. ఛత్రపతి శివాజీ మహారాజ్ లేదా ఝాన్సీ రాణి లక్ష్మీబాయి జీవితానికి సంబంధించిన యుద్ధ సన్నివేశాన్ని పునఃసృష్టించడం. (వీరోచిత భావనను కలిగించడం)

• కథ ఆధారిత సృత్య ప్రదర్శన

ఏదైనా పౌరాణిక కథ నుండి పాత్రలను ఎంచుకుని అందులోని ఏదైనా ఒక సంఘటన ఆధారంగా సృత్యం లేదా నాటకాన్ని ప్రదర్శించండి.

ఉదా. భక్త ప్రహ్లాద్, సీతా హరన్, జాతక కథలు లేదా ఉపమానాలు మొదలైనవి.

- ఉపాధ్యాయులు విద్యార్థులకు భావోద్వేగాల వినియోగాన్ని మనం వాటిని రోజువారీ జీవితంలో ఎలా ఉపయోగిస్తామో గుర్తించడంలో సహాయపడాలి మరియు వివిధ కదలికల ద్వారా తమను తాము వ్యక్తపరచుకునేలా వారికి మార్గనిర్దేశం చేయాలి.
- సమూహాన్ని సమాన భాగాలుగా విభజించి, ప్రతి భాగానికి కథను పంచి, ప్రదర్శన కోసం అవసరమైన మార్గదర్శకత్వాన్ని అందించండి.
- ఒక నిర్దిష్ట పరిస్థితిని ఎంచుకోవడానికి బృందానికి సహాయం చేయండి. అందులో రకరకాల భావోద్వేగాలు ఉండాలి.
- మొదటి పేజీలోని క్యూఆర్ కోడ్‌ను స్కాన్ చేసి వీడియోను చూపించండి.

CG - 2
C-2.1\2.2
06AE54, 55,
56, 57

1. క్రింద ఇవ్వబడిన హస్త ముద్రలను మనం ఎలా ఉపయోగించవచ్చో రాయండి.

1. కర్తరిముఖ -

.....
.....

2. కపిత్థా -

.....
.....

3. అర్థచంద్ర -

.....
.....

4. కటకముఖ -

.....
.....

2. ముఖ కవళికలను చూపించడం మరియు గుర్తించడం.

కృత్యం: ఒక విద్యార్థి ఆరు రసాలలో ఏదైనా ఒకదాని ముఖ కవళికను ప్రదర్శించాలి మరియు ఇతర విద్యార్థులు ఆ కవళికను లేదా రసాన్ని గుర్తించాలి. ఉదాహరణకు: శృంగార రసం, హాస్య రసం, భయానక రసం, ఆశ్చర్య రసం, భీభత్స రసం, కరుణ రసం.

3. కింది అంశాలను చేర్చి, పరిగణనలోకి తీసుకుని రోజువారీ జీవిత సంఘటనలను లేదా ఘటనలను ప్రదర్శించండి.

- రోజువారీ జీవితంలో సంఘటనలను ఎంచుకోండి
- ఈ పరిస్థితిలో తలెత్తే వివిధ భావోద్వేగాలను గుర్తించండి.

4. మీ ఊహను ఉపయోగించి ఒక సరళమైన కథను సృష్టించండి.

(ఉదాహరణకు: పిల్లలకు మరియు అటవీ జంతువులకు మధ్య, పిల్లలకు మరియు చెట్లకు మధ్య సంభాషణ) మరియు పాటకు అనుగుణంగా సృత్యం చేయాలి (గానం, వాద్య సంగీతం). (అవసరమైన చోట పదాలను ఉపయోగించండి)

- విద్యార్థులను వారి చేతులతో వివిధ కదలికలను గమనించి, ప్రదర్శించేలా ప్రోత్సహించాలి. విద్యార్థులను వారి చేతులతో కదలికలు చేసేలా ప్రోత్సహించాలి. దీని కోసం, విద్యార్థులను వారికి నచ్చిన పాట/లయను ఎంచుకోమని అడగాలి.
- మొదటి పేజీలోని క్యూఆర్ కోడ్‌ను స్కాన్ చేసి వీడియోలను చూపించండి.

CG - 2
C-2.1\2.2
06AE54, 55,
56, 57

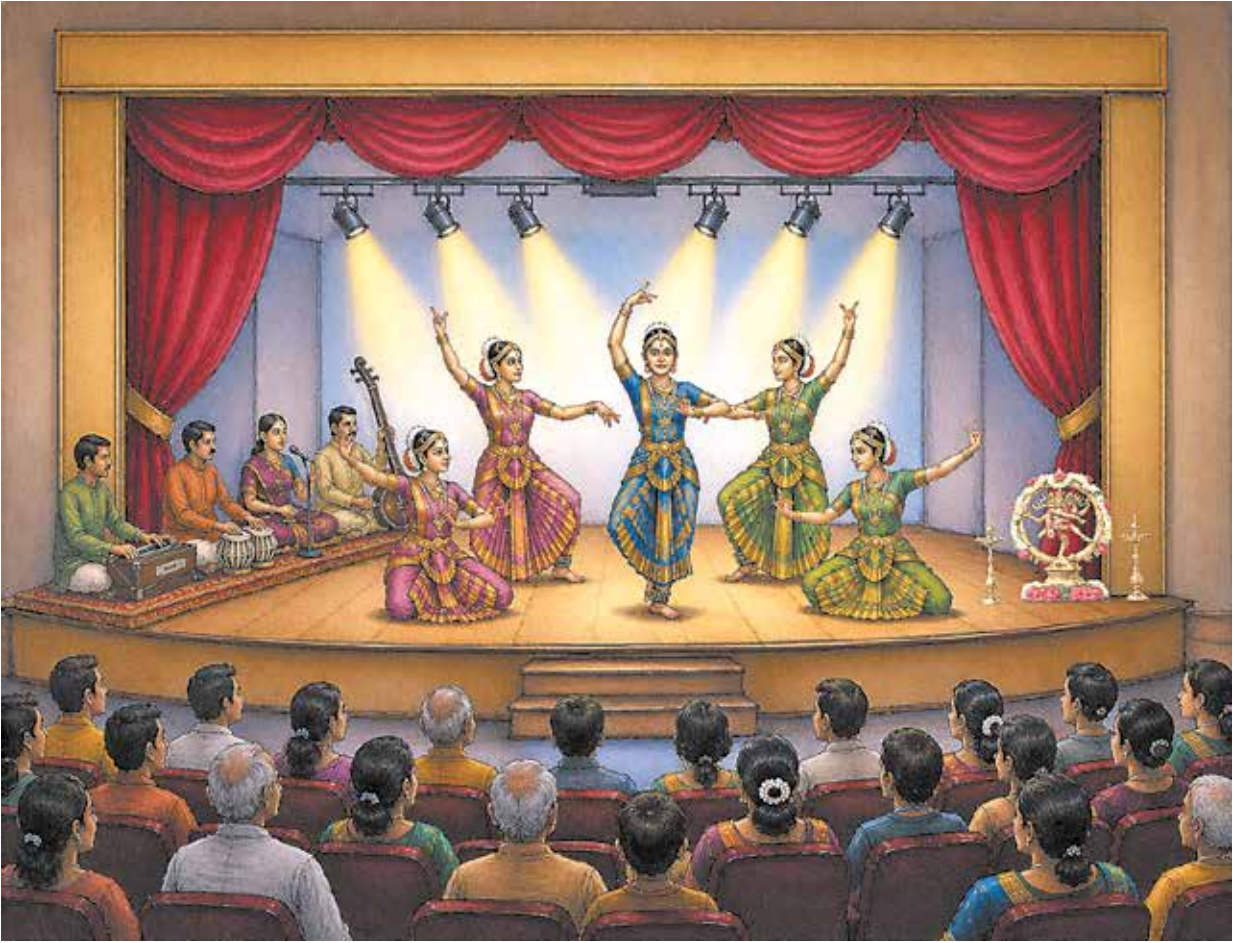
17. నృత్య ప్రదర్శన యొక్క వివిధ అంశాలు

మనం శాస్త్రీయ నృత్యంలోని వివిధ రూపాలను చూశాం. నృత్య సాధన చేసిన తర్వాత, అనలైన నృత్య ప్రదర్శన మరింత ప్రభావవంతంగా ఉండాలని ప్రతిఒక్కరూ కోరుకుంటారు. నృత్యాన్ని సమర్థవంతంగా ప్రదర్శించడానికి, సాధనతో పాటు మరికొన్ని సాంకేతిక అంశాలు కూడా ముఖ్యమైనవి.

1. నృత్య ప్రదర్శన యొక్క సాంకేతిక అమరిక

నృత్య ప్రదర్శన కోసం నృత్య కదలికలను మరియు వాటి శాస్త్రాన్ని నేర్చుకోవడం ఎంత అవసరమో అలాగే ప్రదర్శన కొరకు ఈ క్రింది సాంకేతిక అంశాలు మరియు పరికరాల పరిజ్ఞానం కూడా అంతే ముఖ్యం.

1. సంగీత సాహిత్యం - నృత్యానికి తగిన సంగీత సాహిత్యాన్ని (గ్రంథాలు, పుస్తకాలు) ఎంచుకునేటప్పుడు, ఆ సాహిత్యంలో ఉన్న పదాల లయను మరియు వాటి వెనుక ఉన్న భావోద్వేగాలను పరిగణనలోకి తీసుకోవాలి.

- విద్యార్థులు సమీపంలోని ఆడిటోరియంను సందర్శించడానికి ప్రణాళిక వేసుకోవాలి మరియు ఆడిటోరియంలోని వివిధ సాంకేతిక ఏర్పాట్లను, ప్రదర్శనను పరిశీలించి, వాటి గురించి వ్రాయమని, గీయమని వారికి చెప్పండి.
- స్థానిక రంగస్థలం లేదా నాటకశాలను సందర్శించి, నిజమైన రంగస్థలాన్ని చూడండి.
- స్థానిక శాస్త్రీయ నృత్య కళాకారులను ఆహ్వానించి, వారి నృత్య శిబిరాన్ని నిర్వహించాలి.

CG - 3

C-3.1

06AE58, 59,

2. సంగీతం - సంగీతంలోని స్వరాలకు నృత్యం ద్వారా దృశ్యరూపం ఇచ్చేటప్పుడు, స్వరాలలోని హెచ్చుతగ్గులు, స్వరంలోని మార్పులు మొదలైనవాటిని దృష్టిలో ఉంచుకుని నృత్యం చేయాలి.

3. వేషధారణ మరియు వస్త్రధారణ - నృత్యం యొక్క ఇతివృత్తాన్ని బట్టి వేషధారణ మరియు వస్త్రధారణ నిర్ణయించబడతాయి. నృత్య రకాన్ని బట్టి, వేషధారణలు, ఆభరణాలు, గజ్జెలు, అలంకరణ, ముసుగులు, తలపాగాలు మొదలైన వాటిని ఉపయోగించడం అవసరం.

4. నేపథ్యం - నృత్యంలోని ప్రధానాంశాన్ని/భావోద్వేగాలను ప్రముఖంగా చూపించడానికి నేపథ్యాన్ని ఉపయోగించాలి. (ఉదా. వేదికపై ఉన్న తెరపై పూలమాలలతో అలంకరించడం మొదలైనవి.)

5. సౌండ్ సిస్టమ్ - నృత్యంలో ఉపయోగించే సంగీతం (గానం, వాయిద్యాలు మొదలైనవి) యొక్క ధ్వనిని ప్రేక్షకులకు అందించడానికి ఒక నిర్దిష్ట సౌండ్ సిస్టమ్ అవసరం. (ఉదా. మైక్రోఫోన్ రకం, మైక్ స్టాండ్, కేబుల్ సౌండ్ మానిటర్, సౌండ్ బోర్డ్, స్పీకర్లు మొదలైనవి.)

6. లైటింగ్ అమరిక - వేదికపై ప్రదర్శించే నృత్య కదలికలను ప్రస్ఫుటం చేయడానికి వివిధ రకాల లైట్లను ఉపయోగిస్తారు. (ఉదా. స్పాట్ లైట్, హాలోజన్, LED లైట్లు, మొదలైనవి.) ఈ లైట్లపై వివిధ రంగుల కాగితాలను ఉపయోగిస్తారు, తద్వారా వాటి నుండి వెలువడే రంగుల కాంతి నృత్యంలోని నిర్దిష్ట భావోద్వేగాలను మరింత స్పష్టంగా కనిపించేలా చేస్తుంది. (ఉదా. కోపాన్ని చూపించడానికి ఎరుపు రంగును ఉపయోగించడం)

7. ఆడిటోరియం- క్రింది చిత్రంలో చూపిన విధంగా ఆడిటోరియం యొక్క వివిధ భాగాలను గమనించండి.

2. నాటక మర్యాదలు

నృత్యం, నాటకం మరియు సంగీత ప్రదర్శనలను పూర్తిగా ఆస్వాదించడానికి, ఈ కళలను ప్రదర్శించేటప్పుడు మరియు చూసేటప్పుడు కొన్ని విషయాలు/నియమాలను పాటించాలి.

వేదికపై ప్రదర్శన ఇచ్చేటప్పుడు కళాకారులు తీసుకోవలసిన జాగ్రత్తలు.

- ప్రదర్శన సమయానికి చాలా ముందుగానే ఆడిటోరియంలో సిద్ధంగా ఉండవలెను.
- వివిధ చేతి పనిముట్లను సరిగ్గా ఉపయోగించవలెను.
- ఇందుకోసం, ప్రదర్శన కోసం ఉపయోగించే వస్తువుల (కర్రలు, చేతిరుమాళ్లు, దీపాలు మొదలైనవి) విషయంలో జాగ్రత్తలు తీసుకోవలెను.
- వేదికపైకి ప్రవేశించేటప్పుడు సాధారణంగా పాదరక్షలు ధరించకూడదు.
- శాస్త్రీయ నృత్యం చేసేటప్పుడు, పాదాలకు గజ్జెలు కట్టుకుని ఉన్నవారు పాదరక్షలు ధరించకూడదు.
- ప్రదర్శన కోసం మీరు ఎప్పుడు వేదికపైకి రావాలో మరియు ఎప్పుడు పోవాలో మీకు తెలిసి ఉండాలి.
- సమూహ ప్రదర్శన సమయంలో, మీరు మీతో ఉన్న ఇతర నృత్యకారులను గౌరవించాలి మరియు సమూహ ప్రదర్శనలో ఐక్యతను కాపాడటానికి ప్రయత్నించవలెను.
- ప్రదర్శన ఇచ్చేటప్పుడు వేదికపై ఉన్న వివిధ దిశలను దృష్టిలో ఉంచుకుని నృత్యం చేయవలెను.
- విద్యార్థులను వారు చూసిన ఒక ప్రదర్శనకు ఉదాహరణ ఇవ్వమని అడగండి, ఆ ప్రదర్శన వివరాల గురించి వారిని అడగండి మరియు తరగతిలో వేదిక మర్యాదల గురించి చర్చించవలెను.

- విద్యార్థులను వారు చూసిన ఒక ప్రదర్శనకు ఉదాహరణ ఇవ్వమని అడగండి. ఆ ప్రదర్శన వివరాల గురించి వారిని అడగండి మరియు తరగతిలో వేదిక మర్యాదల గురించి చర్చించండి.

CG - 3

C-3.1

06AE58, 59,

ఆడిటోరియంలో ప్రదర్శించేటప్పుడు ప్రేక్షకులు తీసుకోవలసిన జాగ్రత్తలు.

- కళాకారుడు వేదికపై ప్రదర్శన ఇస్తున్నప్పుడు తగిన విధంగా స్పందించవలెను.
- కళాకారుడి కళను గౌరవించేందుకు, దయచేసి ప్రదర్శన సమయంలో శబ్దం చేయవద్దు.
- ప్రదర్శన జరుగుతున్నప్పుడు తినుబండారాలు తినకుండా, ఏకాగ్రతతో కళను ఆస్వాదించండి.
- ఆడిటోరియంలో నిశ్శబ్దం పాటించాలి.

నృత్య ప్రణాళిక మరియు ప్రదర్శన.

నృత్యాన్ని ప్రణాళిక చేసేటప్పుడు మరియు ప్రదర్శించేటప్పుడు ఈ క్రింది అంశాలను పరిగణనలోకి తీసుకోవాలి.

1. నృత్య అంశాన్ని ఎంచుకోవడం.
2. ఎంచుకున్న అంశానికి అనుబంధంగా ఉండే సంగీతం ఎంపిక.
3. ఉపాధ్యాయుని మార్గదర్శకత్వంలో నేపథ్యం మరియు సంగీతానికి అనుగుణంగా నృత్యం రూపొందించవలెను (శక్తి, స్థల వినియోగం, వివిధ భంగిమల వాడకం మొదలైనవి).
4. క్రమం తప్పకుండా నృత్యం సాధన చేయడం.
5. నృత్యానికి అనుగుణంగా అలంకరణ మరియు దుస్తుల ఎంపిక (దుస్తులు, ఆభరణాలు, ఉపకరణాలు మొదలైనవి).
6. నృత్యానికి అనుబంధంగా ఉండేలా నేపథ్యాలు, ధ్వని, లైటింగ్ మొదలైన సాంకేతిక అంశాల ప్రణాళిక.
7. ఆత్మవిశ్వాసంతో నృత్య ప్రదర్శన.

అభ్యాసం

అ] నృత్య ప్రదర్శనకు కావలసిన వస్తువులను రాయండి.

ఆ] సమీపంలోని ఆడిటోరియంను సందర్శించి, దానిని పరిశీలించి, ఒక ప్రణాళికను గీయండి.

1. థియేటర్	2. స్టేజ్ లిఫ్ట్
3. పరదా	4. తెరవెనుక

ఇ] కింది అంశాల ఆధారంగా ఏదైనా నృత్యాన్ని ప్రణాళిక చేసి ప్రదర్శించండి.

1. విషయం	2. మెటీరియల్	3. సంగీతం
4. నిర్మాణం	5. రంగు దుస్తులు	6. దుస్తులు
7. నేపథ్యం	8. ధ్వని కలయికలు	9. లైటింగ్

ఈ] నృత్య ప్రదర్శనకు అవసరమైన అంశాల పేర్లను రాయండి.

- నృత్యానికి ఒక అంశాన్ని ఎంచుకోవడంలో విద్యార్థులకు సహాయం చేయాలి, మరియు నృత్య ప్రదర్శనలకు అవసరమైన సాంకేతిక ఏర్పాట్లను (లైటింగ్, సౌండ్ సిస్టమ్, బ్యాక్డ్రాప్ మొదలైనవి) అందించడానికి ప్రయత్నించండి.

CG - 3

C-3.2

06AE60, 61

18. స్థానిక నృత్య శైలులు మరియు నృత్యకారులు

మీ ప్రాంతంలో అనేక నృత్యాలు, కళారూపాలు ప్రదర్శించబడతాయి. ఈ కళారూపాలను చాలా మంది స్థానిక కళాకారులు కాపాడుతున్నారు. మనం వారి కృషి గురించి తెలుసుకుంటే, మన ప్రాంతపు కళాత్మక గుర్తింపు మరియు గొప్పతనం గురించి మనకు ఒక అవగాహన వస్తుంది.

మహారాష్ట్రకు చెందిన కొంతమంది నృత్య కళాకారుల గురించిన సమాచారం.

1. విరాబాయి నారాయణగావ్కర్: విరాబాయి భావూమాంగ్ నారాయణగావ్కర్ మహారాష్ట్రకు చెందిన చాలా ప్రజాదరణ పొందిన మరియు ప్రఖ్యాతి గాంచిన తమాషా సామ్రాజ్ఞి మరియు లావణి కళాకారిణి. మహారాష్ట్ర జానపద కళ (తమాషా)కు ఆమె చేసిన సేవలకు గాను, ఈవిడను 'తమాషా సామ్రాజ్ఞి అని పిలుస్తారు.

పూర్తి పేరు: విరాబాయి భౌసంగ్ నారాయణగావ్కర్ (విరాబాయి భావూ ఖుడే)

జననం: జూలై 1, 1935, పంథరిపూర్ (మహారాష్ట్ర)

మరణం: 15 జనవరి 2002, నారాయణగావ్ (వయస్సు 66 సంవత్సరాలు)

కుటుంబం: అతని తండ్రి భావూ ఖుడే ప్రసిద్ధ షాహిర్ పత్తే బాపురాపు శిష్యుడు మరియు 'భావూ-బాపు మాంగ్ నారాయణగావ్కర్ తమాషా మండల్, అనే తన సొంత బృందాన్ని కలిగి ఉన్నాడు.

కళలు మరియు సేవలు

కళాత్మక బిడ్డ: విరాబాయికి చిన్నప్పటి నుంచే ఇంట్లో గానం, నృత్యం పట్ల ఆసక్తి కలిగింది. కేవలం నాలుగైదేళ్ల వయసు నుంచే, ఆమె బడికి వెళ్లకుండా తన తండ్రి తమాషా బృందంతో గ్రామాల్లో తిరగడం మొదలుపెట్టింది.

కళా నైపుణ్యం: ఆమె మధురమైన స్వరం, ఆకర్షణీయమైన ముఖం మరియు అద్భుతమైన లావణి నృత్యం ఆమెను ఇంటింటా సుపరిచితం చేశాయి. ఆమె గౌలానీ, లావణి మరియు సంభాషణలు పలకడంలో అత్యంత నైపుణ్యం కలిగి ఉండేది.

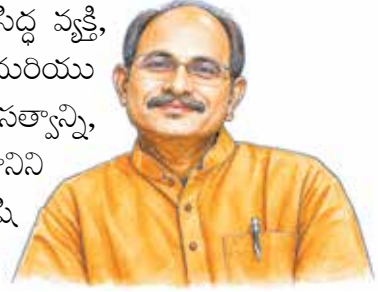
దేశభక్తి: 1962 ఇండో-చైనా యుద్ధ సమయంలో (NEFA సరిహద్దులో), ఆయన స్వయంగా సరిహద్దుకు వెళ్లి, భారతీయ సైనికులకు వినోదాన్ని అందించి, వారి మనోధైర్యాన్ని పెంచడానికి ఒక ప్రదర్శన ఇచ్చారు.

సన్మానాలు మరియు అవార్డులు : జానపద కళకు ఆయన చేసిన అత్యున్నత సేవకు గాను భారత రాష్ట్రపతి చేతుల మీదుగా రాష్ట్రపతి పతకం (సంగీత నాటక అకాడమీ అవార్డు)తో సత్కరించబడ్డారు.

మహారాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఆమె జ్ఞాపకార్థం జానపద కళాకారుల కోసం 'విరాబాయి నారాయణగావ్కర్ జీవిత సాఫల్య పురస్కారం'ను ప్రారంభించింది, దీనిని ప్రతి సంవత్సరం అందజేస్తారు.

2. సదానంద్ రాణే: సదానంద్ రాణే మహారాష్ట్రకు చెందిన చాలా ప్రసిద్ధ వ్యక్తి,

ప్రముఖ జానపద కళలు మరియు జానపద నృత్య పండితుడు, పరిశోధకుడు మరియు నృత్య, నాటక దర్శకుడైన ఆయన, మహారాష్ట్ర సాంప్రదాయ జానపద కళల వారసత్వాన్ని, ముఖ్యంగా లావణి మరియు జానపద నృత్యాలను పరిరక్షించడానికి మరియు దానిని తరువాతి తరానికి అందించడానికి 40 సంవత్సరాలకు పైగా అవిశ్రాంతంగా కృషి చేశారు. సదానంద్ రాణే గురించిన సంక్షిప్త పరిచయం మరియు అతని ముఖ్య లక్షణాలు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి:

1. **జానపద కళా పండితుడు మరియు రచయిత:** సదానంద్ రాణే నృత్యానికి దర్శకత్వం వహించడమే కాకుండా, ఆయన మహారాష్ట్రలోని వివిధ జానపద నృత్యాలు మరియు లావణి యొక్క అసలు రూపంపై లోతైన పరిశోధన మరియు అధ్యయనం చేశారు. ఆయన అధ్యయనాలు ఎందరో యువ కళాకారులకు మరియు నృత్యకారులకు ప్రయోజనం చేకూర్చాయి.
2. **న్యాయనిర్ణేత:** ఈయన దూరదర్శన్ 'సహ్యాద్రి' ఛానల్‌లో ప్రసారమయ్యే అత్యంత ప్రజాదరణ పొందిన 'ధీనా ధీన్ ధా' నృత్య పోటీకి ప్రధాన న్యాయనిర్ణేతగా వ్యవహరించారు.
3. **సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలు:** ఆయన అనేక చారిత్రక, సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలకు విజయవంతంగా దర్శకత్వం వహించారు. ఐక్య మహారాష్ట్ర పోరాటం ఆధారంగా ఆయన రూపొందించిన 'సాంస్కృతిక్ జాగర్' కార్యక్రమం అపారమైన ప్రజాదరణ పొందింది.
4. **వివిధ నృత్య రూపాలు:** లావణితో పాటు, ఆయనకు కోలి నృత్యం, తర్ప, గోంధల్ మరియు భారతదేశంలోని ఇతర రాష్ట్రాల జానపద నృత్య రూపాలపై కూడా గొప్ప పట్టు ఉంది.
5. **ప్రధాన అవార్డులు మరియు పురస్కారాలు :** మహారాష్ట్ర సాంస్కృతిక రంగానికి ఆయన చేసిన సేవలకు గాను అనేక ప్రతిష్టాత్మక పురస్కారాలతో సత్కరించబడ్డారు:

రాష్ట్ర సాంస్కృతిక పురస్కారం (2023): మహారాష్ట్ర ప్రభుత్వ సాంస్కృతిక వ్యవహారాల శాఖ వారు ప్రదానం చేసారు. ఆయనకు అత్యంత ప్రతిష్టాత్మకమైన 'రాష్ట్ర సాంస్కృతిక పురస్కారం (నృత్య రంగం)'తో సత్కరించారు.

లావణి గౌరవ్ అవార్డ్ (2022): 'లావణి కళావంత్ మహాసంఘం' అందించే ప్రతిష్టాత్మక 'లావణి గౌరవ్' అవార్డు (డ్యూన్స్ డైరెక్టర్) అవార్డును సదానంద్ రాణేకు ప్రదానం చేశారు.

మహారాష్ట్ర లోక్ గౌరవ్ అవార్డు (2024): జానపద కళకు ఆయన చేసిన సేవలకు గాను మహారాష్ట్ర జానపద కళాకారుల ఫౌండేషన్ ద్వారా ఈ ప్రత్యేక అవార్డును ప్రదానం చేశారు.

6. భవిష్యత్ తరానికి మార్గదర్శకులు (గురువులు)

సదానంద్ రాణేగారు ముద్రా ఆర్ట్స్ అకాడమీ, సార్వభౌమ సంస్థ మరియు ప్రభుత్వ వర్క్‌షాప్‌ల ద్వారా వందలాది మంది యువతకు లావణి మరియు జానపద నృత్యంలో స్వచ్ఛమైన శిక్షణను అందించారు. నేడు, అనేక ప్రఖ్యాత లావణి కళాకారులు మరియు నృత్య దర్శకులు ఆయనను తమ 'గురువు'గా భావిస్తారు.

- విద్యార్థులకు ఆ ప్రాంతంలోని స్థానిక నృత్య రూపాలను పరిచయం చేసి, నివేదికలు సమర్పించేలా ప్రోత్సహించాలి.
- స్థానిక నృత్యకారులు, వారి నృత్య శైలులు మరియు నృత్య రూపాల గురించిన సమాచారాన్ని తరగతి గదిలో అందించాలి. (ఉదా. రోహిణి భాటే, డా. సుచేత భిడే-చాపేకర్)

CG - 4
C-4.1\4.2
LO06AE62,
63

1. స్థానిక (జానపద/శాస్త్రీయ) నృత్య కళాకారుల గురించి తెలుసుకుని, వారి జీవితాలు మరియు కృతుల గురించి తరగతిలో చర్చించండి. ఈ కళాకారుల సమావేశం/ఇంటర్వ్యూ/ప్రదర్శనను చూసి, వారి గురించి క్లుప్త సమాచారాన్ని మీ నోట్‌బుక్‌లో రాయండి.

2. స్థానిక ప్రాంతంలోని నృత్యం (జానపద/శాస్త్రీయ) అంశంపై సమాచారాన్ని సేకరించి, దానిపై ఒక నివేదికను సమర్పించండి.

నివేదికను సమర్పించేటప్పుడు, కింది అంశాలను పరిగణించండి.

1. నివేదిక శీర్షిక
2. నృత్య రకం పేరు
3. నృత్య రూపకం యొక్క మూలం
4. నృత్య రూపకం యొక్క చరిత్రను ఎందుకు మరియు ఎక్కడ ప్రదర్శించారు?
5. ప్రదర్శన పద్ధతి: ఒంటరి/సమూహ, స్త్రీ/పురుషులు/ఇద్దరు
6. నృత్య దుస్తులు మరియు దుస్తులు
7. ప్రదర్శనలో లక్షణాలు

హలో పిల్లలూ!

ఎవరైనా మిమ్మల్ని అనుచితంగా అనగా మీ శరీరంలో తాకరానిదోట్లను తాకడం వలన మీకు అసౌకర్యంగా అనిపిస్తే మీరు మౌనంగా ఉండకూడదు.

- 1) మిమ్మల్ని మీరు నిందించకోవద్దు. తప్పుగా అనుకోవద్దు.
- 2) మీకు ఎవరి మీద నమ్మకముందో, మాట్లాడుకోడానికి సౌకర్యంగా అనిపిస్తుందో వారికి చెప్పండి.
- 3) మీరు POCSO e-box ద్వారా జాతీయ బాలల హక్కుల పరిరక్షణ కమిషన్ కు కూడా తెలియజేయవచ్చు.

మీకు ఎవరిదైనా సురక్షితంకాని చెడుస్వర్గ తగిలినప్పుడు మీకు తప్పుగా గందరగోళంగా, నిస్సహాయంగా అనిపించవచ్చు. మీరు 'చెడు' గా అనుకోవాల్సిన అవసరం లేదు. ఎందుకంటే అది మీ తప్పు కాదు.

POCSO e-box ncpcr@gov.in వెబ్సైట్ లో లభిస్తుంది.

మీరు 18 సంవత్సరాల కంటే తక్కువ వయస్సు గలవారైతే, ఇబ్బంది పడుతుంటే, గందరగోళంగా అనిపిస్తే, వేదింపులకు గురైతే మీ కొరకు లేదా అదే స్థితిలో ఉన్న ఇతర పిల్లల సహాయం కొరకు.....

CHILDLINE (చైల్డ్ లైన్) 1098-అనునది జాతీయ 24 గంటల ఉచిత/టోల్ ఫ్రీ అత్యవసర ఫోన్ సేవ. ఇది ఆపదలో ఉన్న పిల్లలకోసం మహిళ మరియు శిశు అభివృద్ధి మంత్రిత్వశాఖ మద్దతుతో చైల్డ్ లైన్ ఫౌండేషన్ ముందంజ వేసి ఏర్పరచిన సేవ.

కొత్త వెలుగువైపు
Towards a new dawn

ఉపాధ్యాయ సూచన : POCSO e-box గురించి, CHILD LINE 1098 గురించి విద్యార్థులకు వివరించండి. ఈ సంబంధం ఎలా ఫోన్ చేయవచ్చో, ఎందుకొరకు చేయవచ్చో తెల్పండి. పై సందర్భంగా సహాయం కొరకు 1098 సంబంధం రాత్రి మరియు పగలు ఎప్పుడైనాసరే ఫోన్ చేయవచ్చు అనే విషయాన్ని కూడా తెలియజేయండి.

మహారాష్ట్ర రాష్ట్ర పాఠ్యపుస్తక నిర్మితి మరియు పాఠ్యప్రణాళిక పరిశోధన సంస్థ, పుణె.

కాలాశిక్షణ ఇయత్తా సహావీ (తెలుగు మాధ్యమ)

₹ 79.00